

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2015

DEJA DŠUBAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

DIPLOMSKO DELO
**PRIMERJAVA GIMNAZIJSKIH UČNIH NAČRTOV
ZA SLOVENŠČINO (1996 IN 2008) ZA PODROČJE
KNJIŽEVNOSTI**

Študijski program:
SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST – enopredmetna, pedagoška

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Žbogar

LJUBLJANA, 2015

DEJA DŠUBAN

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici, izr. prof. dr. Alenki Žbogar, za vso pomoč, nasvete in vodenje pri nastanku diplomskega dela.

Hvala tudi mojima staršema Bojani in Robiju, sestri Špeli in možu Tomažu, da so mi med študijem stali ob strani, me spodbujali in verjeli vame.

Na koncu se za spodbudne besede in kakršnokoli pomoč v času študija zahvaljujem še sošolcem, prijateljem in sorodnikom.

IZVLEČEK

Diplomsko delo se osredotoča na primerjavo gimnazijskih učnih načrtov za slovenščino (UN 1996 in UN 2008) za področje književnosti. Oba učna načrta sta nastajala pod okriljem Zavoda RS za šolstvo, s to razliko, da je Predmetna komisija pri posodabljanju učnega načrta za predmet slovenščina v gimnazijah izhajala iz veljavnega učnega načrta iz leta 1998. Učna načrta sta si v določenih vidikih podobna, v nekaterih pa se razlikujeta. Primerjali smo ju po konceptu, ciljih, ločeno glede na splošne cilje ter etapne oz. procesnorazvojne cilje, ter glede na didaktične enote pri pouku književnosti oz. vsebinski sklop. Zadnje smo obravnavali z več vidikov, in sicer glede na uvod v obravnavo književnosti, obvezna besedila, prostoizbirna besedila, domače branje ter glede na elemente za interpretacijo. Dotaknili smo se tudi obveznih in neobveznih avtorjev, ki so skupni v posameznem učnem načrtu ter prostoizbirnih besedil učnega načrta iz leta 1996, ki so v učnem načrtu iz leta 2008 postala obvezna. Na koncu smo obravnavali mnenja, opazke, kritike ter predloge o učnih načrtih za slovenščino v gimnazijah.

Ključne besede: gimnazijski učni načrt iz leta 1996, gimnazijski učni načrt iz leta 2008, cilji, pouk književnosti, obvezna besedila, prostoizbirna besedila, interpretacija, domače branje

ABSTRACT

The thesis focuses on the comparison of two high school curricula, UN 1996 and UN 2008, for the subject of Slovenian Language in the field of literature. Both curricula were prepared by the Education Institute of Republic of Slovenia. The main difference between them is the updates for the subject of the Slovenian Language in high schools, the Subject committee namely based the UN 2008 on the curriculum from 1998. There are several other differences as well as similarities between the curricula. We have compared them according to their concepts, goals (separated according to the general goals and goals for different stages and processes) as well as didactic units in literary classes and the system of contents. We analyzed the different aspects of the didactic units, based on the introduction to the literary material, compulsory texts, optional texts, home-reading as well as the elements of interpretation. We also looked closely at compulsory and optional authors that are overlap in the curricula as well as at optional texts from the 1996 curriculum, which became mandatory in the 2008 curriculum. In the last part we have collected and interpreted the opinions, observations, critiques and suggestions regarding the curricula for the subject of Slovenian Language in high schools.

Keywords: high school curricula 1996, high school curricula 2008, goals, literary class, compulsory text, optional text, interpreted text, home-reading

Kazalo vsebine

1	UVOD.....	1
1.1	Namen in cilj diplomskega dela.....	1
1.2	Hipoteze	2
1.3	Metode raziskovanja	2
2	PREDSTAVITEV OBEH UČNIH NAČRTOV.....	3
2.1	Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v gimnazijah in drugih štiriletnih srednjih šolah (560 ur) – 1996.....	9
2.2	Učni načrt za slovenščino: splošna, klasična in strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur) – 2008	12
2.3	Primerjava obeh učnih načrtov.....	16
3	CILJI.....	17
3.1	Splošni cilji	17
3.2	Etapni oziroma procesnorazvojni cilji	19
4	VSEBINE	22
4.1	Uvodni sklop	28
4.2	Primerjava obveznih didaktičnih enot v obeh UN	30
4.2.1	Vrstno-zvrstni sklopi.....	54
4.3	Primerjava prostoizbirnih didaktičnih enot v obeh UN	54
4.4	Primerjava domačega branja v obeh UN.....	66
4.5	Preostale primerjave.....	77
4.6	Pojmi/elementi za interpretacijo v UN 1996 in UN 2008.....	79
5	SKLEPNE UGOTOVITVE	86
6	MNENJA, OPAZKE, KRITIKE, PREDLOGI ipd.	89
6.1	UN 1996.....	92
6.2	UN 2008.....	112
7	ZAKLJUČEK.....	123
8	POVZETEK/SUMMARY.....	126
9	VIRI IN LITERATURA.....	129

Kazalo grafov

Graf 1: Vključenost obveznih avtorjev v oba UN in besedila z ne(po)znanimi avtorji oz. več avtorji	30
Graf 2: Vključenost obveznih besedil v oba UN	31
Graf 3: Možnost izbire (UN 2008)	33
Graf 4: Obvezna besedila glede na literarnozgodovinska obdobja/smeri (UN 2008).....	34
Graf 5: Vključenost obveznih besedil po letnikih (UN 1996)	35
Graf 6: Obvezna besedila (UN 1996) po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh	36
Graf 7: Obvezna besedila (UN 2008) po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh	37
Graf 8: Zvrstnost obveznih besedil (UN 1996)	38
Graf 9: Zvrstnost obveznih besedil (UN 2008)	38
Graf 10: Prekrivnost obveznih besedil v UN 1996 in 2008.....	39
Graf 11: Prekrivnost obveznih besedil v UN 1996 in 2008.....	39
Graf 12: Prekrivnost obveznih avtorjev v UN 1996 in 2008	40
Graf 13: Prekrivnost obveznih avtorjev v UN 1996 in 2008.....	40
Graf 14: Število del istega avtorja (UN 1996).....	41
Graf 15: Število del istega avtorja (UN 2008).....	41
Graf 16: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev (UN 1996)	43
Graf 17: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev (UN 2008)	43
Graf 18: Vključenost besedil slovenske in svetovne književnosti (UN 1996).....	44
Graf 19: Vključenost besedil slovenske in svetovne književnosti (UN 2008).....	44
Graf 20: Država, kjer so delovali avtorji (UN 1996).....	45
Graf 21: Država, kjer so delovali avtorji (UN 2008).....	45
Graf 22: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji (UN 1996)	47
Graf 23: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji (UN 2008)	47
Graf 24: Obvezni avtorji glede na spol (UN 1996).....	49
Graf 25: Obvezni avtorji glede na spol (UN 2008).....	49
Graf 26: Vključenost izbirnih avtorjev v oba UN in izbirna besedila z ne(po)znanimi avtorji oz. več avtorji.....	55
Graf 27: Vključenost izbirnih besedil v oba UN.....	56
Graf 28: Vključenost izbirnih avtorjev (UN 2008)	57
Graf 29: Vključenost izbirnih besedil (UN 2008)	58
Graf 30: Vključenost izbirnih besedil po letnikih (UN 1996)	59
Graf 31: Prekrivnost izbirnih besedil v UN 1996 in 2008	59
Graf 32: Prekrivnost izbirnih besedil v UN 1996 in 2008	59
Graf 33: Prekrivnost izbirnih avtorjev v UN 1996 in 2008.....	61
Graf 34: Prekrivnost izbirnih avtorjev v UN 1996 in 2008.....	61
Graf 35: Število del istega izbirnega avtorja (UN 1996)	62
Graf 36: Število del istega izbirnega avtorja (UN 2008)	62
Graf 37: Vključenost slovenskih in tujih izbirnih avtorjev (UN 1996)	63
Graf 38: Vključenost slovenskih in tujih izbirnih avtorjev (UN 2008)	63
Graf 39: Vključenost izbirnih besedil iz slovenske in svetovne književnosti (UN 1996)	64
Graf 40: Vključenost izbirnih besedil iz slovenske in svetovne književnosti (UN 2008)	64
Graf 41: Izbirni avtorji glede na spol (UN 1996).....	65

Graf 42: Izbirni avtorji glede na spol (UN 2008).....	65
Graf 43: Vključenost del za domače branje v obeh UN	66
Graf 44: Dela za domače branje po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh (UN 1996)	67
Graf 45: Dela za domače branje po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh (UN 2008)	67
Graf 46: Zvrstnost del za domače branje (UN 1996).....	69
Graf 47: Zvrstnost del za domače branje (UN 2008).....	69
Graf 48: Prekrivnost del domačega branja v UN 1996 in 2008.....	69
Graf 49: Prekrivnost del domačega branja v UN 1996 in 2008.....	69
Graf 50: Prekrivnost avtorjev, ki so vključeni v domače branje v UN 1996 in 2008	70
Graf 51: Prekrivnost avtorjev, ki so vključeni v domače branje v UN 1996 in 2008	70
Graf 52: Število del istega avtorja, vključenih v domače branje (UN 1996).....	71
Graf 53: Število del istega avtorja, vključenih v domače branje (UN 2008).....	71
Graf 54: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev domačega branja (UN 1996)	72
Graf 55: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev domačega branja (UN 2008)	72
Graf 56: Vključenost del slovenske in svetovne književnosti za domače branje (UN 1996).....	72
Graf 57: Vključenost del slovenske in svetovne književnosti za domače branje (UN 2008).....	72
Graf 58: Država, kjer so delovali avtorji domačih branj (UN 1996)	74
Graf 59: Država, kjer so delovali avtorji domačih branj (UN 2008)	74
Graf 60: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji domačih branj (UN 1996)	75
Graf 61: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji domačih branj (UN 2008)	75
Graf 62: Avtorji domačih branj glede na spol (UN 1996)	76
Graf 63: Avtorji domačih branj glede na spol (UN 2008)	76
Graf 64: Prekrivnost obveznih in neobveznih avtorjev (UN 1996)	77
Graf 65: Prekrivnost obveznih in neobveznih avtorjev (UN 2008)	78

Kazalo tabel

Tabela 1: Sklopi v obeh UN	26
Tabela 2: Obvezna besedila pri antični književnosti	33
Tabela 3: Pojmi za interpretacijo na primeru antične književnosti.....	82
Tabela 4: Pojmi za interpretacijo na primeru književnosti srednjega veka v Evropi in na Slovenskem	83
Tabela 5: Pojmi za interpretacijo na primeru slovenske dramatike v drugi polovici 20. stoletja.....	84
Tabela 6: Predlogi anketirancev	96

1 UVOD

V diplomskem delu bomo opravili primerjavo gimnazijskih učnih načrtov za slovenščino (UN 1996 in UN 2008) za področje književnosti. Učna načrta sta zanimiva za primerjavo, saj je med njima minilo dvanajst let, obenem pa se že na pogled razlikujeta med seboj.

Diplomsko delo bo v celoti namenjeno primerjavi učnega načrta iz leta 1996 z učnim načrtom iz leta 2008. Najprej bomo opredelili koncept posameznega učnega načrta, nato ju bomo primerjali, na enak način bomo primerjali splošne (globalne) cilje, etapne oz. procesnorazvojne cilje ter vsebinska sklopa, ta bomo najprej na splošno opredelili, sledila bo primerjava, nato pa bomo vsebinska sklopa pogledali s petih vidikov: glede na uvod v obravnavo književnosti, glede na obvezna besedila, glede na prostoizbirna besedila, glede na domače branje ter glede na elemente za interpretacijo. Pri obveznih in prostoizbirnih besedilih ter domačem branju se bomo med drugim posebej posvetili v učna načrta vključenim avtorjem in besedilom, besedilom in avtorjem, ki so v obeh učnih načrtih enaki, številu del istega avtorja, vključenosti slovenskih in tujih avtorjev v učna načrta, spolu avtorjev ipd. Zanimalo nas bo tudi, kateri avtorji se pojavijo tako med obveznimi kot neobveznimi vsebinami v posameznem učnem načrtu, ter besedila, ki so v učnem načrtu iz leta 1996 izbirna, v učnem načrtu iz leta 2008 pa postanejo del obveznih besedil.

Na koncu bomo pogledali, kakšna so bila mnenja o obravnavanih učnih načrtih, opazke, kritike ter predlogi glede učnih načrtov za slovenščino v gimnazijah.

1.1 Namen in cilj diplomskega dela

Namen diplomskega dela je ugotoviti, kako se učna načrta med seboj razlikujeta oz. v čem sta si podobna.

Cilj diplomskega dela je prikazati, da je učni načrt iz leta 2008 bolj kompetenčno naravnan, da je v njem več izbirnosti, več avtorjev, posledično del ipd.

1.2 Hipoteze

Pred začetkom raziskovanja smo si postavili hipoteze.

- Učni načrt iz leta 2008 je bolj kompetenčno naravnan kot učni načrt iz leta 1996.
- V učnem načrtu iz leta 2008 je več izbirnosti pri vsebinah kot v učnem načrtu iz leta 1996.
- V učni načrt iz leta 2008 je vključenih več avtoric ženskega spola kot v učni načrt iz leta 1996.
- Učni načrt iz leta 2008 ima natančneje opredeljene elemente za interpretacijo kot učni načrt iz leta 1996.
- Učni načrt iz leta 1996 je bil deležen več negativnih odzivov v javnosti kot tisti iz leta 2008.

Hipoteze bomo potrdili ali ovrgli v zaključku.

1.3 Metode raziskovanja

S pomočjo primerjave obeh učnih načrtov in analize posameznih elementov obeh učnih načrtov bomo skušali ugotoviti, v kolikšni meri sta si učna načrta podobna in v kolikšni meri se razlikujeta.

V zaključku bomo predstavili ugotovitve in obenem preverili, ali so bile naše začetne predpostavke pravilne.

2 PREDSTAVITEV OBEH UČNIH NAČRTOV

Preden se bomo posvetili primerjavi učnih načrtov¹ iz leta 1996 in 2008, bomo povedali nekaj o reformah, ki so se dogajale v slovenskih šolah. Tako bomo dobili širšo sliko in boljše razumevanje vsebinske in konceptualne zasnove UN. Oprli se bomo na monografijo Bogomira Novaka z naslovom *Prenova slovenske šole* (www.pei.si) iz leta 2009.

V prvem poglavju *Kratka zgodovina slovenskih šolskih reform* se Novak najprej posveti kritiki usmerjenega izobraževanja pri nas. Avtor piše, da se je reforma takega izobraževanja v Sloveniji dogajala med letoma 1981 in 1985 in da je izhajala iz načela, „da vsako izobraževanje vodi“ (nav. d.: 14) v njegovo nadaljevanje in nato v poklic. Tako so bili gimnazijski programi začasno ukinjeni (do leta 1985/86), splošno, poklicno in strokovno srednješolsko izobraževanje pa poenoteno v enoten standard. Ker ni bilo želenih rezultatov, je sledila nova reforma, s katero je bil uveden dualni sistem izobraževanja do leta 2007/08, ko je kot nova oblika prišlo poklicno izobraževanje. Po besedah Novaka je nova devetletka prinesla „bolj odprto kulturo šole“ (nav. d.: 14), novi kurikuli pa so bili bolj usmerjeni v proces, dostop do informacij je za učence veliko lažji, učitelji pa sodelujejo s kolegi drugih šol. (nav. d.: 14–15)

Nadalje Novak kritizira koncepta „vsestransko vzgojene socialistične osebnosti in vsestransko kompetentne osebnosti v kapitalizmu“ (nav. d.: 15). Prvi je pomenil človeka, ki deluje „na vseh področjih družbenega življenja“ (nav. d.: 16) in odloča o vseh zadevah družbe, vendar pa je težava, da ta koncept ne upošteva človeka kot duhovno bitje, ampak le kot bitje dela in akcije, vzgoja je pomenila samo delovno vzgojo, jedro take osebnosti pa sta bili v socializmu delovna in politehnična vzgoja (nav. d.: 16–17).

¹ V nadaljevanju UN.

Nato avtor našteje cilje usmerjenega izobraževanja, ki jih tukaj povzemamo v celoti:

permanentnost izobraževanja, enotnost šol, integrativnost izobraževanja z vsemi področji dela (kar pomeni tudi enotnost teorije in prakse, izobraževanja in znanosti, izobraževanja in zaposlovanja), demokratičnost na osnovi pravice do izobrazbe, fleksibilnost šole v smislu prilagajanja tehnološkemu in ekonomskemu razvoju, učinkovitost, ki je usmerjena proti zniževanju produktivnosti dela, racionalnost v smislu prilagajanja mreže šol materialnim možnostim družbe, posodabljanje metod in tehnik dela, gibljivost v smislu vključevanja vseh drugih institucij izobraževanja. (nav. d.: 17)

V 80. letih, ko je začel socializem razpadati, pa je postalo očitno, pravi Novak, da socialistično šolstvo ne pomaga k razvoju „vsestransko razvite osebnosti“ (nav. d.: 18). Čeprav se danes govori o kompetencah in ne o vzgoji, gre ponovno za usmerjenost k vsestranski in večstranski osebnosti. (nav. d.: 19)

Avtor se nato posveti ključnim kompetencam, katere naj bi sestavljale tri med seboj prepletajoče se sestavine:

1. spoznavna: sistematično, povezano znanje in zmožnost ravnanja s tem znanjem;
2. čustveno motivacijska: pozitivna stališča do znanja in učenja nasploh in do posameznih področij znanja, do lastne kompetentnosti in osebne rasti;
3. akcijska: zmožnost in pripravljenost angažirati se, nekaj narediti s pridobljenim znanjem, ga smiselno in koristno uporabiti. (nav. d.: 20)

Novak pravi, da je za vsakega državljana ključno obvladovanje maternega jezika, znanje tujih jezikov in sporazumevanje o svojih in tujih interesih, ena vodilnih ključnih kompetenc pa naj bi bilo učenje učenja, „ki je opredeljena kot zmožnost in pripravljenost prilagoditi se novim nalogam, aktivirati zmožnosti mišljenja, osebno zavzetost in perspektivo upanja na uspeh, tako da vzdržuješ spoznavno in čustveno samouravnavanje učne aktivnosti“ (nav. d.: 20–21). Avtor opozarja, da so poleg tradicionalnih ključnih kompetenc pomembne še mnoge druge zmožnosti in znanja (npr. uporaba informacijske tehnologije, tuji jeziki, socialne spretnosti), kar pa že prehaja na področje interdisciplinarnosti. (nav. d.: 20–21)

V nadaljevanju (nav. d.: 21–23) beremo, da se slovenska šola v času tranzicije, se pravi v 90. letih, že poslužuje različnih stilov poučevanja, učenja in mišljenja. Značilni so bili vključevanje naše šole v evropske tokove, lastna avtonomija šole in učiteljev ter kvaliteta pedagoškega dela, Novak pa izpostavi tudi predpise EU glede posodabljanja

nacionalnih šol. Večja profesionalizacija učiteljev pomeni nove zahteve za učitelje, več odgovornosti in delovnih nalog, spremembe razmer na delu in statusa poklica. Za učence pa tak način pomeni „več aktivnega dela /.../ kritičnega in ustvarjalnega mišljenja“ (nav. d.: 23) ipd.

Zanimivo je Novakovo (nav. d.: 27–30) razmišljanje o odnosu med transmisijsko in transformacijsko šolo, in sicer pravi, da naj bi se šola razvijala iz transmisijske (zaprte, storilnostne, podrejene politiki ...) v transformacijsko šolo oziroma paradigmo, kjer je poudarjena odprtost, celovitost, fleksibilnost, aktivno sodelovanje učencev ipd., na prvem mestu pa so učni in vzgojni procesi. Naštete so lastnosti transmisijskega modela šole, kot so sistem s šolskim zvoncem, hierarhičnost odnosov, indoktrinarnost, ki kažejo na njegovo zaprtost, medtem ko so značilnosti oziroma smernice transformacijskega modela naslednje:

izvajanje integrativnega kurikula, izpeljava interakcijske komunikacije v koncentričnih krogih: učenec in učitelj, učitelji med seboj, učitelji in ravnatelj, učitelj in starši, šola in ekologija okolja, uravnoteženo razvijanje sposobnosti telesa, duše in duha, sistematično razvijanje preventivnih dejavnosti, medinstitucionalno povezovanje šole, fleksibilna organizacija šolskega dela, ustvarjalna šolska in razredna klima, demokratičnost odnosov, dialog, sodelovanje med učitelji in učenci s sodelovalnim učenjem, ustvarjalnim mišljenjem in različnimi poučevalnimi načini oz. stili. (nav. d.: 28)

Novak pravi še, da je transmisijška paradigma mehanicistična in kvantitativna, transformacijska pa holistična in integrativna. (nav. d.: 31)

V poglavju Kurikularna prenova gimnazije Bogomir Novak najprej predstavi kratko zgodovino gimnazije, nas pa zanima predvsem, kaj piše o diferenciaciji slovenske gimnazije po osamosvojitvi. Gimnazije so bile po usmerjenem izobraževanju ponovno uvedene, in sicer v začetku splošna in klasična, kasneje pa še strokovne gimnazije. S prenovo je po letu 1995 prišla delitev na splošno, strokovno in poklicno izobraževanje v srednjih šolah. Program iz leta 1992 je vseboval le splošno gimnazijo in gimnazijo na narodnostno mešanih ozemljih, „/g/ovorjeni jeziki na nacionalno mešanih ozemljih so upoštevani tudi v novih programih“ (nav. d.: 98). Kar se tiče mature, je ta leta 1995 nadomestila tako prejšnji interni zaključni izpit kot sprejemni izpit ob omejenem vpisu na študijske programe. (nav. d.: 96–99)

Sledi Novakova primerjalna analiza UN gimnazije v letih 1992 in 1998. Najprej piše, da je prenova gimnazijskih programov (1992, 1998, 2008) potekala od vsebinske proti procesni in kompetenčni ravni, saj mora koncept splošne izobrazbe ustrezati mednarodnim standardom o znanju in kompetencah, hkrati pa mora izbirnost vzpodbujati zanimanje pri učencih, zato je prenova gimnazij leta 2006 upoštevala predvideno večjo aktivnost in izbirnost predmetov. Avtor pojasni, da se ob primerjavi UN 1992 in 1998 opira na Zakon o gimnazijah Ministrstva za šolstvo in šport iz leta 1996, in da UN razlikujeta med splošnimi in operativnimi cilji posameznih predmetov. Novak se opira na Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gimnazijah iz leta 2001, ko pravi, da naj bi gimnazija dijaka pripravila na visokošolsko in univerzitetno izobraževanje in tudi na poklic, njene naloge pa naj bi bile ustvarjalnost, spodbujanje znanja, sposobnosti, spretnosti in drugih osebnostnih lastnosti. Poleg tega gimnazija zagotavlja izbirnost, „omogoča oblikovanje lastnega pogleda na svet“ (nav. d.: 101) in še vedno upošteva koncept vsestransko razvite osebnosti. Sledi ugotovitev, da so vsi UN pri nas ciljno-procesni, saj da so bili prejšnji vsebinski preobsežni in preobremenjujoči, zato so jih kurikularne komisije poskušale razbremeniti. Novak se nato posveti tem poskusom razbremenitve, in pravi da so komisije sledile temeljnemu dokumentu o prenovi, *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju* iz leta 1995, s katero so bili postavljeni politični okvirji pa tudi filozofija, načela, cilji in vrednote, potrebni za prenovo šole. (nav. d.: 100–102)

V omenjeni knjigi so bili določeni temelji prenove:

1. „odprtost in preglednost javnega sistema vzgoje in izobraževanja,
2. izbirnost na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja,
3. demokratičnost, avtonomnost in enake možnosti ter
4. prednost kakovosti učenja pred kopičenjem dejstev“ (nav. d.: 102).

V nadaljevanju analize je ugotovil, da je prenova UN posodobila tako vsebino kot tudi cilje in metode poučevanja, vendar v različnih UN različno, in da so UN vseeno premalo razbremenjeni, saj so spremembe predvsem učno-vsebinske. (nav. d.: 102)

Nato se avtor posveti predmetniku UN, in sicer predmetnik gimnazij iz leta 1998 sestoji iz obveznih predmetov, izbirnih predmetov, izbirnih strokovnih predmetov, drugih oblik samostojnega in skupinskega dela in obveznih izbirnih vsebin. Pove, da je vzrok, da so

v UN iz leta 1992² le obvezni in izbirni predmeti, takratna nediferenciacija gimnazije, da so UN 1992 zbrani v eni knjigi, tisti iz 1998 pa v snopičih in na spletu, in da je število strani v novih UN večje. Ugotavlja tudi, da so oboji UN pripravljeni v več različicah in strukturirani po enakih merilih, zanimivo pa se mu zdi, da so že v UN 1992 načrtovali nivojski pouk za določene maturitetne predmete. UN iz leta 1998³ so sestavljeni za vsak predmet in sledijo načelom učno-ciljnega izobraževanja, tako da učitelj lahko sam izbira vsebine, metode in oblike dela, mora pa upoštevati posebnosti glede izvedbe in minimalne standarde znanja. Novak izpostavi še nove rubrike, ki se pojavijo v UN 1998: „usmerjevalni in konkretni učni cilji predmeta, metode poučevanja, obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, okvirni seznam literature, povezanost z drugimi predmeti ter didaktična navodila ali priporočila za izvedbo predmeta“ (nav. d.: 103), in pove, da je število predmetov v obojih UN naključno enako, s to razliko, da so nekateri preimenovani, odstranjeni ali dodani. Avtor opozori na dejstvo, da so novi UN ostali kvečjemu še daljši in ne načrtovano krajši, in na nedoslednost pri utemeljitvah predmetov, ki so bodisi zgolj informacijske bodisi širše, skoraj filozofske. Poudari, da se novi UN zavedajo interdisciplinarnih povezav, in pove, da so didaktična navodila skoraj povsod na novo zastavljena, da se cilji delijo na kognitivne, afektivne in konativne in da je obseg vsebin in ur večinoma enak. Učne vsebine so ponekod drugače razporejene in razčlenjene, vsebine so tako v UN 1992 kot v 1998 porazdeljene po letnikih, ure pa se večinoma niso spreminjale. Avtor ob analizi ugotovi, da so UN 1998 še zmeraj preobsežni in potrebni posodobitve, ob koncu pa pove še nekaj besed o maturi. (nav. d.: 102–104)

Bogomir Novak (nav. d.: 239–245) piše tudi o vrednotah v procesu spreminjanja slovenske šole, in sicer v poglavju Vrednote v procesih globalizacije, evropeizacije in spreminjanja slovenske šole. Govori o ugotovitvah Evropske komisije, ki predvidevajo korenite spremembe, če naj evropske šole mlade temeljito pripravijo na življenje v 21. stoletju, zato predlagajo sodelovanje na naslednjih področjih:

- vsem učencem pomagati razviti kompetence, ki jih potrebujejo za življenje, kar pomeni povečati stopnjo pismenosti in računskih spretnosti;
- izboljšati sposobnost učenja, kako se učiti, in temu primerno prilagoditi kurikulum, učna gradiva, izobraževanje učiteljev in ocenjevanje;

² V nadaljevanju UN 1992.

³ V nadaljevanju UN 1998.

- vsem učencem zagotoviti kakovostno učenje, kar pomeni poenotiti predšolsko izobraževanje; izboljšati pravičnost šolskih sistemov; zmanjšati zgodnje opuščanje šolanja; izboljšati podporo učencem s posebnimi potrebami v šolah, namenjenih večini;
- izboljšati kakovost učiteljev in drugih delavcev šole, kar pomeni več in kakovostnejše izobraževanje učiteljev; učinkovitejše zaposlovanje učiteljev in pomoč vodstvenim delavcem šol pri izboljševanju učenja. (nav. d.: 239)

Novak (nav. d.: 240) se sprašuje, ali so spremembe v kulturi družbe in kulturi šole naravnane predvsem na trajnostni razvoj, saj je bila dosedanja šola usmerjena na reprodukcijo. Vrednote povezane s trajnostnim razvojem so pomembne tudi za šolo, in sicer gre za naslednje (De Haan in Harenberg (2010)):

1. posameznik ima pravico do oblikovanja lastnega življenja v sodelovanju z drugimi;
2. zaradi odpiranja prihodnosti izobraževanja naj bi ministrstvo za šolstvo razpisovalo več raziskav kot doslej;
3. gospodarske, socialne in kulturne dejavnosti naj bi odslej razvijali v skladu s sodobnimi življenjskimi stili;
4. večji razvoj metod in oblik didaktike v smeri spodbujanja subjektivnega znanja in inovativnosti učencev;
5. razvijanje systemskega, interdisciplinarnega mišljenja pri reševanju svetovnih problemov s sposobnostjo načrtovanja razvoja in spreminjanja učnih načrtov;
6. razvijanje solidarnosti kot temelja družbenega delovanja na vseh področjih;
7. upoštevanje načela sodelovanja, ki vodi k timskeemu delu in treningom za partnersko komunikacijo;
8. razvijanje sposobnosti motiviranja sebe in drugih;
9. oblikovanje šolskih programov v smislu funkcije samoevalvacije razvoja šole. (nav. d.: 240)

Avtor poudarja pomen kulture šole, ki mora vsebovati učinkovitost in kakovost, kar prinaša naslednja stališča: „učinkoviti učitelji so najprej sami učinkoviti učenci, učinkovite ustanove so učeče ustanove, učinkovito poučevanje je odvisno od analize kurikula, učinkovito poučevanje ne sme potekati brez upoštevanja procesa učenja učencev“ (po: Cencič, 1999, v: nav. d.: 241). Pravi, da so bile v totalitarnem sistemu temeljne značilnosti zaprte šole centraliziranost, ideološka nestrpnost, previdnost ipd. Nadalje avtor povzema Stollovo (1999) klasifikacijo štirih vrst kulture šole – tradicionalno kulturo, za katero naj bi bila značilna formalnost, nedostopnost ipd., kulturo blagostanja, ki jo zaznamujeta npr. skrb in sproščenost, kulturo toplotne grede, ki vzbuja npr. občutke klavstrofobije in kontrole, in anomično kulturo, za katero so značilni občutki negotovosti, odtujenosti ipd. (nav. d.: 240–241)

Novak razpravlja še o pojmih kultura in klima, ki medsebojno vplivata ena na drugo, in pravi, da je lahko šolska klima „odprta ali zaprta, delovno-storilnostna ali anarhična“ (nav. d.: 242), vsebuje pa šolsko ekologijo, milje, socialno strukturo in kulturo šole. Vendar pa lahko spreminjanje šolske klime vpliva na spreminjanje šolske kulture ali obratno. (nav. d.: 242)

V prispevku je poudarjeno tudi, da „sodelovalna kultura vključuje sodelovalno učenje“ (nav. d.: 242) in je pogoj za reševanje konfliktov, usklajevanje pričakovanj in vzdrževanje odnosov, ter da čeprav poznamo različne vrste šolske kulture, lahko samo „najbolj odprte, tolerantne in integrativne“ (nav. d.: 242) omogočajo trajnostni razvoj. Ob koncu pove, da obstajajo različni sistemi vrednot in da vsaka ustanova zastopa drugačne vrednote, kot primer pa navaja prevlado tradicionalnih vrednot v konfesionalni šoli, praktičnih orientacij v poklicnih šolah in ekonomskih vrednot v ekonomskih šolah. (nav. d.: 242–245)

2.1 Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v gimnazijah in drugih štiriletnih srednjih šolah (560 ur) – 1996

Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v gimnazijah ter drugih štiriletnih srednjih šolah (560 ur)⁴ je nastajal na Zavodu Republike Slovenije (RS) za šolstvo, in sicer v delovni skupini za prenovo pouka slovenskega jezika in književnosti v srednji šoli.

Delovno skupino je sestavljalo osemnajst članov: Boža Krakar Vogel, Janko Kos, Jože Toporišič, Mirjam Podsedenshek, Irena Kumer, Silvo Fatur, Milena Ivšek, Vinko Cuderman, Jana Kvas, Nada Barbarič, Marija Končina, Mojca Bavdek, Vasilija Prosnik, Silva Rapoc, Alenka Konc, Alenka Prah, Marjan Štrancar ter Brane Šimenc (profesorji praktiki).

Recenzentov je bilo šest: Matjaž Kmecl, Janez Dular, Martin Kramar, Sonja Hudej, Anica Grilj in Majda Wozniak.

⁴ V nadaljevanju UN 1996.

Pregledan je bil s strani članov predmetne skupine za slovenski jezik (Zavod RS za šolstvo) ter članov predmetne komisije za slovenski jezik in književnost na maturi (RIC).⁵

Redakcijo UN so opravili: Janez Dular, Boža Krakar Vogel, Silvo Fatur in Milena Ivšek, slednja sta ga tudi uredila.

28. 9. 1995 je Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje na svoji 24. seji sprejel UN, ki se je začel uresničevati v šolskem letu 1996/97, hkrati v 1. in 2. letniku.⁶

UN je napisan na 51 straneh, vsebina pa je opisana v sedmih poglavjih: 1. Uvod – predstavitev; 2. Temeljni cilji; 3. Didaktične enote pri pouku jezika; 4. Didaktične enote pri pouku književnosti; 5. Didaktična navodila, a) Jezikovni pouk, b) Pouk književnosti; 6. Materialni pogoji in 7. Kadrovske pogoji.

V uvodnem poglavju je omenjeno, da se slovenskemu jeziku in književnosti letno namenja 140 ur. Čeprav naj bi se ure porazdelile enakomerno, polovica ur za jezikovni del in polovica za književnost, je realna vsebina zastavljena drugače, in sicer približno 50 ur za jezik in 40 ur za književnost. Preostalih 50 ur je namenjenih „prostoizbirnim vsebinam, poglobljanju, utrjevanju, aktualizaciji, preverjanju znanja“ (UN 1996: 5).

Pri sestavljanju UN so avtorji upoštevali predznanje, ki so ga pridobili dijaki v osnovnih šolah, povezali so cilje pouka jezika in književnosti ter za četrti letnik predvideli ure, ki so namenjene pripravi na maturo oz. zaključni izpit. (UN 1996: 5)

Nato sledi poglavje o temeljnih ciljih predmeta, kjer so posebej zapisani splošni (globalni) cilji za jezikovni in književni pouk.

V 3. in 4. poglavju so zapisane didaktične enote, ki se jih obravnava pri jezikovnem (3. poglavje) in književnem (4. poglavje) pouku. Didaktične enote so razdeljene na štiri enote, za vsak letnik posebej. Na začetku vsakega letnika so najprej opisani etapni cilji. Didaktične enote se nadalje delijo na tri skupine: pri jezikovnem pouku na etapne cilje

⁵ Državni izpitni center.

⁶ Do sem je povzeto po UN 1996: 2.

sklopov, vsebinske sklope in nadrobnejšo členitev vsebin; pri pouku književnosti pa na obvezna besedila in obdobja, elemente za interpretacijo ter prostoizbirna besedila in predloge. Na koncu vsakega letnika je pri pouku književnosti dodan seznam del za domače branje.

Sledijo didaktična navodila, ki so posebej napisana za jezikovni pouk in pouk književnosti, pri zadnjem so posebej opisani etapni učni cilji, uvodni literarnoteoretični sklop, učne vsebine, obvezna besedila, elementi za interpretacijo, prostoizbirna besedila ipd. (1996: 47–49)

V 6. poglavju je govora o materialnih pogojih, kjer je zapisano, da naj „pouk slovenskega jezika poteka v splošni ali specializirani učilnici“ (UN 1996: 50), ki ima možnost zatemnitve. Učitelj mora imeti na razpolago kasetofon, diaproyektor, računalnik ipd.

Tudi „šolska knjižnica mora biti ustrezno opremljena“ (UN 1996: 50) s/z: priročniki, učbeniki, knjižnimi deli za domače branje ipd.

Našteti so tudi učbeniki in priročniki, ki so del literature za poučevanje. Med drugimi so za pouk književnosti navedeni:

- *Berilo 1, 2, 3, 4* (več avtorjev);
- Janko Kos: *Književnost*;
- Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*;
- Janko Kos: *Očrt literarne teorije*.

V zadnjem poglavju, o kadrovskih pogojih, je napisano, kdo lahko poučuje predmet slovenski jezik in književnost. Ta predmet lahko poučuje vsak, ki je pridobil enega od strokovnih nazivov: profesor slovenščine, diplomirani slovenist; pri tem pa ni pomembno, ali gre za enopredmetno ali dvopredmetno smer.

2.2 Učni načrt za slovenščino: splošna, klasična in strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur) – 2008

Amalija Žakelj je na XIV. strokovnem srečanju ravnateljic in ravnateljev srednjega šolstva v Portorožu leta 2007 predstavila prispevek z naslovom *Posodobitev učnih načrtov in vpeljevanje novosti v prakso*, ki ga najdemo na strani Zavoda RS za šolstvo (www.zrss.si). Na začetku je izpostavila dve fazi posodabljanja UN, od katerih prva faza, kjer gre za posodabljanje UN, poteka že od leta 2006 in bo trajala do februarja 2008, druga faza, kjer bo šlo za vpeljevanje novosti posodobljenih UN, pa se bo začela leta 2008. Pristojni komisiji, ki sta prisotni v 1. fazi sta Državna in Predmetna komisija. V slednjo je vključenih „30 predmetnih komisij in 6 komisij za splošna področja“ (nav. d.), preko 250 različnih strokovnjakov ter preko 60 recenzentov.

Izpostavila je tudi različne strokovne podlage, na katerih temeljijo posodobljeni UN:

- Učni načrti za osnovno šolo in gimnazijo, analiza stanja in ključni problemi. /.../
- Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov. /.../
- Izhodišča prenove gimnazijskega programa. /.../
- Izkušnje in rezultati projektov ZRSS /.../
- Spremljava gimnazijskega programa. /.../
- Evalvacija gimnazijskega izobraževanja z vidika obsežnosti učnih načrtov, povezanosti znanja in zastopanosti ciljev. /.../
- Mednarodne raziskave TIMSS, PISA, PEARLS (nav. d.)

V prispevku je obravnavala tudi smernice, načela in cilje posodabljanja učnih načrtov, kamor sodijo: učiteljeva avtonomija in avtonomija šole, medpredmetno povezovanje, učiteljeva usposobljenost za poučevanje različnih učencev ipd. Nakazala je tudi smernice predmetnim komisijam, v smislu uresničevanja načel v dokumentih posodobljenih UN, med katerimi je med drugim navedla: da naj pri predmetu opredelijo, kakšen je namen njegovega poučevanja, da naj UN sestavijo tako, da bodo bolj »odprti« glede izbirnosti ciljev in vsebin ter fleksibilnosti poučevanja, da je potrebno vključiti kompetence ter informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in teme, ki se nanašajo na vzgojo in izobraževanje „za trajnostni razvoj“ (nav. d.), spodbujati sodobne oblike in metode pouka ipd. (nav. d.)

Med posodabljanjem učnih načrtov so se komisije srečevale na številnih posvetih in strokovnih srečanjih: ko so razpravljali o posodabljanju kurikula, so se srečali v Postojni med 11. 9 in 12. 9., septembra 2006 ter februarja 2007 so se srečali ravnatelji, aprila in maja 2007 je bilo študijsko srečanje učiteljev ipd. Ko so pripravljali predloge za posodobitve UN, so šle komisije skozi različne faze, mdr. so analizirali že obstoječe UN in jih nato tudi primerjali s tujimi, analizirale so mednarodne raziskave, odvijala so se strokovna srečanja in posveti, usklajevale so predloge s strokovno javnostjo. Nato so svoje predloge o posodobitvah morale predložiti Strokovnemu svetu. Predvideno je bilo, da bo vpeljevanje novosti potekalo do decembra 2007, in sicer na nacionalni in šolski ravni, zato je bilo potrebno za obe ravni izdelati načrt. Predstavljen je bil operativni načrt, po katerem naj bi se posodobljen UN vpeljal v prakso, in sicer z ustanovitvijo predmetnih razvojnih skupin, z zasnovo vsebinskega programa, z določitvijo nosilcev, ki bodo vpeljali posodobljen UN v prakso in z določitvijo oblik delovanja. Tudi izobraževanje učiteljev, ki bi izhajalo iz ciljev posodobljenega UN, je bilo mišljeno kot novost pri vpeljevanju posodobljenega UN. Predstavljena so bila tudi tri izhodišča za izobraževanje učiteljev: 1. Cilji posodabljanja kurikula, 2. Učitelj naj bi pri učencih razvijal, 3. Sestavine učiteljeve poklicne kompetence, slednje izhodišče je tudi najobsežneje zastavljeno. Avtorica je izpostavila tudi pomen spremljanja pouka med vpeljevanjem novosti o vsebinskem vidiku z zbiranjem podatkov s kvalitativnim raziskovanjem (npr. z eseji, dnevniki, nestandardiziranimi intervjuji) in empiričnim raziskovanjem, kjer izpostavi ankete in preizkuse znanja, s katerimi se zbere veliko podatkov, prav tako pa tudi z intervjuji, opazovanjem in analiziranjem dokumentov. Svoj prispevek je avtorica sklenila s tem, da bo uvajanje sprememb/novosti uspešno le, če bodo pri tem sodelovali načrtovalci kurikula, učitelji ter vodstvo šole. (nav. d.)

„Eden temeljnih povodov za posodabljanje učnega načrta iz leta 1996 /.../ so bila evropska priporočila v zvezi s t. i. kompetenčnim pristopom /.../“ (Žbogar 2015: 113).

UN iz leta 2008⁷ je posodobljen učni načrt za slovenščino, pri katerem „je Predmetna komisija izhajala iz veljavnega učnega načrta za predmet slovenščina v gimnazijah iz leta 1998“ (UN 2008: 2). Predmetno komisijo je sestavljalo sedemnajst članov in predsednica: Mojca Poznanovič Jezeršek (predsednica), Martina Križaj Ortar, Boža

⁷ V nadaljevanju UN 2008.

Krakar Vogel, Tomo Virk, Mojca Cestnik, Milena Čuden, Vida Gomivnik Thuma, Mojca Honzak, Mira Hedžet Krkač, Marija Končina, Suzana Krvavica, Jelka Morato Vatovec, Marta Novak, Darinka Rosc Leskovec, Vesna Vlahovič, Sonja Zajc, Stanislava Židan in Marica Žveglič.

Avtorjev UN je bilo devet, in sicer: Mojca Poznanovič Jezeršek, Martina Križaj Ortar, Boža Krakar Vogel, Marija Končina, Suzana Krvavica, Mira Hedžet Krkač, Tomo Virk, Stanislava Židan ter Darinka Ambrož.

Recenzenti so bili trije: Marja Bešter Turk, Janko Kos in Sonja Pečjak.

UN pa sta uredili: Katja Križnik in Nataša Purkat.

Sprejeli so ga 14. 2. 2008 na 110. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Izdala sta ga Ministrstvo za šolstvo in šport ter Zavod RS za šolstvo.⁸

UN je napisan na 54 straneh, vsebina pa je opredeljena v osmih poglavjih: 1 Opredelitev predmeta, 2 Splošni cilji/kompetence, 3 Cilji in vsebine, 4 Pričakovani dosežki/rezultati, 5 Medpredmetne povezave, 6 Didaktična priporočila, 7 Vrednotenje dosežkov in 8 Priloga.

V prvem poglavju (UN 2008: 5) je opredeljena slovenščina kot „ključni splošnoizobraževalni predmet v gimnaziji“ (UN 2008: 5). Pouku slovenščine je namenjenih 560 učnih ur, kar pomeni 140 ur na šolsko leto. Od tega je polovica ur namenjenih jezikovnemu pouku in polovica pouku književnosti. UN je zasnovan kot „nadgradnja učnega načrta iz osnovne šole“ (UN 2008: 5).

Nato sledi poglavje o splošnih ciljih/kompetencah ter poglavje, kjer so posebej opisani cilji in vsebine za jezikovni in književni pouk. Pod vsakem od teh sklopov je zapisano, kaj dijaki spoznajo v katerem letniku.

⁸ Do sem je povzeto po UN 2008: 2.

O ciljih in vsebinah za književni pouk bomo več povedali v nadaljevanju. Za zdaj naj omenimo samo to, da je podpoglavje književni pouk razdeljeno na dva dela, in sicer:

- Procesnorazvojni cilji obravnave vsebinskih sklopov, navedenih v podpoglavju 3.2.2 (Vsebinski sklopi) in
- Vsebinski sklopi.

V četrtem poglavju je zapisano, da sta za uresničitev pričakovanih dosežkov/rezultatov odgovorna tako učitelj kot dijak. Pričakovani dosežki, ki so zapisani ločeno za jezikovni in književni pouk, so splošni. Posledično jih dijaki/dijakinje dosegajo „v različnem obsegu in na različnih taksonomskih stopnjah“ (UN 2008: 34). Dijaki naj bi pri književnem pouku dosegli naslednje dosežke/rezultate:

- razvita bralna zmožnost na stopnji kultiviranega bralca,
- razvita (splošna) sporazumevalna zmožnost,
- pridobitev uporabnega književnega znanja kot sestavine bralne zmožnosti,
- poznavanje sistema literarnih pojmov, besedil in literarno- ter kulturno-zgodovinskih okoliščin,
- razvita zmožnost širjenja svojih spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst ter
- razvita digitalna zmožnost. (2008: 34, 37–38)

Naslednje poglavje opisuje medpredmetne povezave. „Predmet slovenščina se smiselno povezuje s poukom tujih jezikov, z zgodovino, umetnostno zgodovino, filozofijo, sociologijo idr. in posredno z vsemi predmetnimi področji, saj je razvijanje sporazumevalne zmožnosti pomembno za uresničevanje ciljev tako pri naravoslovnih kot pri družboslovno-humanističnih predmetih“ (UN 2008: 39). Ta učni načrt namenja posebno pozornost tudi „razvijanju digitalne pismenosti dijakov/dijakinj“ (UN 2008: 39). Medpredmetno povezovanje „je odvisno od povezovanja učiteljev vseh predmetnih področjih in načrtovanja povezav /.../ na ravni šole, na ravni strokovnih aktivov in posameznih učiteljev/učiteljic“ (UN 2008: 39). Med drugim je v tem poglavju zapisano, da lahko poteka medpredmetno povezovanje na treh ravneh: na ravni vsebin, na ravni procesnih znanj in na konceptualni ravni. (2008: 39)

V šestem poglavju so napisana didaktična priporočila, ločeno za jezikovni in književni pouk, in sicer glede na cilje, vsebine ter uresničevanje v praksi. Cilj književnega pouka v gimnaziji je vzgojiti kultiviranega bralca, „ki v svoje razmišljanje o bralnem doživetju vključuje medbesedilno izkušnost, poznavanje literarnih pojavov in splošno kulturno razgledanost“ (UN 2008: 42).

Sedmo poglavje obravnava vrednotenje dosežkov, kar vključuje tudi preverjanje in ocenjevanje znanja. Učitelj s preverjanjem ugotavlja dijakovo napredovanje „pri doseganju učnih ciljev, dijak pa dobi povratno informacijo o svojem delu“ (UN 2008: 46). Pri ocenjevanju se učni dosežki pretvorijo v oceno oz. številčno vrednost.

Pri slovenščini se za preverjanje in ocenjevanje zmožnosti in znanj najpogosteje uporabljata pisna in ustna oblika. Notranje vrednotenje znanja poteka pri pouku, zunanje pa pri eksternem delu mature. (2008: 46–47)

V zadnjem poglavju so napisani „predlogi prostoizbirnih književnih besedil za individualno in skupinsko delo ter aktualizacijo“ (UN 2008: 48) po obdobjih.

2.3 Primerjava obeh učnih načrtov

UN iz leta 1996 in iz leta 2008 sta v osnovi zasnovana precej podobno, vendar je UN iz leta 2008 bolj kompetenčno naravnan (Žbogar 2015: 113), kar je v svojem članku z naslovom *Gimnazijski pouk v luči prenove in posodobitve* izpostavila Alenka Žbogar, kjer pojasnjuje pojma kompetenčni in sistemski pristop (nav. d.: 118), ki ju bomo pojasnili kasneje. Poglavje 2 Splošni cilji/kompetence (UN 2008) je veliko bolj razdelano in natančno opredeljeno ter združuje tako cilje kot kompetence za jezikovni in književni pouk. Posebno poglavje je namenjeno tudi dosežkom in rezultatom, posebej za jezikovni pouk in književni pouk; preko teh dijaki dokažejo, katere kompetence so razvili in v kolikšni meri, prav tako je posebno poglavje namenjeno vrednotenju dosežkov, ki vključuje preverjanje in ocenjevanje znanja. UN 2008 je torej veliko bolj usmerjen v razvoj različnih zmožnosti pri dijakih in posledično prinaša tudi veliko več izbirnih vsebin ter dejavnosti, saj je seznam prostoizbirnih književnih vsebin mnogo širši in vključuje tudi dela avtorjev, ki niso vključeni v osnovni UN, predlaga pa tudi

mnoge predelave, ekranizacije, umetniške upodobitve posameznih literarnih del in podobno. Predlogi prostoizbirnih književnih vsebin so v UN 1996 podani za vsak posamezni letnik v poglavju 4: Didaktične enote pri pouku književnosti, v UN 2008 pa v posebnem poglavju, 8 Priloga, ob koncu učnega načrta.

UN 1996 je zasnovan tako, da so etapni cilji in vsebine določeni za vsak posamezni letnik, tako za jezikovni kot književni pouk, v tistem iz leta 2008 pa je po letnikih samo delno določena obravnava posameznih vsebin za jezikovni pouk, medtem ko etapni cilji in vsebinski sklopi za pouk književnosti niso razdeljeni po letnikih. Tudi sezname del za domače branje so v UN 1996 navedeni za vsak letnik posebej, medtem ko UN 2008 prinaša celoten seznam obveznega domačega branja ob koncu poglavja o ciljih in vsebinah za književni pouk.

UN 1996 je namenjen gimnazijam in drugim štiriletnim srednjim šolam, v samem UN so obvezne vsebine za druge štiriletno srednje šole pri književnem pouku navedene v kurzivnem tisku, za gimnazije pa so obvezna vsa navedena besedila (1996: 28). Pri jezikovnem pouku je razlika samo v tem, da naj bi bilo na drugih štiriletnih srednjih šolah več pozornosti namenjene obravnavi terminologije za posamezno strokovno usmeritev dijakov. (1996: 46)

V UN 2008 najdemo poglavje Medpredmetne povezave, ki obravnava slovenščino v povezavi z drugimi predmeti, prejšnji UN 1996 se s tem še ne ukvarja in torej tega poglavja nima, sta pa v njem dve poglavji, ki ju ne najdemo v novejšem UN, in sicer 6: Materialni pogoji in 7: Kadrovske pogoji.

3 CILJI

3.1 Splošni cilji

Diplomsko delo se sicer ukvarja s primerjavo UN iz leta 1996 in 2008 na področju književnosti, vendar smo pri splošnih ciljih, predvsem v novejšem UN, opazili

povezovanje jezika in književnosti, zato bomo v tem poglavju na kratko primerjali splošne cilje iz področja jezikovnega pouka ter s področja književnosti.⁹

Obravnavana UN imata določene splošne cilje, tisti iz leta 1996 navaja cilje za jezikovni pouk in za književni pouk ločeno: za jezikovni pouk sta določena zgolj dva splošna cilja, medtem ko jih je pet za književni pouk, tisti iz leta 2008 pa navaja enoten seznam, ki je mnogo bolj razširjen kot pri prejšnjem UN, saj seznam v celoti vsebuje osem splošnih ciljev, trije pa so še dodatno razčlenjeni in tako bolj natančno in podrobno določeni. Posebnost UN 2008 je, da v njem ni strogega ločevanja med jezikom in književnostjo, ampak obe področji povezuje.

UN sta si podobna v tem, da oba poudarjata pomen slovenščine za razvoj osebne in narodne identitete ter širši pomen jezika, kar je v UN 1996 poimenovano „duhovno in tvarno napredovanje posameznika in družbe“ (UN 1996: 6), v UN 2008 pa so naštetá posamezna področja, kot npr. socialna in medkulturna zmožnost, digitalna pismenost, samoiniciativnost, podjetnost.

Na področju jezikovnega pouka sta v UN 1996, kot smo že povedali, določena samo dva zelo splošna cilja, in sicer razvijanje govorne in pisne zmožnosti ter spoznavanje sestava slovenskega knjižnega jezika, medtem ko so v UN 2008 cilji zastavljeni veliko bolj razčlenjeno in poglobljeno. Tako je poudarjeno razvijanje različnih kompetenc pri dijakih. V prvem splošnem cilju je poudarjeno, da se dijaki zavedajo pomembnosti vloge slovenskega jezika. Ob tem je izpostavljen problem manjšinskih jezikov ter slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu, govora je o slovenščini v družbi evropskih jezikov, državljanski zavesti, o slovenščini kot naravni socializacijski danosti. Splošni cilj, ki v UN 1996 obravnava razvoj govornih in pisnih zmožnosti, je v UN 2008 razširjen; ob tem je omenjena še zmožnost pogovarjanja in poslušanja, poudarja torej sporazumevalne kompetence na različnih nivojih, dijaki naj bi se pogovarjali vljudno in strpno, spoštovali mnenja drugih, izražali in utemeljevali svoja mnenja, besedila obravnavali kritično, razmišljujoče, jih razčlenjevali in vrednotili ter prepoznavali njihovo morebitno manipulativnost, poglobljali in razvijali kulturne ter medkulturne zmožnosti. Dijaki naj bi se naučili tvoriti besedila, ki naj bi bila učinkovita, razumljiva,

⁹ Celotno podpoglavje je povzeto po UN 1996: 6–7 ter po UN 2008: 6–7.

ustrezna in jezikovno pravilna. Novejši UN upošteva tudi sodobno tehnologijo, saj omenja uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, s katero se razvija že zgoraj omenjena digitalna pismenost. V tretjem splošnem cilju pa je zapisano, da „/d/ijaki/dijakinje razvijajo jezikovno, slogovno in metajezikovno zmožnost v slovenskem knjižnem jeziku“ (UN 2008: 6), po katerem naj bi dijaki znali svoja in tuja besedila sistematično opazovati in razčlenjevati, spoznali in usvojili systemske zakonitosti slovenskega knjižnega jezika ter znali presoditi ustreznost različnih jezikovnih zvrsti.

Na področju književnega pouka je v UN 1996 navedenih pet splošnih ciljev, od katerih se četrti in peti ne ujemata z novejšim učnim načrtom oziroma ju tam ne najdemo, in sicer, da „/d/ijaki /.../ bogatijo književno kulturo, dobivajo pozitiven odnos do književne ustvarjalnosti“ (1996: 7), in da „spoznavajo razmerje med književnim besedilom ter njegovimi poustvarjalnimi interpretacijami (odrskimi, filmski, televizijskimi idr.)“ (1996: 7). V UN 2008 je prav tako pet ciljev, ki se nanašajo na književni pouk, vendar opazimo povezovanje jezika in književnosti. Tako je, recimo, v četrtem cilju navedeno, da „/d/ijaki/dijakinje razvijajo zmožnost literarnega branja kot specifično podvrsto sporazumevalne zmožnosti“ (UN 2008: 7), v šestem pa, da „ob interpretaciji literarnih besedil razvijajo zmožnost tvorjenja raznovrstnih neumetnostnih besedil“ (UN 2008: 7). Prvi trije cilji iz UN 1996 ter četrti, peti, sedmi in osmi cilj iz UN 2008 so si po vsebini podobni, in sicer se po njih dijake vzgaja v kultivirane in razgledane bralce, ki znajo brati in interpretirati različna literarna besedila ter prepoznati različne literarne pojave, znajo (po)ustvarjati literarna besedila in ob interpretaciji razvijajo estetsko in kulturno zmožnost, s tem da poznajo literano teorijo in literarno zgodovino, znajo pa prepoznati tudi medpredmetne povezave. Novejši UN v petem cilju obravnava še poglobljanje zmožnosti estetskega doživljanja, v sedmem pa sprejetost literarnih besedil pri bralcih.

3.2 Etapni oziroma procesnorazvojni cilji

V tem poglavju bomo opisali in primerjali etapne oziroma procesnorazvojne cilje na področju književnosti iz UN iz leta 1996 in iz leta 2008.¹⁰

¹⁰ Celotno podpoglavje je povzeto po UN 1996: 24, 29, 33, 37 ter po UN 2008: 16–17.

Najprej opazimo razliko v poimenovanju samih ciljev. V UN 1996 je uporabljen termin etapni učni cilji, v UN 2008 pa termin procesnorazvojni cilji. Razlika je posledica tega, da je prvi UN razdeljen strogo po letnikih, se pravi po posameznih etapah, drugi pa obravnava UN kot proces, ki poteka skozi vsa leta, vendar nima strogih omejitev. Tako navaja skupen seznam ciljev, ki naj bi jih dijaki dosegli v času šolanja.

V etapnih učnih ciljih za prvi letnik je v UN 1996 navedeno, da učenci pridobijo osnovno znanje literarne teorije ob besedilih, ki ustrezajo njihovim recepcijskim sposobnostim, znanje pa nadgrajujejo postopoma od prvega do četrtega letnika. Obravnava se besedila od starega veka do slovenskega razsvetljenstva, dijaki pa morajo poznati zgodovinske okoliščine teh obdobj ter v besedilih prepoznati glavne jezikovno-slogovne in zgradbene značilnosti. Doživljanje in razumevanje dijaki izražajo v obliki pogovora in v besedilih predesejskega tipa – obnova, kreativno pisanje, dramatizacija, aktualizacija besedil, dnevnik, opisovanje in orisovanje. V drugem letniku dijaki spoznajo literarna obdobja in besedila od evropske romantike do evropske nove romantike, interpretacija je vodena, uporabljajo znanje iz literarne zgodovine in teorije, v razpravljanju znajo zagovarjati tezo, razmišljanje mora biti primerjalno in sintetično. Začnejo s pisanjem esejskih oblik, z osnovno interpretacijo ter s čustvenim in izkušnjijskim vrednotenjem. V tretjem letniku obravnavajo literarne smeri od slovenske moderne do svetovne književnosti po 2. svetovni vojni. Interpretacija je vedno manj vodena, potrebno je poznavanje literarnozgodovinskega konteksta in uporaba ustrezne terminologije iz literarne teorije. Dijaki morajo znati funkcionalno povezati sporočila besedil in jezikovno-slogovne značilnosti, razlagati in utemeljevati svoja stališča na podlagi lastnih izkušenj in literarnega vrednotenja. Pišejo razpravljalni esej in osnovno obliko interpretativnega eseja. V četrtem letniku se dijaki ukvarjajo s slovensko književnostjo druge polovice 20. stoletja in z vrstno-zvrstnim sklopom, predpisanim za maturo. Obvladajo samostojno interpretacijo, pri čemer se pokaže njihovo znanje s področja literarne zgodovine, literarne teorije in ostalih pridobljenih znanj ter pisanje interpretativnega in razpravljalnega eseja.

UN 2008 je po vsebini zelo podoben prejšnjemu, s tem da so procesnorazvojni cilji razdeljeni na naslednje štiri sklope:

- razvijanje zmožnosti branja in interpretiranja književnih besedil,
- razvijanje (splošne) sporazumevalne zmožnosti,

- pridobivanje književnega znanja,
- širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija, njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst.

Prvi sklop obravnava branje in interpretacijo besedil. V njem v primerjavi s prejšnjim UN ni točno določeno, katera obdobja oziroma besedila naj se obravnava v posameznem letniku, ampak so podane okvirne smernice in predlogi za obravnavo, npr. „/n/a začetku šolanja berejo predvsem njihovemu bralnemu razvoju dostopna, tematsko in žanrsko zanimiva besedila iz sodobnosti in preteklosti. V nadaljevanju šolanja /.../“ (UN 2008: 16). Tudi za interpretacijo so podani zelo okvirni cilji; vsebovala naj bi doživljanje, razumevanje, aktualizacijo in vrednotenje književnih besedil, pogovor, tvorjenje govorenega in pisnega besedila. Poleg pisanja esejev, ki jih omenja UN 1996, naj bi dijaki pripravljali govorne nastope, recitirali ali uprizarjali besedila in pisali ustvarjalna besedila. Drugi sklop prinaša smernice glede razvijanja (splošnih) sporazumevalnih zmožnosti, in sicer naj bi dijaki razvili „zmožnost izrekanja ter utemeljevanja svojega mnenja“ (UN 2008: 16), kar omenja tudi prejšnji UN, v novjšem UN pa sta dodani še „zmožnost sprejemanja drugotnih neumetnostnih besedil“ (UN 2008: 16) in „zmožnost tvorjenja učinkovitih, ustreznih, razumljivih in jezikovno pravilnih drugotnih neumetnostnih besedil“ (UN 2008: 16). V tretjem sklopu je govora o pridobivanju književnega znanja; v veliki meri se pokriva z določili iz starejšega UN, novost je samo, da naj dijaki „primerjajo bistvene razvojne značilnosti slovenske književnosti in kulture z razvojnimi značilnostmi drugih književnosti in kultur“ (UN 2008: 17).

Zadnji sklop navaja cilje, ki jih v prejšnjem UN ni, zato ga navajamo v celoti:

Dijaki/dijakinje

- vrednotijo pomen književnih obdobj, smeri, poetik in del za kulturni razvoj in jih aktualizirajo s stališča osebne in družbene izkušnje,
- povezujejo književni pouk s književnimi predmeti (predvsem z družboslovno-humanističnimi),
- spremljajo medijske obravnave, predelave in aktualizacije književnih besedil,
- spremljajo aktualne književne in kulturne dogodke,
- uporabljajo IKT. (UN 2008: 17)

4 VSEBINE

V UN iz leta 1996 so vsebine, ki se obravnavajo pri pouku književnosti, zapisane v 4. poglavju z naslovom Didaktične enote pri pouku književnosti. Didaktične enote so zapisane za vsak letnik posebej, po koncu 4. letnika pa sledi še podpoglavje Vrstno-zvrstni sklopi. Pri vseh štirih letnikih so najprej definirani etapni učni cilji, o katerih smo že govorili, v prvem letniku nato sledi uvodni literarnoteoretični sklop, v četrtem pa je pred etapnimi učnimi cilji zapisano temeljno določilo, da se v zadnjem letniku obravnava slovensko književnost po letu 1945 in besedila vrstno-zvrstnega sklopa.

Maturitetni sklop je vsako leto razpisan na novo s strani maturitetne komisije, sestavljajo ga vrstno-zvrstni sklopi in obvezna besedila iz prvih treh letnikov ter prvega trimesečja četrtega letnika. Maturitetna komisija lahko z razpisom vsako leto doda nekaj novih besedil, a teh ne sme biti več od ene tretjine vrstno-zvrstnega sklopa. (1996: 37)

Didaktične enote pri pouku književnosti so, za obdobje od prvega letnika do prvih mesecev četrtega letnika, razvrščene v tri stolpce, in sicer so od leve proti desni v prvem zapisana obvezna besedila in obdobja, v drugem elementi za interpretacijo ter v tretjem prostoizbirna besedila, predlogi, poleg tega pa so didaktične enote z vzporednimi črtami ločene tudi po obdobjih oz. smereh.

Na koncu prvih treh letnikov so zapisana še dela, ki so del domačega branja.

Za vsak letnik posebej je napisano število ur, ki so namenjene obravnavanju obveznih besedil in obdobj, kar v teoriji pomeni, da je za prvi letnik temu namenjenih 30 ur, za drugi letnik 40, za tretji 40 in za četrti 17, ob tem pa je še 10 ur namenjenih uvodnemu literarnoteoretičnemu sklopu v 1. letniku. Še natančneje so ure določene ob posameznih obveznih besedilih in obdobjih, npr.: Antična književnost (1); Homer, *Odiseja* (2); Dante, *Božanska komedija* (2); Shakespeare, *Hamlet* (2) ipd.

tem pa se njihov izbor „ujema z literarnointerpretativnimi pojmi in smermi razvoja, podanimi v levem stolpcu“ (UN 2008: 43).

Primer didaktične enote pri pouku književnosti v UN 2008:

ANTIČNA KNJIŽEVNOST	
Temeljni pojmi iz literarne vede	Obvezna in prostoizbirna besedila
1. Literarnointerpretativne prvine: - trojanski in tebanski mit, junaštvo, spor med posameznikom in oblastjo, usoda, ljubezen ...; - junaško-mitološki ep, antična dramatika, antična lirika; - homerska primera, heksameter, zgradba tragedije, tragično, vloga zbor, katarza. 2. Oznaka obdobja: - časovna umestitev, obdobja, predstavniki; - grška in rimska kultura in mitologija, antično gledališče, svet ljudi, bogov, polbogov, usoda. 3. Pomen antične književnosti za razvoj evropskih književnosti in kulture ter njej pomen danes	I. Obvezna besedila: a) Homer: Iliada/Vergil: Eneida b) Sofoklej: Kralj Ojdip/Antigona c) Aristofan: Aharnjani/Plavt: Dvojčka č) Sapfo: Svatovska pesem/Katul: Blagoslov ljubezni/Horac: Carpe diem II. Prostoizbirna besedila za individualno in skupinsko delo ter aktualizacijo (Priloga)

ANTIČNA KNJIŽEVNOST

Anakreon: Eros, z zlatimi kodri, Senca so osivela; Tibul: Elegija; Ovid: Metamorfoze; Horac: Epoda

Ovid: Metamorfoze; Homer: Odiseja

Longos: Dafnis in Hloa; Heliodor: Etiopske zgodbe; Petronij: Satirikon (Zgodba o efeški vdovi);

Apulej: Zlati osel

Evripid: Medeja

Aristotel: Poetika; Plutarh: Vzporedni življenjepisi

*

Petiška: Stare grške bajke; Schwab: Najlepše antične pripovedke; Harris: Pompeji; Strniša: Odisej; ekranizacije in umetniške upodobitve antičnih motivov

Kot lahko vidimo, se UN razlikujeta tudi po predstavitvi vsebin, saj so v UN 1996 te zapisane skupaj, medtem ko so prostoizbirna besedila v UN 2008 zapisana v prilogi, ločeno od preostale vsebine.

Omenili smo že, da je domače branje v UN 1996 navedeno za vsak letnik posebej, drugače pa je z domačim branjem v UN 2008, kjer je obvezno domače branje navedeno pri koncu podpoglavja 3.2.2. Obvezno domače branje vsebuje tri točke, in sicer ga sestavljajo pod 1. točko navedena obvezna besedila, pod 2. eno ali dve prostoizbirni besedili v vsakem letniku in pod 3. sklop besedil, ki je podlaga za pisanje eseja v zadnjem letniku (UN 2008: 33).

UN 2008 glede razdelitve ur ni tako podrobno opredeljen kot tisti iz leta 1996, saj je v njem zapisano le, da je za obravnavo snovi iz književnosti predvidenih 60 ur in da učitelj sam določi, koliko časa potrebuje za obravnavo posameznega besedila. Če se obravnava kratka besedila, lahko učitelj šolsko uro dopolni z izbirnim skupinskim ali individualnim branjem, reševanjem interpretativnih nalog ipd. (UN 2008: 45)

Prav tako sta si UN podobna po razporeditvi sklopov:

UN iz leta 1996	UN iz leta 2008
antična književnost	antična književnost
<i>Biblija</i>	<i>Biblija</i> in književnost starega Orienta
srednji vek	književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem
reformacija na Slovenskem	renesansa
ustna/ljudska lirski pesem	slovenska reformacija, protireformacija in barok
renesansa	evropski klasicizem in razsvetljenstvo
klasicizem	slovensko ljudsko slovstvo
razsvetljenstvo	razsvetljenstvo v slovenski književnosti
evropska romantika	književnost evropske predromantike in romantike
romantika na Slovenskem	romantika na Slovenskem
realizem	književnost evropskega realizma in naturalizma
nova romantika/moderna	med romantiko in realizmom na Slovenskem
slovenska moderna	književnost evropske moderne

modernizem	književnost slovenske moderne
slovenska književnost po letu 1945	svetovna književnost v prvi polovici 20. stoletja
	slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja
	svetovna književnost v drugi polovici 20. stoletja
	slovensko pesništvo v drugi polovici 20. stoletja
	slovensko pripovedništvo v drugi polovici 20. stoletja
	slovenska dramatika v drugi polovici 20. stoletja

Tabela 1: Sklopi v obeh UN

Kot lahko razberemo iz same tabele, ima UN 2008 bolj natančno oz. podrobno razdelane sklope, prav tako so natančnejša in bolj določna poimenovanja za literarnozgodovinska obdobja/smeri. Že na prvi pogled lahko vidimo, da vsi sklopi v obeh UN niso enako poimenovani, mestoma se razlikujejo tudi poimenovanja literarnozgodovinskih obdobj/smeri, enako so poimenovani le antična književnost, renesansa ter romantika na Slovenskem, drugačno pa je npr. poimenovanje: ustna/ljudska lirski pesem (UN 1996), slovensko ljudsko slovstvo (UN 2008). Poleg *Biblije*, ki je uvrščena v UN 1996, je v UN 2008 dodana še književnost starega Orienta, enako je s slovensko reformacijo, ki se ji v UN 2008 pridruži še protireformacija in barok, evropski romantiki se v UN 2008 pridruži še evropska predromantika, realizmu pa naturalizem, kjer gre samo za razliko med poimenovanjem posameznih sklopov oziroma literarnozgodovinskih obdobj/smeri, primeri besedil pa se načeloma ne razlikujejo. Drugačna je slika pri nekaterih naslednjih sklopih, kjer so ti drugačne razporejeni in poimenovani, zato so tudi besedila drugače razvrščena. Klasicizem (Molière, *Tartuffe*) in razsvetljenstvo (Vodnik, *Dramilo*; Linhart, *Ta veseli dan*) sta v UN 1996 ločena, medtem ko se v UN 2008 skupaj obravnavata evropski klasicizem in razsvetljenstvo (npr. La Fayette, *Kneginja Klevska*; Racine, *Fedra*; Voltaire, *Kandid ali optimizem*; Molière, *Tartuffe*) ter posebej razsvetljenstvo v slovenski književnosti

(Vodnik, *Zadovoljni Kranjc/Ilirija oživljena*; Linhart, *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*). Nova romantika/moderna v UN 1996 sovpadajo s poimenovanjem književnosti evropske moderne (UN 2008), modernizem v UN 1996 (npr. Proust, *Combray*; Kafka, *Preobrazba*; Pregelj, *Matkova Tina*; Kajuh, *Bosa pojdiva*; Camus, *Tujec*, Beckett, *Čakajoč Godota*) pa je v UN 2008 razdeljen na tri dele: svetovno književnost v prvi polovici 20. stoletja (npr. Proust, *Combray*; Kafka, *Preobrazba*), slovensko književnost v prvi polovici 20. stoletja (npr. Pregelj, *Matkova Tina*; Kajuh, *Bosa pojdiva*) ter svetovno književnost v drugi polovici 20. stoletja (npr. Camus, *Tujec*; Beckett, *Čakajoč Godota*). Slovenska književnost po letu 1945 iz UN 1996 (npr. Menart, *Croquis*; Zajc, *Črni deček*; Zupan, *Menuet za kitaro*; Kovačič, *Prišleki*; Smole, *Antigona*; Jančar, *Veliki briljantni valček*) je v UN 2008 razdeljena na: slovensko pesništvo v drugi polovici 20. stoletja (npr. Menart, *Croquis*; Zajc, *Črni deček*), slovensko pripovedništvo v drugi polovici 20. stoletja (npr. Zupan, *Menuet za kitaro*; Kovačič, *Prišleki*) ter slovensko dramatiko v drugi polovici 20. stoletja (npr. Smole, *Antigona*; Jančar, *Veliki briljantni valček*). UN se razlikujeta tudi po razvrstitvi sklopov, saj si v UN 1996 sledijo reformacija na Slovenskem, ustna/ljudska lirski pesem, renesansa, v UN 2008 pa je vrstni red zamenjan: renesansa, slovenska reformacija, protireformacija in barok ter slovensko ljudsko slovstvo.

V kakšnem razmerju naj bi dijaki spoznavali vsebine, je zapisano v UN 2008:

Razmerje med dejavno interpretacijo in kontekstnimi informacijami naj bi pri pouku bilo približno 60 odstotkov : 40 odstotkov, obravnava vsebinskih sklopov pa zasnovana po naslednjih korakih:

- kratek informativni uvod (učiteljeva interaktivna razlaga pojmov iz levega stolpca ..., govorni nastopi in predstavitve projektnega in raziskovalnega dela posameznih dijakov ali skupin z uporabo IKT);
- branje in tekstno-kontekstna interpretacija obveznih in izbirnih besedil (frontalno, skupinsko, individualno, prepletanje bralnih dejavnosti pri pouku in doma);
- sinteza bralnih izkušenj in kontekstnih spoznanj ob koncu obravnave sklopa. Učitelj vodi dijake, da besedno in vizualno (sklepni zapis, preglednica, miselni vzore ipd.) uredijo najpomembnejša spoznanja v sistem in jih shranijo v spomin. Na tej stopnji dijaki prav tako sodelujejo s projektno-raziskovalnim delom, preizkusijo pa se tudi v ustvarjanju – ustvarjalno pisanje, uprizorjanje, recitali ... na izhodiščih pridobljenih bralnih izkušenj. (UN 2008: 44)

Napisano lahko povežemo z razvijanjem književnega znanja, o čemer piše A. Žbogar (2015), in sicer govori o problemsko-ustvarjalnem pouku – pomembno je, da

analizo književnega besedila izpeljujemo iz t. i. doživljajskega branja (Žbogar 2014a: 551–552), tj. iz bralčevih vtisov, občutij, čustev, izkušenj /.../. Tako učenje terja samostojno raziskovalno delo dijakov, pa tudi smiselno uporabo kontekstualnih podatkov, s katerimi doživljajski bralni odziv objektivno, razumsko osmislijo z literarnosistemskimi informacijami. /.../ Namen takega pouka je intenzivno razvijanje procesno-razvojnih ciljev književnega pouka, kakor jih predvideva UN 2008 (16–17), in sicer razvijanje zmožnosti branja in interpretiranja književnih besedil, kritične aktualizacije, razvijanje (splošne) sporazumevalne zmožnosti, pridobivanje književnega znanja in širjenje spoznanj o književnosti, njihovo umeščanje v širši kulturnorazvojni kontekst. /.../ Pridobivanje književnega znanja širi kulturno razgledanost in poznavanje kulturnorazvojnega konteksta, posledično krepi individualno, nacionalno in globalno identiteto, spodbuja strpnost do drugih in drugačnih (Žbogar 2010: 349–360) ter zvišuje zmožnost kritične aktualizacije. (Žbogar 2015: 118–119)

Podrobneje bomo uvodni sklop, obvezna in prostoizbirna besedila, interpretacijo in domače branje opredelili v nadaljevanju.

4.1 Uvodni sklop

UN 1996 namenja uvodnemu literarnoteoretičnemu sklopu 10 ur, ki so porazdeljene v tri sklope.

1. Človek in umetnost: dijaki spoznajo umetnost kot preseganje stvarnosti, estetiko, vrste umetnosti ipd. Predlagana so tudi besedila o besedni umetnosti: Cankar, Kosovel, Vidmar, Andrić. Obravnavi tega sklopa sta namenjeni dve uri.
2. Besedna umetnost: dijaki se seznanijo z neumetnostnim in umetnostnim besedilom, fiktivnostjo, literarno vedo, s predmeti literarne vede in vrednotenjem književnega dela. Kot besedilo je predlagan primer neumetnostnega in umetnostnega besedila z isto temo ter primer za trivialno književnost. Tudi obravnavi tega sklopa sta namenjeni dve uri.

Prav tako sta dve uri namenjeni spoznavanju povezanosti vsebine in oblike v umetnostni strukturi (zunanja zgradba, notranja zgradba, literarne vrste/zvrsti ipd.) in predlaganim besedilom: od lirike Kovič z *Belo pravljico*, od epike Prežihov Voranc z *Doberdobom* (odlomek) ter od dramatike Županova Micka (I. dejanje, 1. prizor).

3. Književnost in jezik: dijaki se seznaniijo z jezikom kot izraznim sredstvom v besedni umetnosti, jezikovnim ritmom, stopico, verzom, ritmizirano prozo ipd. Predlagana so tri besedila: Janez Menart, *Alegorija* ali *Ljubi kruhek*; Alojz Ihan, *Poročilo* ter Ivan Cankar, *Kurent*. Temu delu sklopa sta namenjeni dve uri. Dve uri sta namenjeni še spoznavanju jezika in stila književnega dela ter retoričnim figuram, pri čemer so predlagana besedila: Murn, *Vlahi*; Tone Pavček, *Pesem o zvezdah* (podobe) ter Minatti, *Nekoga moraš imeti rad* (stavčni slog). (1996: 24–25)

V UN je zapisano, da je funkcija literarnoteoretičnega sklopa osnovna literarnoteoretična orientacija, zato se je tudi obravnaval na začetku 1. letnika, njeno razvijanje in poglobljanje ter „pretvarjanje v dijakov literarnoteoretični instrumentarij za obravnavanje literarnih besedil“ (UN 1996: 47) pa se razvija ob besedilih postopoma od prvega do četrtega letnika. Zelo pomembno vlogo ima pri tem povezava književnega pouka z jezikovnim, v smislu sporočanja, vloge besedil. (1996: 47)

UN 2008 ima uvodni sklop zapisan pod Uvodom v obravnavo književnosti, nadalje pa se deli v dva stolpca.

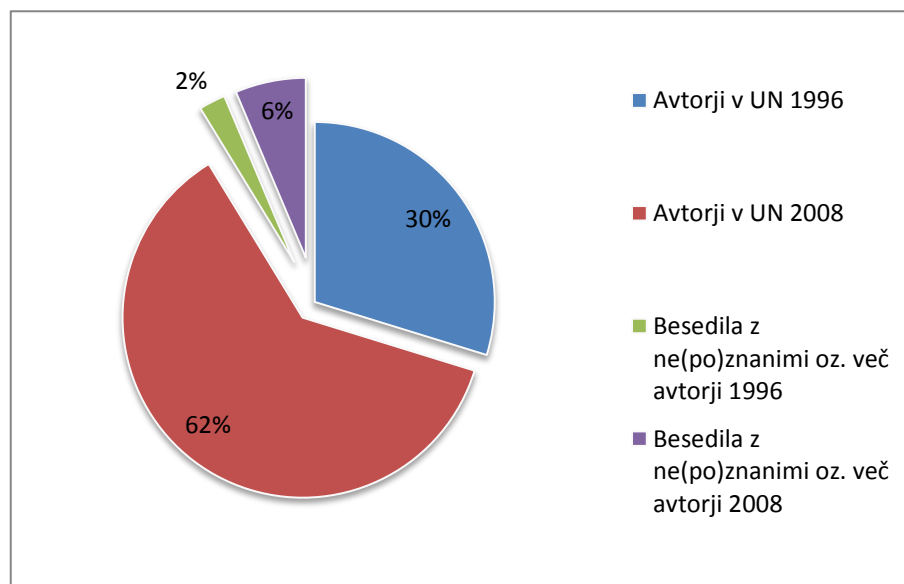
1. Branje, pridobivanje temeljnih pojmov iz literarne teorije, aktualizacije in refleksija pomena besedne umetnosti (levi stolpec): dijaki se seznaniijo z bralcem, branjem, literarnim branjem, avtorjem; književnostjo kot besedno umetnostjo, prvinami literarnosti; književnostjo in drugimi umetnostmi; književnostjo in kulturo ter pomenom književnosti v sodobnem svetu. Spoznajo tudi književne zvrsti in pojme književne zgradbe ter sloga.
2. Recepcijsko zanimiva besedila raznih zvrsti in tem po izbiri učitelja ter dijakov (desni stolpec): dijaki se seznaniijo z besedili iz mladinske književnosti, z besedili, ki so v tem UN obvezna in prostoizbirna ter z žanrskimi besedili. (2008: 17–18)

Glede na didaktična priporočila, ni obvezno, da se uvodni sklop obravnava v 1. letniku, saj je zaporedje obravnave vsebinskih sklopov odvisno od učiteljeve presoje recepcijskih zmožnosti dijakov. (2008: 43)

Že takoj na začetku lahko opazimo, da se UN pri vsebini med seboj zelo razlikujeta pri uvodnem sklopu. Prva razlika med UN je že v poimenovanju, saj je v UN 1996 uvodni sklop poimenovan kot Uvodni literarnoteoretični sklop, v UN 2008 pa kot Uvod v obravnavo književnosti. UN 1996 ima zelo natančno izdelano vsebino, ki naj bi jo profesor predstavil dijakom kot nekakšen uvod v obravnavanje književnosti, UN 2008 pa ima to vsebino zapisano bolj ohlapno, a je ta še vedno prekrivna z UN 1996. Posodobljen UN 2008 dodaja nekaj, česar v UN 1996 ne najdemo, in sicer književnost in kulturo ter pomen književnosti v sodobnem svetu.

V UN 1996 je zapisano tudi točno določeno število ur, ki naj jih profesor nameni temu sklopu, medtem ko tega v UN 2008 ni, obenem v njem ni natančno predlaganih avtorjev in besedil, ki naj bi jih obravnavali pri uvodu v obravnavo književnosti; s tem pušča možnost izbire učitelju ter dijakom. Poleg tega je v UN 1996 prevedeno, da se uvodni sklop obravnava takoj na začetku 1. letnika, medtem ko v UN 2008 ni točno določeno, kdaj se mora obravnavati, ampak je to odločitev učitelja.

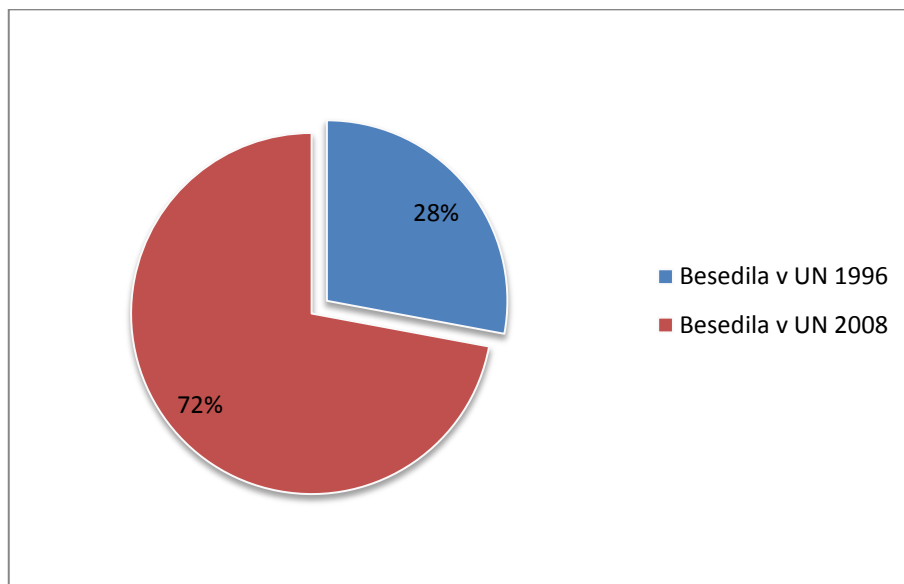
4.2 Primerjava obveznih didaktičnih enot v obeh UN

Graf 1: Vključenost obveznih avtorjev v oba UN in besedila z ne(po)znanimi avtorji oz. več avtorji

Iz grafa lahko razberemo, da je večje število avtorjev vključenih v UN 2008. Celoten graf vsebuje število vseh obveznih avtorjev, ki jih je v obeh UN 230. Od tega predstavlja 30 % (75 avtorjev) UN 1996, s 62 % (155 avtorjev) pa so zastopani avtorji UN 2008, 2 % (6 besedil: *Biblijska zgodba*, *Iz globočine*, *Visoka pesem*, *Brižinski spomeniki*, *Od lepe Vide*, *Rošlin in Verjanko*) predstavlja besedila z več avtorji oz. ne(po)znanimi avtorji UN 1996, prav tako predstavlja 6 % (16 besedil: *Ep o Gilgamešu*, *O izgubljenem sinu*, *Svatba v galilejski Kani*, *Psalm 130/129 (Iz globočine)*, *Visoka pesem*, *Sinuhejeva zgodba*, *Tisoč in ena noč: Zgodba o grbcu*, *Roman o Tristanu in Izoldi*, *Burka o jezičnem dohtarju*, *Brižinski spomeniki*, *Trgaj mi rožice*, *Dekle na sred morja*, *Lepa Vida*, *Rošlin in Verjanko*, *Kurent*, *Sveti Lukež*) besedila z več avtorji oz. ne(po)znanimi avtorji UN 2008.

Poudariti je treba, da to še ne pomeni, da se je glede na UN 1996 obravnavalo manjše število avtorjev, ampak na to vpliva dejstvo, da imajo učitelji možnost izbire tudi pri obravnavi obveznih vsebin. Še več, na izbiro obravnavanih književnih vsebin lahko vplivajo tudi dijaki, ki v dogovoru z učiteljem izberejo eno izmed vsebin v enoti. (2008: 45)

Graf 2: Vključenost obveznih besedil v oba UN

V grafu so predstavljena obvezna besedila, ki so vključena v oba UN. Glede na to, da je v UN 2008 vključeno večje število avtorjev, smo lahko sklepali, da bomo v njem našli

tudi večje število besedil. UN 2008 vključuje skoraj dvakrat več besedil kot UN 1996, in sicer zavzema UN 2008 v grafu 72 % (271), UN 1996 pa 28 % (105 besedil).¹²

Omeniti moramo, da je v UN 1996 vključenih 96 obveznih besedil, če zraven ne štejemo besedil, ki so vključena v uvodni sklop. Če besedila, ki so poimensko navedena v uvodnem sklopu, upoštevamo, jih naštejemo 105. Poudariti je potrebno, da nekatera besedila v uvodnem sklopu niso natančno določena, zato ima učitelj pri njih prosto izbiro (npr. pri Cankarju, Kosovelu, trivialni književnosti) in jih v samem grafu nismo upoštevali.

Že pri prejšnjem grafu smo omenili, da imajo učitelji pri obveznih vsebinah v UN 2008 možnost izbire, ki pa ni prosta, ampak delno omejena, zato moramo izpostaviti, da se vsa besedila, ki smo jih upoštevali v grafu in se nanašajo na UN 2008, ne obravnavajo. Obvezna besedila so v UN 2008 navedena s točkovnimi oznakami a), b), c) ..., učitelj pa mora za obravnavo pri pouku izbrati po eno besedilo vsake točkovne oznake. Izbirne možnosti so pod točkami označene s poševnico. Pri tem ne izbira vedno samo med npr. dvema besediloma istega avtorja, ampak tudi med različnimi avtorji. (2008: 43)

„UN 2008 je glede časovne razporeditve snovi, števila ur, namenjenih obravnavi posameznega besedila, ter predpisovanja obveznih besedil za obravnavo, bistveno manj določen, zato je natančno število obveznih besedil, ur, ki naj jih učitelj nameni njihovi obravnavi, pa tudi razporeditev učne snovi težje določiti, prepuščeni so učiteljevi avtonomni izbiri“ (Žbogar 2015: 116).

Kot primer navajamo obvezna besedila iz obeh UN pri spoznavanju antične književnosti:

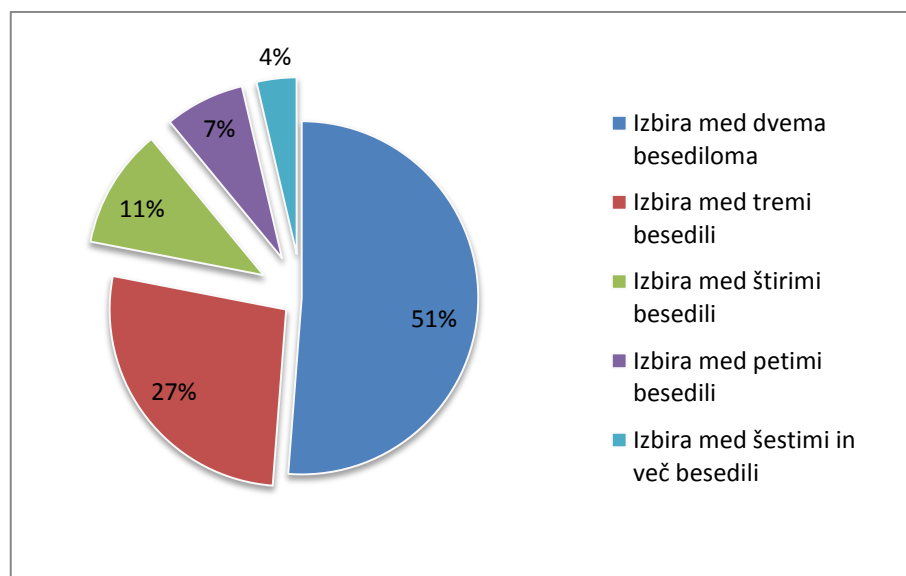
Učni načrt iz leta 1996	Učni načrt iz leta 2008
Homer, <i>Odiseja</i>	a) Homer: <i>Iliada</i> /Vergil: <i>Eneida</i>
Sofokles, <i>Antigona</i>	b) Sofoklej: <i>Kralj Ojdip</i> / <i>Antigona</i>
Katul, <i>Blagoslov ljubezni</i>	c) Aristofan: <i>Aharnjani</i> /Plavt: <i>Dvojčka</i>

¹² Pesmi z naslovom *Votlina* avtorja Edvarda Kocbeka nisem našla nikjer, zato predvidevam, da je prišlo do napake; predvidevam, da bi morala biti naslovljena *Kdo sem?*, pod tem naslovom jo namreč najdemo v *Branjih 4*, v njej pa se pojavi motiv votline. Besedilo sem upoštevala kot del obveznih besedil, vključenih v UN 1996.

Horac, <i>epoda</i>	č) Sapfo: <i>Svatovska pesem</i> /Katul: <i>Blagoslov ljubezni</i> /Horac: <i>Carpe diem</i>
---------------------	--

Tabela 2: Obvezna besedila pri antični književnosti

Učitelj v UN 2008 nima izbire samo v 21 primerih, kar pomeni, da je samo 30 besedil¹³ takih, ki so točno določena: Dante, *Božanska komedija*; Brijinski spomeniki; Cervantes, *Don Kihot*; Trubar, *En regišter ... (Proti zidavi romarskih cerkva)*; Svetokriški, *Na noviga lejta dan*; Linhart, *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*; Goethe, *Faust*; Prešeren, *Hčere svet*, *Slovo od mladosti*, *Sonetje nesreče* (1., 5., 6.), *Sonetni venec* (1., 7., 8., 15.), *Krst pri Savici*, *Pevcu*, *Nezakonska mati*, *Zdravljica*, *Neiztrohnjeno srce*; Jenko, *Obrazi* (V., VII., X.); Gradnik, *Pisma* (1., 5., 7.); Bulgakov, *Mojster in Margareta*; Pregelj, *Matkova Tina*; Grum, *Dogodek v mestu Gogi*.

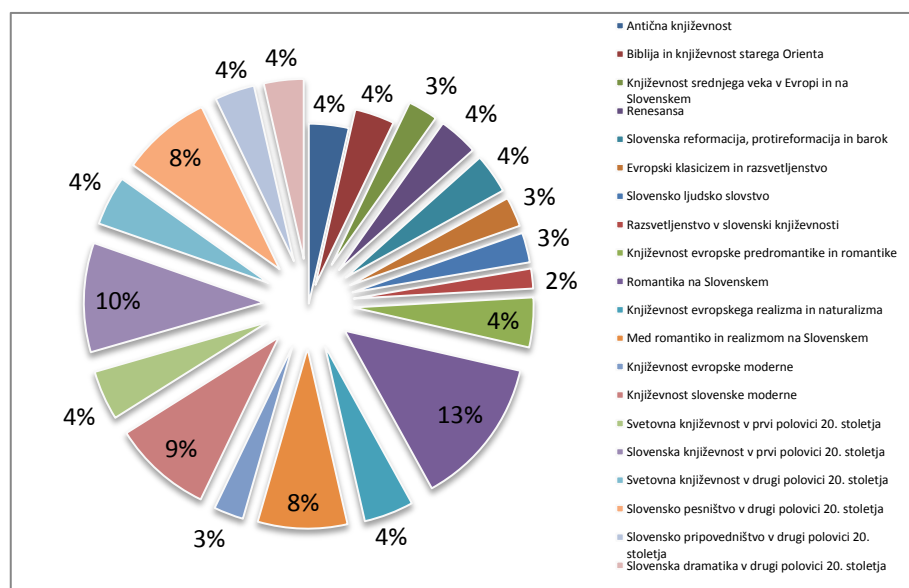

Graf 3: Možnost izbire (UN 2008)

Učitelj ima po UN 2008 pri obveznih besedilih možnost izbire v 82 primerih, kar pomeni, da lahko v 51 % (42 primerih) izbira med dvema besediloma (npr. Homer: *Iliada*/Vergil: *Eneida*), v 27 % (22) med tremi besedili (npr. J. Cigler: *Sreča v nesreči*/J.

¹³ V določenih primerih je pod eno oznako a), b) ... več točno določenih besedil npr. *Sonetni venec* (1., 7., 8., 15.).

Turnograjska: *Nedolžnost in sila*/A. M. Slomšek: *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*),¹⁴ v 11 % (9) med štirimi besedili (npr. Puškin: *Pesnik*/Lermontov: *Jadro*/Leopardi: *Sam sebi*/Heine: *Lorelei*), v 7 % (6) med petimi besedili (npr. Camus: *Tujec*/Fowles: *Ženska francoskega poročnika*/Süskind: *Parfum*/Calvino: *Če neke zimske noči popotnik*/Mahfouz: *Pot med palačama*),¹⁵ v 4 % (3) pa izbira enkrat med 6 besedili (npr. Szymborska: *Radost pisanja*/Plath: *Črni vran v deževnem vremenu*/Paz: *Pred začetkom*/Neruda: *Nastanejo ljudje*/Senghor: *Črna žena*/Prevert: *Barbara*), enkrat med 8 besedili (Rilke: *Panther*/Apollinaire: *Cona*/García Lorca: *Vitezova pesem*/Eliot: *Pusta dežela*/Pasternak: *Hamlet*/Pound: *Canto*/Tagore: *Pesem zahvale*/Cvetajeva: *Življenju*) in enkrat med 9 besedili (Jančar: *Severni sij*/Posmehljivo poželenje/Katarina, pav in jezuit/*Smrt pri Mariji Snežni*/Bojetu: *Filio ni doma*/Lainšček: *Namesto koga roža cveti*/Ki jo je megla prinesla/Blatnik: *Plamenice in solze*/Zakon želja). Dvakrat je med drugim v UN označeno z zvezdico, da priporočajo ustvarjalci UN ne le izbiro ene izmed pesmi, ampak obravnavo 2–3 pesmi.

Graf 4: Obvezna besedila glede na literarnozgodovinska obdobja/smeri (UN 2008)¹⁶

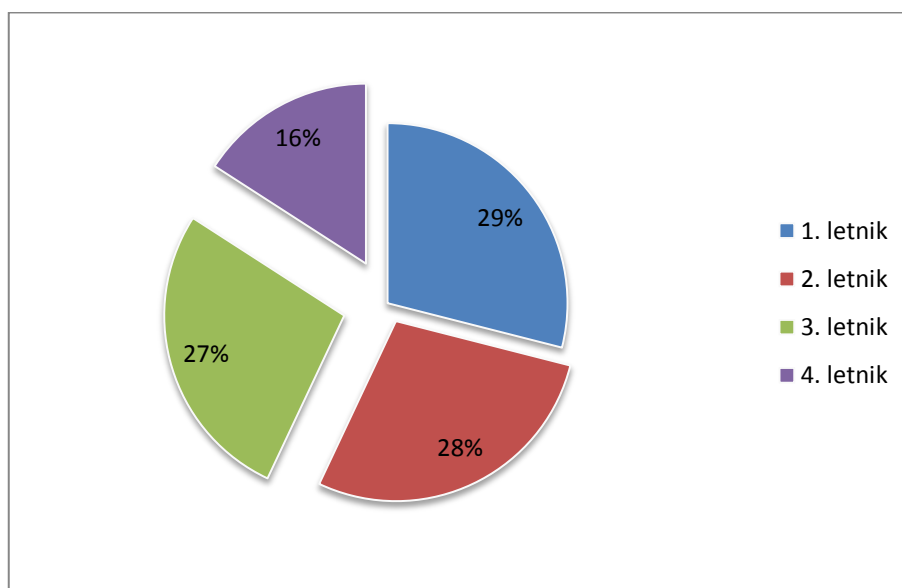
¹⁴ Ko lahko učitelj izbira med tremi besedili, gre v enem primeru za izbiro: Krakar: *Med iskalci biserov I, IV, VII*/Pavček: *Še enkrat glagoli*/Zlobec: *Pobeglo otroštvo*. V tej skupini torej učitelj izbere enega izmed avtorjev, toda če se odloči za Krakarja, obravnava tri besedila.

¹⁵ Pri izbiri med petimi besedili, gre v enem primeru za izbiro: Župančič: *Ti skrivnostni moj cvet*/Manom Josipa Murna Aleksandrova (I, III)/Duma/Slap/Vihar. Če se učitelj odloči za Manom Josipa Murna Aleksandrova (I, III), obravnava dve besedili.

¹⁶ Besedila so po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh uvrščena in poimenovana glede na UN 2008.

V grafu je predstavljeno tisto število besedil glede na literarnozgodovinska obdobja/smeri, ki so vključena v UN 2008 in sodijo med obvezna besedila pri pouku književnosti. Pri tem smo upoštevali točkovne oznake a), b), c) ..., pri katerih učitelj izbere po eno besedilo.

Največ besedil, 13 % (15), spoznajo dijaki s področja romantike na Slovenskem, 10 % (11) besedil je vključenih v slovensko književnosti v prvi polovici 20. stoletja, 9 % (10) besedil je vključenih v književnost slovenske moderne, odstotek manj v obdobje med romantiko in realizmom na Slovenskem (9) ter v slovensko pesništvo v drugi polovici 20. stoletja (9). S 4 % nato sledijo: antična književnost (4), *Biblija* in književnost starega Orienta (4), renesansa (4), slovenska reformacija, protireformacija in barok (4), književnost evropske predromantike in romantike (5), književnost evropskega realizma in naturalizma (5), svetovna književnost v prvi polovici 20. stoletja (5) in svetovna književnost v drugi polovici 20. stoletja (5), slovensko pripovedništvo v drugi polovici 20. stoletja (4) ter slovenska dramatika v drugi polovici 20. stoletja (4); s 3 %: književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem (3), evropski klasicizem in razsvetljenstvo (3), slovensko ljudsko slovstvo (3) ter književnost evropske moderne (3) in z 2 % razsvetljenstvo v slovenski književnosti (2). Pri svetovni književnosti v prvi polovici 20. stoletja in prav tako pri svetovni književnosti v drugi polovici 20. stoletja je v UN zapisano, da ustvarjalci predlagajo obravnavo 2–3 pesmi, tako da se določeno št. besedil (112) lahko povzpne na 116.

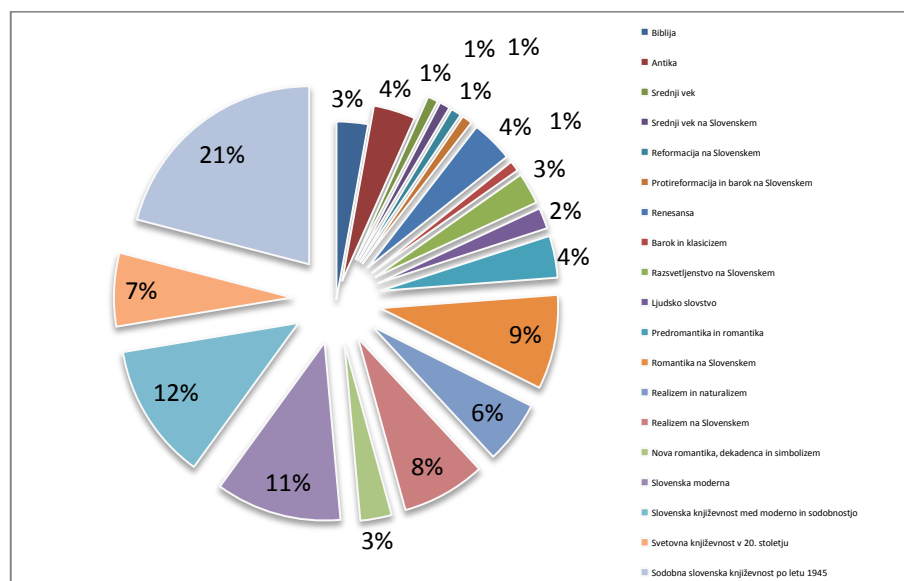

Graf 5: Vključenost obveznih besedil po letnikih (UN 1996)

Iz grafa je razvidno, da se v vseh štirih letnikih obravnava skupno 107 besedil: največ, 29 % (31) besedil je vključenih v 1. letnik, sledi 2. letnik z 28 % (30) ter 3. letnik s 27 % (29). Najmanj besedil, 16 % (17), je vključenih v zadnji, 4. letnik, kar je posledica tega, da se v 4. letniku poleg obveznih besedil obravnava tudi vrstno-zvrstne sklope, ki so vsako leto določeni na novo in, ki jih bomo opisali ob koncu tega podpoglavja.

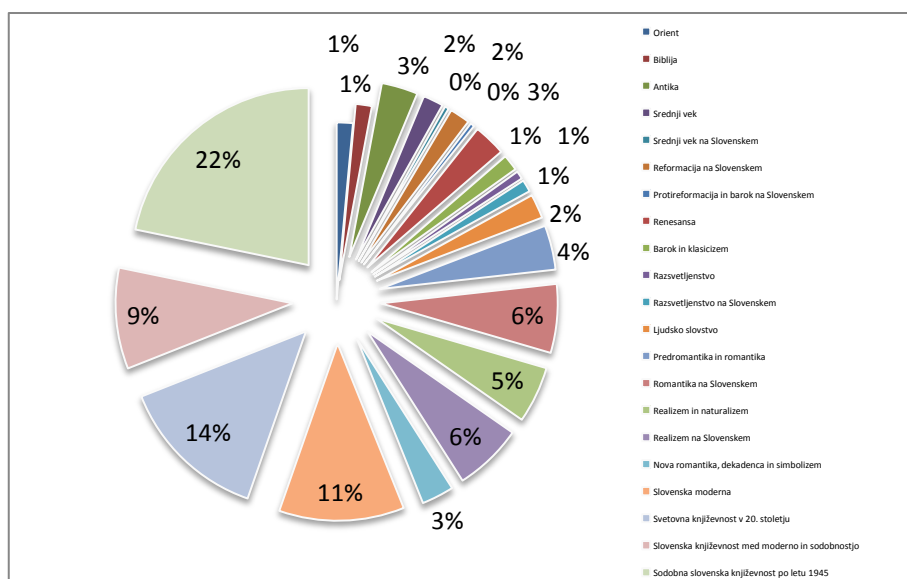
Tudi Alenka Žbogar je v svojem članku ugotovila, da je gimnazijcem „UN 1996 predpisoval obvezno branje sto sedmih leposlovnih besedil (v celoti ali po odlomkih), od tega je bilo osemnajst obveznih domačih branj. Obvezno je bilo branje štiriintridesetih pripovednih besedil, od tega osem domačih branj (ter maturitetni sklop, ki ga načrt ni predpisoval)“ (Žbogar 2015: 116).

Besedila, ki so navedena kot obvezna, v UN 2008 niso razdeljena po letnikih, zato jih na tem mestu ne bomo posebej obravnavali.

Graf 6: Obvezna besedila (UN 1996) po literarnozgodovinskih obdobjih/smerih¹⁷

¹⁷ Obvezna besedila smo razvrstili glede na literarnozgodovinska obdobja/smeri, ki smo jih imensko in časovno povzeli po *Branjih* (1, 2, 3, 4).

Graf 7: Obvezna besedila (UN 2008) po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh

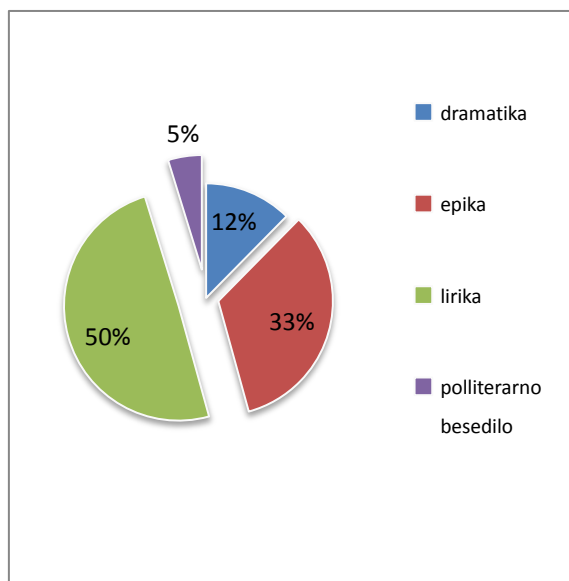
Kot lahko razberemo iz grafa, največ besedil v obeh UN sodi v sodobno slovensko književnost po letu 1945, v UN 1996 je z njimi zastopanih 21 % (22), v UN 2008 pa 22 % (59) besedil. Enak odstotek, 11 %, pripada slovenski moderni v obeh UN, kar pomeni, da je v UN 1996 vključenih 12 besedil, v UN 2008 pa 31. V UN 1996 izstopa z 12 % (13) še slovenska književnost med moderno in sodobnostjo, v UN 2008 pa svetovna književnost v 20. stoletju s 14 % (37).

Po vključenosti si nato v UN 1996 sledijo: z 9 % (9) romantika na Slovenskem, z 8 % (8) realizem na Slovenskem, s 7 % (7) svetovna književnost v 20. stoletju, s 6 % (6) realizem in naturalizem, s 4 % antika (4), renesansa (4), predromantika in romantika (4), s 3 % *Biblija* in književnost starega Orienta (3), razsvetljenstvo na Slovenskem (3) ter nova romantika, dekadenca in simbolizem (3), z 2 % ljudsko slovstvo (2), z 1 % pa so zastopani: srednji vek (1), srednji vek na Slovenskem (1), reformacija na Slovenskem (1), protireformacija in barok na Slovenskem (1) ter barok in klasicizem (1).

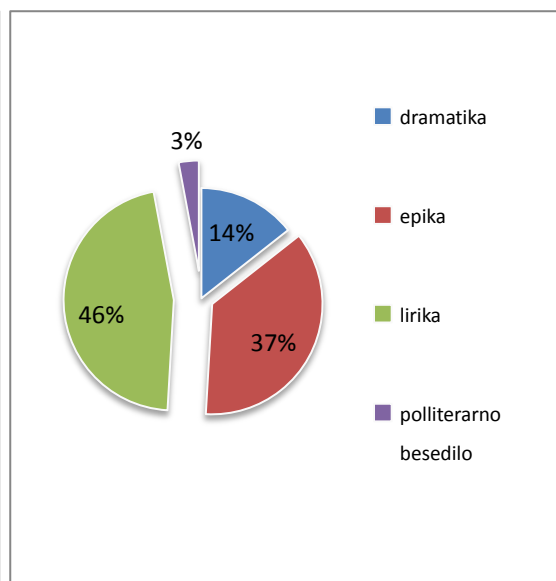
V UN 2008 si sledijo: z 9 % (25) slovenska književnost med moderno in sodobnostjo, s 6 % romantika na Slovenskem (17) ter realizem na Slovenskem (17), s 5 % (14) realizem in naturalizem, s 4 % (11) predromantika in romantika, s 3 % antika (9), renesansa (8), nova romantika, dekadenca in simbolizem (8), z 2 % ljudsko slovstvo (6), srednji vek (5), reformacija na Slovenskem (5), z 1 % so zastopani: Orient (4), *Biblija* (4), barok in klasicizem (4), razsvetljenstvo na Slovenskem (3) ter razsvetljenstvo (2); z

0 % sta prikazana srednji vek na Slovenskem (1) ter protireformacija in barok na Slovenskem (1).

UN imata najmanj vključenih besedil med srednjim vekom in ustnim slovstvom, kjer je še posebej opazna razdrobljenost.

Graf 8: Zvrstnost obveznih besedil (UN 1996)

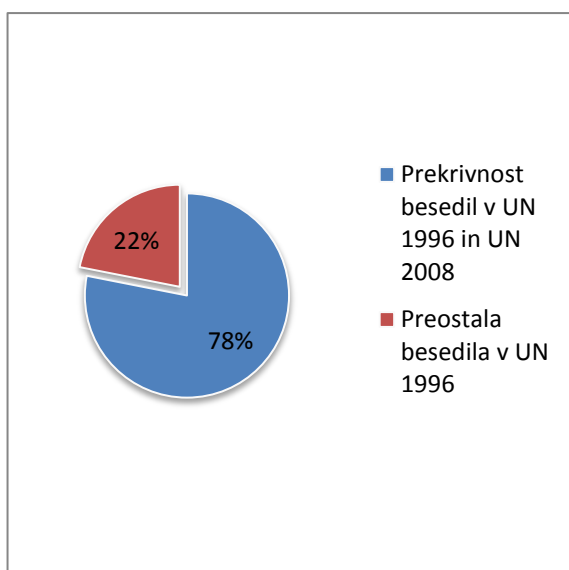
Graf 9: Zvrstnost obveznih besedil (UN 2008)

Odstotkovno sta si grafa zelo podobna, v obeh prevladuje lirika, nato epika, sledi dramatika, najmanj pa je polliterarnih besedil.¹⁸

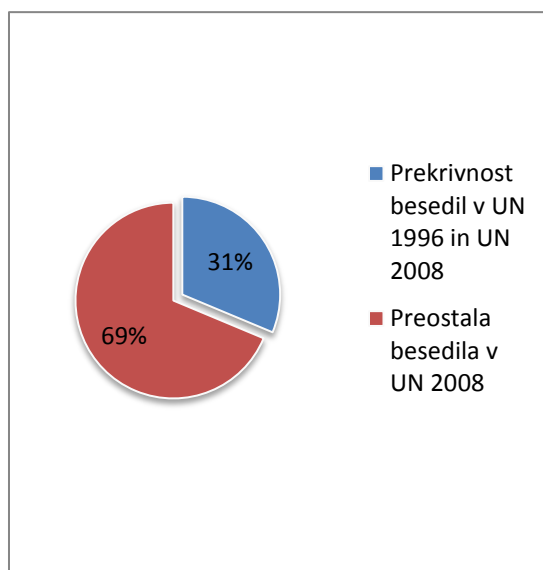
V UN 1996 si zvrsti sledijo tako: s 50% (52) lirika, s 33 % (35) epika, s 12 % (13) dramatika in s 5 % (5) polliterarna besedila.

Podobna slika je v UN 2008, kjer je lirika zastopana s 46 % (125), epika s 37 % (99), dramatika s 14 % (39) in polliterarna besedila s 3 % (8).

¹⁸ Rezultati, ki smo jih dobili pri analizi zvrstnosti obveznih besedil, so drugačni od pričakovanih, saj UN vsebujejo največ epike, sledi lirika, najmanj pa je dramatike. Do takih rezultatov smo najverjetneje prišli, ker smo pri pri obeh UN pri liriki upoštevali tudi posamezne pesmi nekega cikla; npr. pri *Sonetnem vencu* (1., 7., 8., 15.), kjer *Sonetnega venca* nismo šteli kot eno besedilo, ampak smo vanj vključena dela šteli posamezno, tako da smo konkretno pri tem besedilu upoštevali štiri pesmi. V UN 2008 pa težko opredelimo, katere zvrsti v njem prevladujejo, saj je izbiren; ta izbirnost pa ni ločena po posameznih točkah, saj lahko učitelj znotraj posamezne točke ne izbira le med npr. epiko, ampak se pojavljajo različne kombinacije, tako da lahko znotraj posamezne točke izbira tako med lirskim, kot tudi epskim in dramskim besedilom (npr. Rudel: *Pesem o daljni ljubezni*/Villon: *Balada o obešancih*/Roman o *Tristanu in Izoldi*/Burka o *jezičnem dohtarju*).

Graf 10: Prekrivnost obveznih besedil v UN 1996 in 2008

Graf 11: Prekrivnost obveznih besedil v UN 1996 in 2008

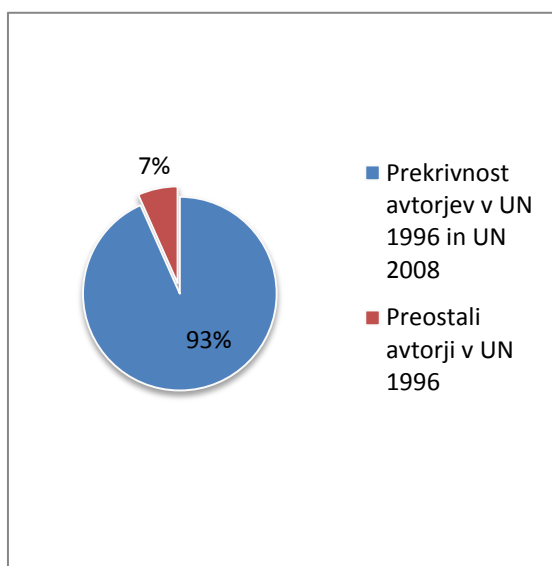
Kot lahko razberemo iz levega grafa, je prekrivnost¹⁹ besedil precejšnja, medtem ko je v desnem grafu prekrivnost manjša. V UN 2008 je vključenih več besedil kot v UN 1996. Obveznih besedil, ki so enaka v obeh UN, je 82 (Sofokles/Sofoklej,²⁰ *Antigona*; Katul, *Blagoslov ljubezni*; *Iz globočine/Psalm 129 (Iz globočine)*; *Visoka pesem*; Dante, *Božanska komedija*; *Brižinski spomeniki*; Trubar, *Proti zidavi cerkva/En register ... (Proti zidavi romarskih cerkva)*; Svetokriški, *Na noviga lejta dan*; *Rošlin in Verjanko*; Petrarca, *O blažen bodi čas ...*; Boccaccio, *Dekameron*, *Novela o sokolu*; Shakespeare, *Hamlet*; Cervantes, *Don Kihot*; Molière, *Tartuffe*; Linhart, *Ta veseli dan/Ta veseli dan ali Matiček se ženi*; Goethe, *Werther/Trpljenje mladega Wertherja*; Byron, *Romanje grofiča Harolda*; Heine, *Lorelei*; Lermontov, *Jadro*; Prešeren, *Slovo od mladosti, Sonetje nesreče/Sonetje nesreče (1., 5., 6.)*,²¹ *Sonetni venec (predvsem 1., 7., 8. in 15. sonet)/Sonetni venec (1., 7., 8., 15.)*, *Krst pri Savici*, *Pevcu, Zdravljica*; Flaubert, *Gospa Bovary*; Zola, *Beznica*; Gogolj, *Plašč*; Tolstoj, *Vojna in mir*; Dostojevski, *Zločin in kazen*; Ibsen, *Strahovi*; Jurčič, *Deseti brat*, *Telečja pečenka*; Jenko, *Obrazi/Obrazi (V., VII., X.)*; Kersnik, *Jara gospoda*; Tavčar, *Visoška kronika*; Gregorčič, *Človeka nikar*; Aškerc, *Mejnik*; Baudelaire, *Sorodnosti*, *Pesem o albatrosu*; Wilde, *Saloma*; Kette, *Na trgu*; Murn, *Pesem o ajdi, Vlahi*; Cankar, *Na klancu*, *Hlapci*, *Kostanj posebne sorte*; Župančič, *Vihar*; Gradnik, *Pisma/Pisma (1., 5., 7.)*; García Lorca, *Vitezova pesem*;

¹⁹ Z izrazom prekrivnost upoštevamo avtorje in besedila, ki se pojavijo tako v UN 1996 kot 2008.

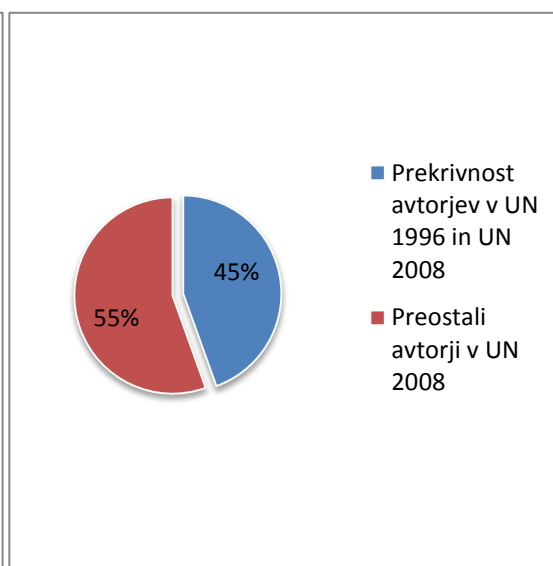
²⁰ Tam, kjer imamo med avtorjema oz. besediloma poševnico (/), gre za neenotnost zapisa v obeh UN, zato sta zapisani obe varianti, levo varianta UN 1996 ter desno varianta UN 2008.

²¹ Pri *Sonetih nesreče*, *Obrazih* ter *Pismih* smo pri prekrivnosti upoštevali besedila iz UN 2008 le enkrat, saj ni nikjer navedeno, v kolikšnem obsegu se ta besedila obravnavajo v UN 1996.

Proust, *Combray*; Joyce, *Ulikses*; Kafka, *Preobrazba*; Kosovel, *Ekstaza smrti*, *Slutnja*, *Kons* 5; Pregelj, *Matkova Tina*; Grum, *Dogodek v mestu Gogi*; Prežih, *Boj na požiravniku/Boj na požiralniku*, *Samorastniki*; Kranjec, *Režonja na svojem*; Kajuh, *Bosa pojdiva*; Balantič, *Zasuta usta*; Sartre, *Za zaprtimi vrati/Zaprta vrata*; Camus, *Tujec*; Beckett, *Čakajoč Godota*; Menart, *Croquis*; Kovič, *Južni otok*; Dane Zajc, *Črni deček*; Strniša, *Večerna pravljica*; Šalamun, *Stvari*; B. A. Novak, *Zima*; Jesih, */Grizljaj je svinčnik /...//Grizljaj sem svinčnik*; Zupan, *Menuet za kitaro*; Kovačič, *Prišleki*; Zidar, *Sveti Pavel*; Šeligo, *Triptih Agathe Schwarzkobler*; Dominik Smole/Smole, *Antigona*; Jančar, *Veliki briljantni valček*), preostalih²² besedil je v UN 1996 23, v UN 2008 pa 180.

Graf 12: Prekrivnost obveznih avtorjev v UN 1996 in 2008

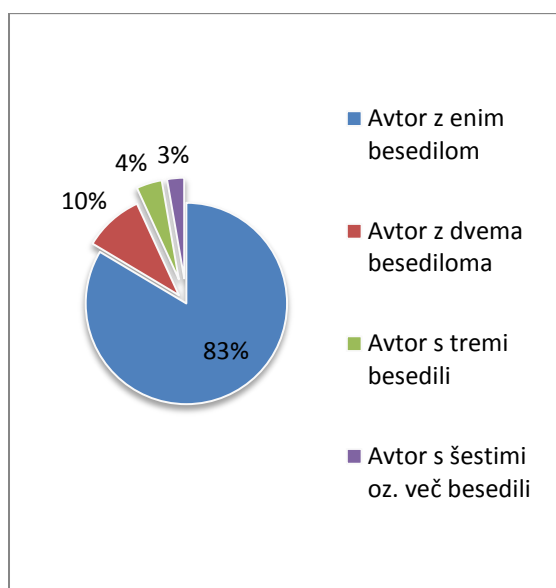

Graf 13: Prekrivnost obveznih avtorjev v UN 1996 in 2008

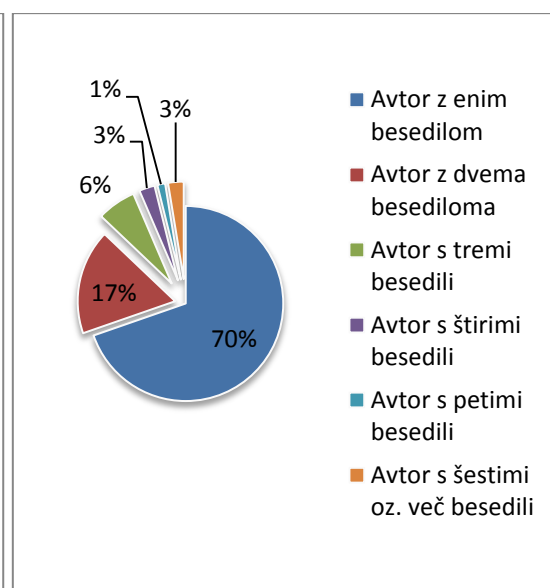
Pri tej analizi smo upoštevali vse obvezne avtorje, ki so vključeni v oba UN. Zanimalo nas je, koliko obveznih avtorjev je enakih v obeh UN, in koliko avtorjev je v obeh UN takih, ki jih v drugem UN ne najdemo.

²² Z izrazom preostala besedila/avtorji mislimo na tista besedila/avtorje, ki se pojavljajo samo v enem od obeh UN v drugem pa ne.

Iz levega grafa lahko razberemo, da se skoraj vsi avtorji, ki so vključeni v UN 1996, pojavijo tudi v UN 2008. Od 75 avtorjev, vključenih v UN 1996, se jih 70²³ (Homer, Sofokles/Sofoklej,²⁴ Katul, Horac, Dante, Trubar, Svetokriški, Petrarca, Boccaccio, Shakespeare, Cervantes, Molière, Vodnik, Linhart, Goethe, Byron, Heine, Lermontov, Prešeren, Flaubert, Zola, Gogolj, Tolstoj, Dostojevski, Ibsen, Levstik, Jurčič, Jenko, Kersnik, Tavčar, Gregorčič, Aškerc, Baudelaire, Wilde, Kette, Murn, Cankar, Župančič, Gradnik, García Lorca, Proust, Joyce, Kafka, Kosovel, Pregelj, Grum, Prežih, Kranjec, Kosmač, Kajuh, Balantič, Sartre, Camus, Beckett, B. Vodušek, Kocbek, Menart, Pavček, Kovič, Dane Zajc, Strniša, Šalamun, B. A. Novak, Jesih, Zupan, Kovačič, Zidar, Šeligo, Smole, Jančar) pojavi tudi v UN 2008, v njem ne zasledimo le enega avtorja, Matjaža Kmecla. V UN 2008, je vključenih 180 avtorjev, ki v UN 1996 ne najdemo.

Graf 14: Število del istega avtorja (UN 1996)

Graf 15: Število del istega avtorja (UN 2008)

Avtorji so v večini vključeni v oba UN z enim samim besedilom.

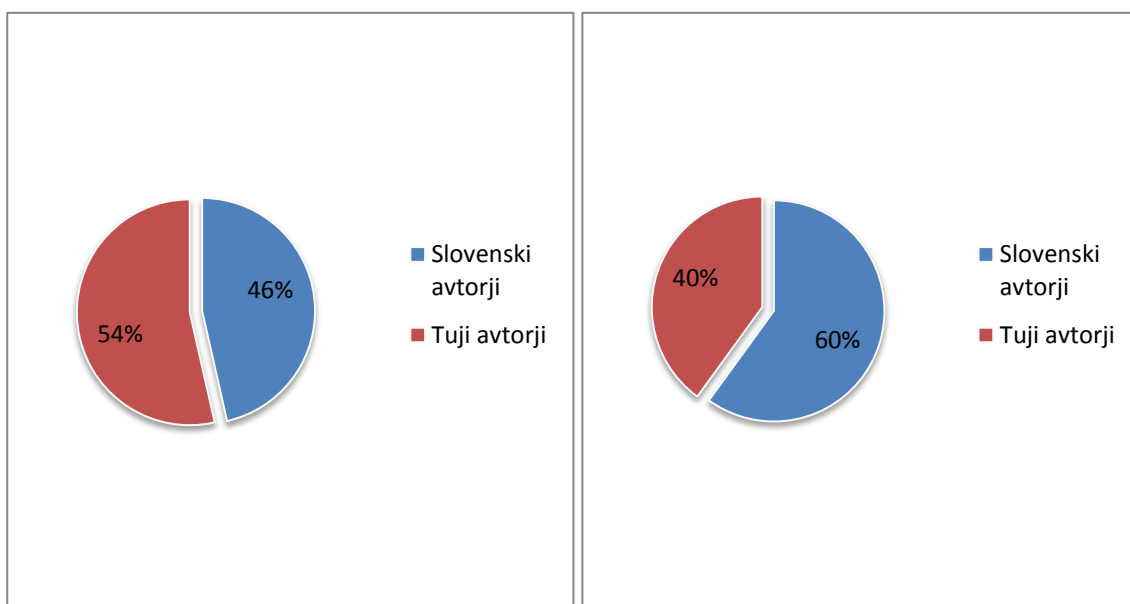
²³ V UN 1996 je v uvodnem sklopu predlagano besedilo avtorja/-ice Vidmar. Ker iz UN ne moremo razbrati, če gre za avtorico Majo Vidmar, ki je vključena v UN 2008, je nismo obravnavali kot avtorice, ki je vključena v oba UN.

²⁴ Neenoten zapis v obeh UN.

V UN 1996²⁵ je z enim besedilom vključenih 83 % (61) vseh avtorjev (npr. Wilde, *Saloma*; Kette, *Na trgu*; Dante, *Božanska komedija*), v UN 2008 pa 70 % (108) vseh avtorjev (npr. Homer, *Iliada*; Poe, *Maska Rdeče smrti*; Čehov, *Češnjev vrt*). 10 % (7) avtorjev je v UN 1996 vključenih z dvema besediloma (npr. Jurčič, *Deseti brat*, *Telečja pečenka*; Baudelaire, *Sorodnosti*, *Albatros*; Kocbek, *Votlina*, *Črna orhideja*) in 4 % (3) s tremi (Kosovel, *Slutnja*, *Ekstaza smrti*, *Kons*; Prežih, *Boj na požiravniku*, *Samorastniki*, *Doberdob*; Menart, *Croquis*, *Alegorija*, *Ljubi kruhek*). 3 % predstavljata France Prešeren z 9 besedili (*Slovo od mladosti*, *Sonetje nesreče*, *Sonetni venec 1., 7., 8., 15.*, *Krst pri Savici*, *Pevcu*, *Zdravljica*) in Ivan Cankar s 6 besedili (*Vinjete*, *Na klancu*, *Kurent*, *Hlapec Jernej*, *Hlapci*, *Kostanj posebne sorte*).

Veliko več avtorjev, ki so vključeni v UN z dvema besediloma (npr. Tavčar, *Cvetje v jeseni*, *Visoška kronika*; Kranjec, *Povest o dobrih ljudeh*, *Režonja na svojem*; Kovič, *Južni otok*, *Psalm*), najdemo v UN 2008; takih avtorjev je 17 % (27), 6 % (10) avtorjev je vključenih v UN s tremi besedili (npr. Krakar, *Med iskalci biserov I, IV, VII*; Boccaccio, *Novela o sokolu*, *O bistrourni Filipi*, *Andreuccio iz Perugie*), s 3 % (3) so zastopani avtorji, ki so vključeni s štirimi besedili (npr. Jenko, *Obrazi V., VII., X., Tilka*), z 1 % (2) avtorji s petimi besedili (npr. Murn, *Ko dobrane se mrače*, *Pesem o ajdi*, *Sneg*, *Nebo, nebo*, *Vlahi*) in s 3 % (4) avtorji s šestimi oz. več besedili. Z največ besedili, 14, je v UN vključen France Prešeren (*Hčere svet*, *Slovo od mladosti*, *Sonetje nesreče 1., 5., 6.*, *Sonetni venec 1., 7., 8., 15.*, *Krst pri Savici*, *Nezakonska mati*, *Pevcu*, *Zdravljica*, *Neiztohnjeno srce*), sledi Ivan Cankar z 11 besedili (*Na Klancu*, *Hiša Marije Pomočnice*, *Martin Kačur*, *Skodelica kave*, *Sova*, *Gospod stotnik*, *Kostanj posebne sorte*, *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi*, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, *Hlapci*) ter Srečko Kosovel (*Balada*, *Sutnja*, *Ekstaza smrti*, *Nokturno*, *Pesem št. X*, *Kons*) in Oton Župančič (*Ti skrivnostni moj cvet*, *Manom Josipa Murna Aleksandrova I, III*, *Duma*, *Slap*, *Vihar*) s 6 besedili. Prva dva sta, kot smo lahko videli zgoraj, z besedili največkrat zastopana tudi v UN 1996.

²⁵ V UN 1996 nismo upoštevali dveh avtorjev (Vidmar, Andrić), saj v UN ni zapisano, kateri njuni besedili naj se obravnavata.

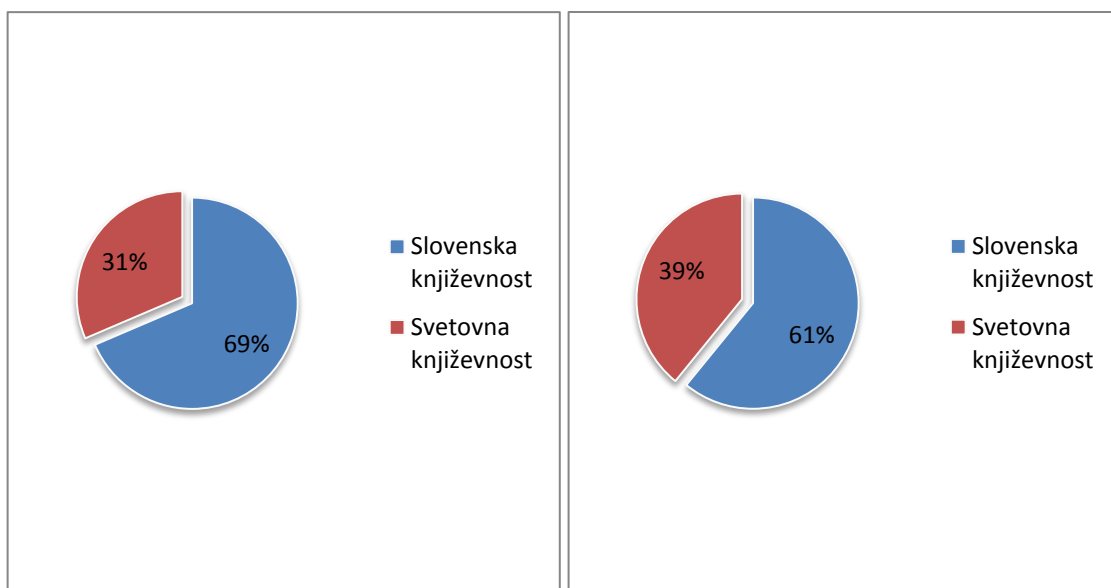

Graf 16: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev (UN 1996)

Graf 17: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev (UN 2008)

Oba grafa se že na pogled razlikujeta med seboj, saj je v UN 1996 vključenih več slovenskih avtorjev, v UN 2008 pa več tujih.

V UN 1996 je vključenih 60 % (45) slovenskih avtorjev ter 40 % (30) tujih avtorjev. S 54 % (83) so v 2008 zastopani tuji avtorji in s 46 % (72) slovenski avtorji.

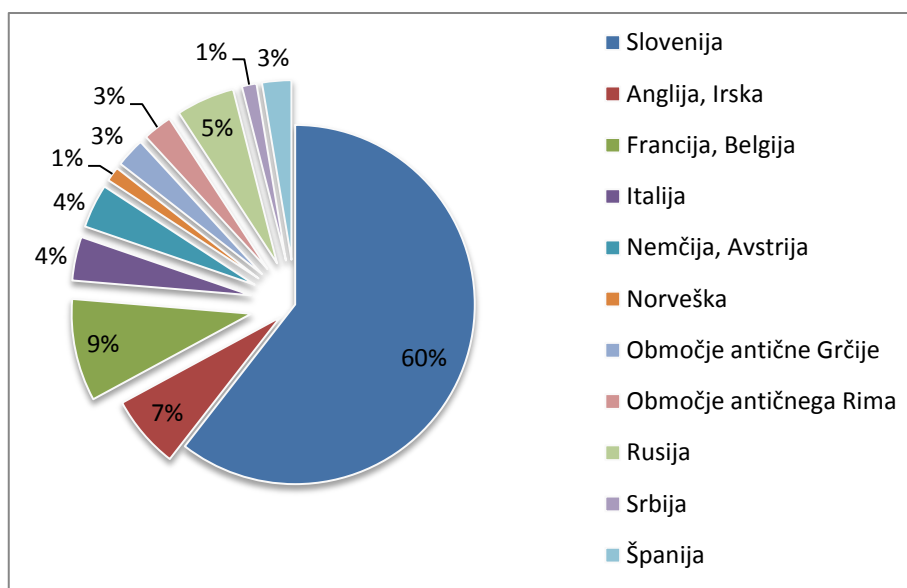
Graf 18: Vključenost besedil slovenske in svetovne književnosti (UN 1996)

Graf 19: Vključenost besedil slovenske in svetovne književnosti (UN 2008)

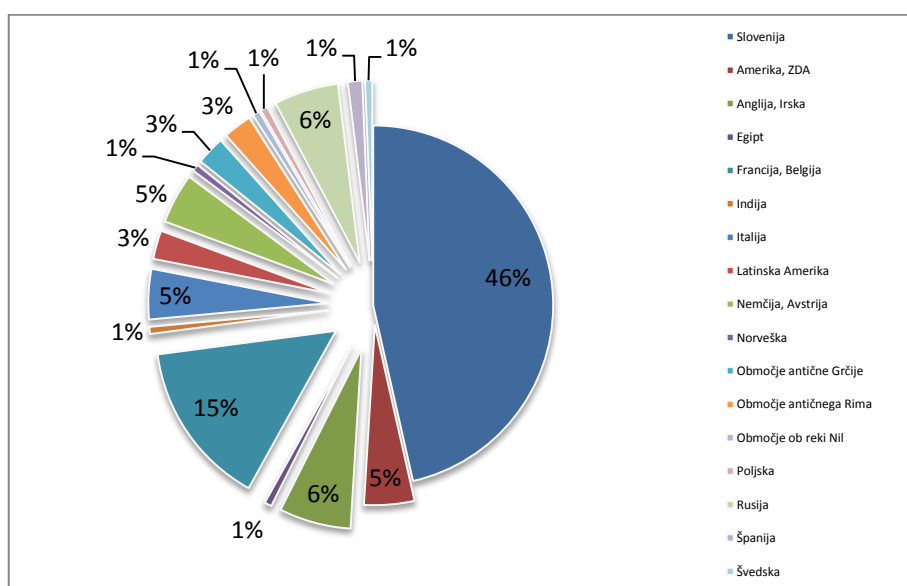
Kot lahko razberemo iz obeh grafov, je v oba UN vključenih več besedil iz slovenske kot iz svetovne književnosti. V UN 1996 je vključene 69 % (72) slovenske književnosti,²⁶ ter 31 % (33) svetovne, medtem ko je v UN 2008 vključeno 61 % (165) slovenske književnosti ter 39 % (106) svetovne.²⁷

²⁶ V analizi nismo upoštevali besedil UN 1996, ki niso imensko določena.

²⁷ Prim. Žbogar 2015 (JiS 60/3–4): „V obeh učnih načrtih ima slovenska književnost v primerjavi s svetovno večji delež, dejstvo pa je, da UN 2008 predpisuje dvainsedemdeset slovenskih književnih besedil, torej skoraj deset odstotkov manj kot UN 1996. UN 2008 za domače branje predpisuje najmanj pet slovenskih besedil, tj. 25 %, kar pomeni, da se je delež slovenske književnosti skoraj razpolovil: UN 1996 je vključeval štiriinsedemdeset slovenskih del (od tega osem za domače branje), tj. 69 % (od tega 45 % slovenskih besedil za domače branje)“ (Žbogar 2015: 117).

Graf 20: Država, kjer so delovali avtorji (UN 1996)²⁸

Graf 21: Država, kjer so delovali avtorji (UN 2008)

Če pogledamo oba grafa, vidimo, da je največ avtorjev, ki so vključeni v oba UN, delovalo v Sloveniji. Francija in Belgija izstopata v obeh UN, saj je v UN 1996 to območje zastopano z 9 % (7), sem sodijo npr. Flaubert, Sartre, Camus, Molière, v UN 2008 pa s 15 % (23), sem pa npr. Stendhal, Balzac, Maupassant, Verlaine.

V UN 1996 si po številu vključenosti avtorjev sledijo: s 7 % (5) Anglija, Irska (Shakespeare, Byron, Wilde, Joyce, Beckett); s 5 % (4) Rusija (Lermontov, Gogolj, Tolstoj, Dostojevski); s 4 % (3) Italija (Dante, Petrarca, Boccaccio) ter Nemčija,

²⁸ Pri uvrstitvi avtorjev v državo, kjer so delovali, smo si pomagali z *Branji* (1, 2, 3, 4) ter s *Časovno premico svetovne književnosti*. Prav tako smo po zgledu iz *Branj* povzeli poimenovanja.

Avstrija (Goethe, Heine, Kafka); s 3 % (2) območje antične Grčije²⁹ (Homer, Sofokles), območje antičnega Rima³⁰ (Katul, Horac) in Španija (Cervantes, Lorca) ter z 1 % (1) Norveška (Ibsen) in Srbija (Andrić).

Več različnih držav, v katerih so delovali avtorji, najdemo v UN 2008, kjer si po vključenosti avtorjev sledijo: s 6 % (10) Anglija, Irska (npr. Shakespeare, Swift, Woolf, Fowles) ter s 6 % (9) Rusija (npr. Lermontov, Tolstoj, Čehov, Cvetajeva); s 5 % (7) Amerika, ZDA (npr. Pound, Plath, Williams, Hemingway) in Italija (npr. Calvino, Leopardi, Dante, Petrarca) ter Nemčija, Avstrija (npr. Heine, Rilke, Kafka, Mann); s 3 % (4) Latinska Amerika (Paz, Neruda, Borges, García Márquez), območje antične Grčije (Homer, Sofoklej, Aristofan, Sapfo) in antičnega Rima (Vergil, Plavt, Katul Horac); z 1 % Španija (Cervantes, Lorca), Egipt (Mahfouz), Indija (Tagore), Norveška (Ibsen), območje ob reki Nil³¹ (Ehnaton), Poljska (Szymborska) ter Švedska (Strindberg).

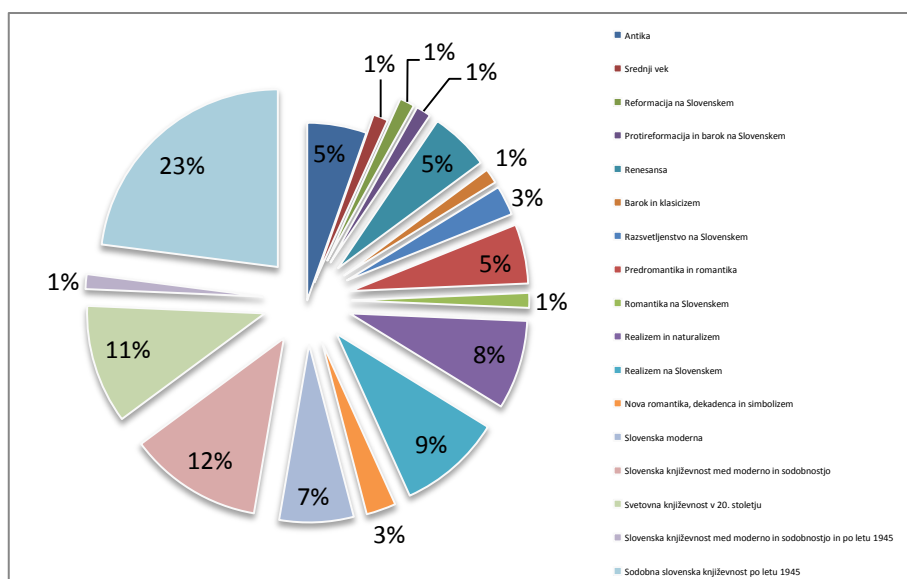
Kot lahko vidimo, so v UN 2008 dodani avtorji, ki so delovali v/na: Ameriki, ZDA; Latinski Ameriki; Egiptu; Indiji; območju ob reki Nil; Poljskem ter Švedskem. Obenem lahko razberemo, da je delež preostalih držav, ki so vključene v oba UN, podoben, kar pomeni, da so avtorji, glede na državo, v kateri so delovali, približno enako razporejeni v obeh UN, s tem da je v UN 2008 njihovo število povečano.

Marko Juvan UN med drugim očita evropocentrizem, saj naj bi iz UN „/.../ izpadle vse »orientalske« književnosti, klasične in sodobne. Kanon obveznih besedil je nasploh preveč evropocentričen, današnji razcvet afriških, ameriških, pacifiških idr. postkolonialnih literatur ni našel poti vanj. Kultura omenjenih področij je vendarle pomembno sooblikovala slovensko in evropsko kulturno izročilo, dragocena pa je tudi v današnjih procesih globalizacije“ (Juvan 1998: 85).

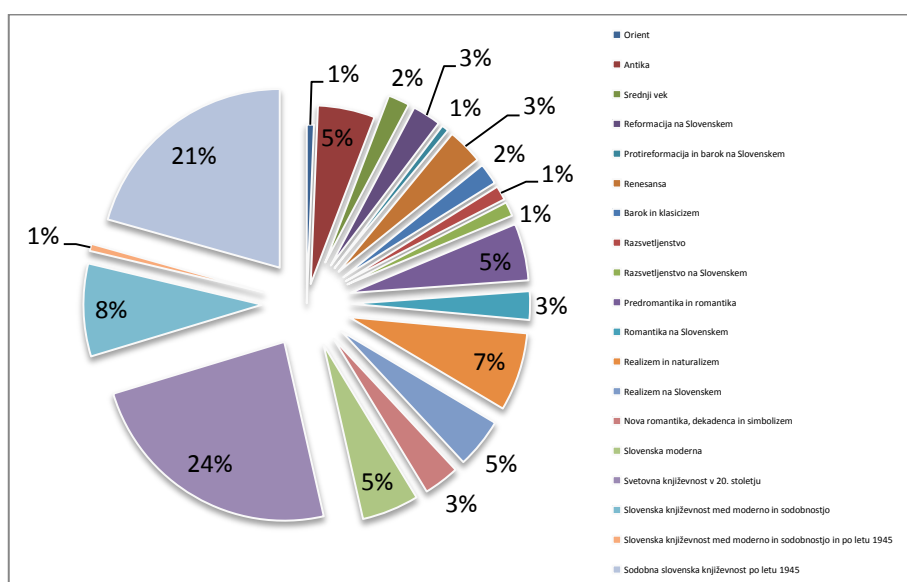
²⁹ Poimenovanje območje antične Grčije smo uporabili zato, ker je včasih Grčijo sestavljalo več mestnih držav (Jesenovec, Lenardič 2006: 6) in njena podoba ni bila taka, kot je v današnjem času, zato smo sem uvrstili avtorje, ki so delovali v grški antiki.

³⁰ Poimenovanje območje antičnega Rima pa smo uporabili zato, ker je rimski imperij „zajemal velik del današnje Evrope in obalni pas severne Afrike ter segal celo do Bližnjega vzhoda“ (Jesenovec, Lenardič 2006: 8), zato smo sem uvrstili avtorje, ki so delovali v rimski antiki.

³¹ Poimenovanje območje ob reki Nil smo povzeli po *Časovni premici svetovne književnosti* (Jesenovec, Lenardič 2006: 1), kjer je zapisano, da je bila na tem prostoru egipčanska književnost, ki spada pod orientalsko književnost, zato smo po tem zgledu sem uvrstili avtorje, ki so delovali v egipčanski književnosti.

Graf 22: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji (UN 1996)³²

Graf 23: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji (UN 2008)

Literarnozgodovinskih obdobj/smeri, v katerih so delovali vključeni avtorji, je veliko, saj sta oba grafa precej razdeljena. Avtorji, ki so vključeni v UN 1996,³³ so delovali v 17 obdobjih oz. smereh, v dveh več, 19, pa so delovali avtorji, vključeni v UN 2008; v obeh UN imamo po enega avtorja, Edvarda Kocbeka, delujočega v dveh literarnozgodovinskih obdobjih/smerih, zato je omenjen posebej.

³² Z *Branji* (1, 2, 3, 4) ter s *Časovno premico svetovne književnosti* smo si pomagali tudi pri časovni razvrstitvi avtorjev v literarnozgodovinska obdobja/smeri, po *Branjih* pa smo literarnozgodovinska obdobja/smeri tudi poimenovali.

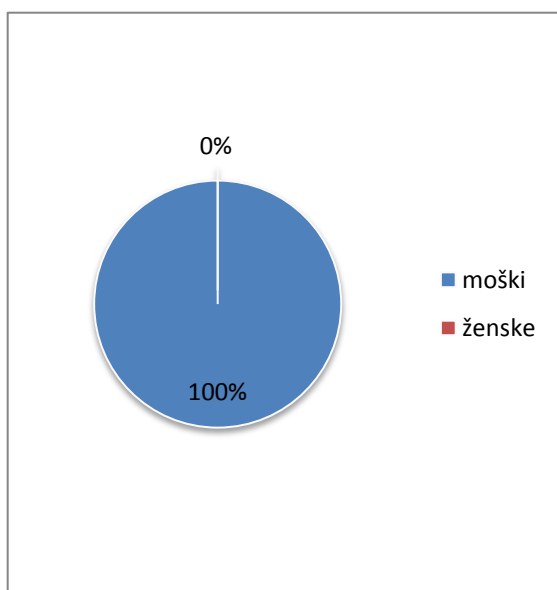
³³ V analizi nismo upoštevali pisatelja/-ico Vidmar, saj ne vemo, za katerega avtorja/-ico gre in posledično, v katero literarnozgodovinsko obdobje/smer sodi.

S 23 % (17) izstopa v UN 1996 sodobna slovenska književnost po letu 1945, ki z 21 % (32) izstopa tudi v UN 2008, poleg nje pa izstopa v tem UN s 24 % (37) svetovna književnost v 20. stoletju.

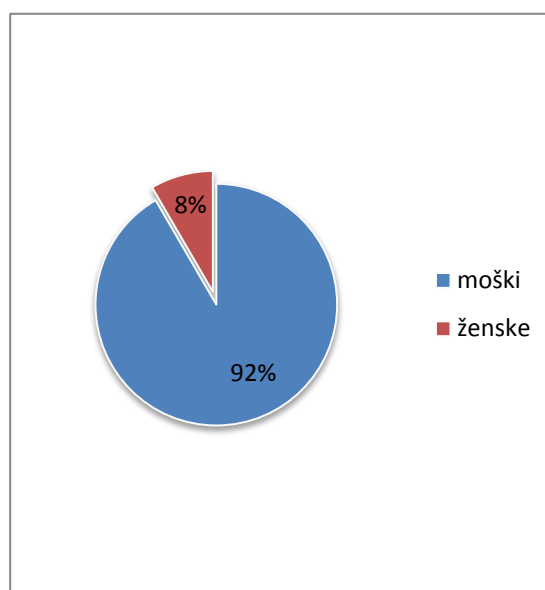
Preostalih 16 literarnozgodovinskih obdobj/smeri si po vključenosti sledi: z 12 % (9) slovenska književnost med moderno in sodobnostjo, z 11 % svetovna književnost v 20. stoletju (8), z 9 % realizem na Slovenskem (7) in z 8 % (6) realizem in naturalizem, s 7 % (5) slovenska moderna, s 5 % antika (4), renesansa (4) ter predromantika in romantika (4), s 3 % razsvetljenstvo na Slovenskem (2) ter nova romantika, dekadenca in simbolizem (2) in z 1 % srednji vek (1), reformacija na Slovenskem (1), protireformacija in barok na Slovenskem (1), barok in klasicizem (1) ter romantika na Slovenskem (1). En sam avtor (Edvard Kocbek) je deloval v slovenski književnosti med moderno in sodobnostjo oz. v sodobni slovenski književnosti po l. 1945.

V UN 2008 si preostalih 17 literarnozgodovinskih obdobj/smeri sledi tako: z 8 % slovenska književnost med moderno in sodobnostjo (13), s 7 % realizem in naturalizem (11), s 5 % antika (8), predromantika in romantika (8), realizem na Slovenskem (7) ter slovenska moderna (8), s 3 % reformacija na Slovenskem (4), renesansa (5), romantika na Slovenskem (4) ter nova romantika, dekadenca in simbolizem (5), z 2 % srednji vek (3) ter barok in klasicizem (3) ter z 1 % Orient (1), protireformacija in barok na Slovenskem (1), razsvetljenstvo (2) ter razsvetljenstvo na Slovenskem (2). Prav tako kot v UN 1996, je tudi v ta UN vključen avtor (Edvard Kocbek), ki je deloval v slovenski književnosti med moderno in sodobnostjo in tudi v sodobni slovenski književnosti po l. 1945.

Odstotkovno je število avtorjev, ki so delovali v določenem literarnozgodovinskem obdobju/smeri, po večini podobno v obeh UN, isto ali pa niha za odstotek, dva oz. tri. Največje odstopanje zasledimo pri svetovni književnosti v 20. stoletju, v UN iz leta 1996 je zastopana z 11 %, v UN 2008 pa s 24 %. Nekoliko manjše odstopanje je v obeh UN pri realizmu na Slovenskem ter slovenski književnosti med moderno in sodobnostjo, in sicer 3 %.

Graf 24: Obvezni avtorji glede na spol (UN 1996)

Graf 25: Obvezni avtorji glede na spol (UN 2008)

Že sama grafa nam dajeta jasno sliko,³⁴ da ni bilo v UN 1996 vključene niti ene avtorice, v UN 2008 pa so avtorice zastopane z 8 %, kar pretvorjeno v število pomeni 13 avtoric (Sapfo, La Fayette, J. Turnograjska, Zofka Kveder, Cvetajeva, Woolf, Szymborska, Plath, Morrison, Makarovič, Maja Vidmar, M. Haderlap, Bojetu), medtem ko so avtorji v tem UN zastopani z 92 % (142).³⁵

Glede vključenosti žensk v UN je bilo že veliko napisanega, zato tukaj povzemamo nekaj mnenj o tej temi.

Dne 30. 6. 2015 je potekala 5. redna seja Nacionalnega sveta za kulturo (www.nsk-slo.si), pri kateri so razpravljali o slovenskih avtoricah v šolskem literarnem sistemu. Na kratko bomo povzeli mnenja nekaterih sodelujočih, ki so napisana v *Zapisniku 5. redne seje*.

- Mojca Poznanovič: meni, da je odsotnost avtoric posledica tega, da jih je v preteklosti delovalo manj, prav tako pa so imele manj možnosti za uveljavitev, kar skušajo popraviti v 20. stoletju.

³⁴ Pri določitvi spola avtorjev smo si pomagali z *Branji* (1, 2, 3, 4).

³⁵ V analizi UN 1996 nismo upoštevali pisatelja/-ice Vidmar, saj iz UN ne moremo razbrati, katerega spola je avtor/-ica.

- Barbara Simoniti: glede na to, da se je v zahodni Evropi v drugi polovici 20. stol. zgodila renesansa glede ženskih avtoric, je mnenja, da smo v Sloveniji renesanso prespali, saj se z avtoricami ukvarjajo le avtorice. Izpostavi tudi, da je v zbranih delih slovenskih pesnikov in pisateljev od ženskih avtoric vključena samo (nepopolna) Zofka Kveder.
- Bogomira Kravos: opisala je, s kakšnimi problemi se srečuje obmejni prostor, za katerega se zdi, da ima šibko prepustnost, saj učitelji na italijanski strani avtorice le naštevajo, kljub temu, da so tam ustvarjale imenitne avtorice.
- Vita Žerjal: opozorila je na dejstvo, da so v UN 2008 vse avtorice le izbirne, prav tako jih ni med deli za obvezno domače branje. Posledično vztraja, da se mora med obveznimi avtorji povečati število avtoric.
- Stanislava Repar: je izpostavila pomembno dejstvo, da vključenost samih moških avtorjev ohranja v kulturi spolni stereotip. Doda tudi, da pri tem ne gre za popularizacijo ženske književnosti, temveč za enakovredno obravnavanje moških in ženskih avtorjev.
- Zoran Božič: meni, da je rešitev samo ta, da se avtorice uvrsti med obvezna dela v UN, zato je treba spremeniti UN ter literarne kanone. (nav. d.: 1–3)

Po razpravi so sprejeli sklep, da „NSK predlaga Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, da v javni šolski sistem /.../ smiselno vključuje slovenske avtorice“ (nav. d.: 3).

Tema razprave NSK,³⁶ *V učnih načrtih premalo slovenskih avtoric in ljudskega izročila* (www.rtv slo.si), je bila zastopanost slovenskih avtoric v UN, pri čemer so ugotovili, da je v novem UN zastopanost le-teh slaba (15 %), hkrati pa sta v novem UN pogrešana svetovna književnost in ljudsko izročilo, katero je v UN vključeno z 1 %, kar je po mnenju Milene Mileve Blažič (članica NSK) katastrofalno. UN za slovenščino je bil sprejet 1998, prenovljen UN pa leta 2011. Zaradi novih ugotovitev o pomanjkljivem UN, predvsem glede slovenskih avtoric ter svetovne književnosti in ljudskega izročila, je v letošnjem letu izšel predlog o ponovnem posodabljanju le-tega. (nav. d.)

³⁶ Nacionalni svet za kulturo.

Mojca Poznanovič Jezeršek, vodja predmetne skupine za slovenščino na Zavodu RS za šolstvo, meni, da so UN žive tvorbe, ki so podvržene spremembam. Njeno mnenje se dotakne tudi knjižnih besedil, za katera meni, da bi morala v osnovni šoli biti le nacionalna. Cilj v osnovni šoli je motiviran bralec, izhodišče v takem UN je „komunikacijski model pouka slovenščine“ (nav. d.), knjižna besedila, ki se obravnavajo pri pouku pa so za vsako stopnjo določena glede na cilje pouka. (nav. d.)

Na problem pomanjkljivega zastopanja avtoric v UN, bi po mnenju Barbare Simoniti (pisateljica, ustanoviteljica ženskega odbora Mira), morali „gledati v širšem kontekstu“ (nav. d.). Opozorila je na dogajanje v Zahodni Evropi, kjer so pred 25 leti začeli kazati zanimanje za ženske avtorice, a do nas ta val ni prišel, saj so pri nas takrat šele razpravljali o potrebnosti zbirke Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev (nav. d.). Sama je prepričana, da je to posledica „pomanjkanja systemskega dela na tem področju“ (nav. d.).

Stanislava Repar (literatka) meni, da „se v Sloveniji goji enospolno dojemanje pojma književnosti, kar vodi družbo v spolne stereotipe“ (nav. d.), posledično lahko pride pri mladih do tega, da niso zmožni kritično presojati, npr. prisilno identificiranje mladih žensk z moškimi junaki, kar nato mladostnice proicirajo na življenje. Zdi se ji, da bi za preprečevanje tega morali spremeniti celoten načelen pristop, saj manjši kozmetični popravki ne bi zadostovali. (nav. d.)

Prav tako se z umestitvijo obveznih avtoric v UN strinja Zoran Božič (predsednik komisije Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport; predavatelj na Univerzi v Novi Gorici), ki je prepričan, da je bil zdajšnji UN za slovenščino ustvarjen s pomanjkanjem ženskega pogleda, zato vidi rešitev „v spremembi literarnega kanona, učne načrte pa kot najmočnejše orodje“ (nav. d.).

V članku *Knjiga je ženskega spola, pisatelj pa moškega?*, ki je bil objavljen v *Delu*, 30. 4. 2015 (www.delo.si), piše, da je zastopanost ženskih avtoric v UN za slovenščino majhna, saj v osnovnih šolah avtorice zavzemajo 24 %, medtem ko so v gimnazijskem UN zastopane le z 8 %. Barbara Simoniti (ustanoviteljica ženskega odbora Mira) meni,

da so ženske v literaturi manjšina, vendar ta manjšina v zadnjih letih dobiva svoj glas. (nav. d.)

Analiza (nav. d.), ki jo je opravila Vita Žerjal Pavlinova (srednješolska učiteljica), je pokazala, da je v srednješkem UN za slovenščino le trinajst avtoric (Sapfo, Madame de La Fayette, Josipina Turnograjska, Zofka Kveder, Marina Cvetajeva, Virginia Woolf, Wisława Szymborska, Sylvia Plath, Toni Morrison, Svetlana Makarovič, Maja Vidmar, Maja Haderlap in Berta Bojetu), med prostoizbirnimi besedili jih je dodanih še petnajst in dve novinarki, med domačim branjem pa ni nobene. Dela ženskih avtoric se redko pojavljajo tudi pri maturi, saj sta do zdaj zabeleženi le dve deli ženskih avtoric (Jane Austen ter Nathalie Sarraute). „V predmetnem izpitnem katalogu za poklicno maturo, ki velja od mature leta 2014 do 2016, sta med 54 avtorji le dve književnici: Svetlana Makarovič in Polona Glavan“ (nav. d.).

Tudi v osnovnoškem UN za slovenščino je zastopanost ženskih avtoric majhna. Milena Mileva Blažič (literarna zgodovinarica) je ugotovila, da je v UN 2011 vključenih 48 avtoric in 153 avtorjev. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se v tretji triadi ne pojavlja nobena avtorica, ampak so zastopana dela moških avtorjev. Svetlano Makarovič je predmetna komisija kot edino avtorico črtala iz seznama za prenovljeni UN 2011, kar Mileva Blažičeva označuje za strokovno napako. Meni še, da bi moralo biti posodabljanje UN javno, ker gre za javni dokument. (nav. d.)

Mojca Poznanovič Jezeršek (Zavod RS za šolstvo Ljubljana), odgovorna oseba „za vključenost oziroma nevključenost žensk v učne načrte“ (nav. d.), je mnenja, da bi bilo zaradi slabe zastopanosti obveznih avtoric v UN potrebno prenoviti izbor kanonskih besedil. Prav tako bi bilo potrebno učitelje na različnih izobraževanjih seznanjati s slovenskimi književnicami in njihovim delom, učencem pa omogočiti, da npr. na različnih gostovanjih, literarnih večerih pridejo v stik z njimi. (nav. d.)

Ugotovitve Tanje Tum (urednica in založnica) so, „da je knjiga ženskega spola, pisatelj pa moškega“ (nav. d.), da ima ženska pomembno vlogo pri npr. urejanju, lektoriranju, trženju in prodaji knjige, vendar pa so avtorji povečini moški. Izpostavila je tudi, da hoče narediti vse, da bodo njene potomke nekoč obravnavane enakopravno in da se na svetu ne bodo tiskale knjige, ki imajo v ospredju zapostavljene. (nav. d.)

21. aprila 2015 je v Ljubljani v Cankarjevem domu, potekal *Posvet ženskega odbora Slovenskega centra PEN Mira o podobi ženskih ustvarjalk* o ženskah (www.sta.si) v UN za pouk slovenščine v osnovnih in srednjih šolah. Tanja Tuma (članica ženskega odbora Slovenskega centra PEN Mira), je poudarila, da je bil posvet namenjen temu, da bi ovrgli podobo, ki jo imajo učenci ob UN, o tem „da slovensko literaturo krojijo moški“ (nav. d.).

Barbara Simoniti (književnica in prevajalka) je izpostavila, da so moški in ženske bolj enakopravni na papirju, ne pa v realnosti, pri tem pa je opozorila tudi „na pomen ženskih kvot, ki sprožajo različne odzive“ (nav. d.).

Na posvetu je bila tudi Julijana Bizjak Mlakar (ministrica za kulturo), ki je najprej izrazila zadovoljstvo ob ustanovitvi ženskega odbora ter dodala, da še vedno na vseh področjih obstaja diskriminacija žensk, četudi imajo te v povprečju višjo izobrazbo kot moški in da pridobljene pravice velikokrat niso samoumevne, saj se to kaže tudi v UN, kjer so literati bolj zastopani kot literatke. (nav. d.)

Uršula Cetinski (direktorica Cankarjevega doma) je povedala, da je ponosna, da gosti posvet na to temo, saj se z njo ukvarja že vse življenje, ter dodala, da so si ženske vsako pravico, ki so jo dosegle, morale izboriti. (nav. d.)

Vlasta Nussdorfer (varuhinja človekovih pravic) je izpostavila, da se pravice ne bi smele deliti na moške in ženske, ampak da bi morale biti enake za vse (nav. d.). Ugotavlja, da se neenakosti še vedno dogajajo na večih področjih, tudi pri kulturi, „zato se veseli dneva, ko bo med Prešernovimi nagrajenci več ustvarjalk“ (nav. d.).

Zbrane je pozdravil tudi Ivo Svetina (predsednik Društva slovenskih pisateljev), ki je bil tudi eden redkih moških udeležencev na posvetu. Meni, da se literatura moškega in ženske loči le po poetiki. (nav. d.)

4.2.1 Vrstno-zvrstni sklopi

Ker so se vrstno-zvrstni sklopi v UN 1996 iz leta v leto spreminjali, tega nismo vključili v primerjavo med obveznimi besedili obeh UN.

Vrstno-zvrstni sklopi, ki so vključeni v UN 1996, so razdeljeni na 4 sklope (tradicionalna in moderna lirika, tradicionalna in moderna kratka proza, razvoj romana ter tragedija in komedija) in razvrščeni v dva stolpca. Na levi strani je najprej pod vsakim sklopom zapisan uvod in nato avtorji ter besedila, na desni pa elementi za interpretacijo. Na koncu vseh štirih sklopov sledi opomba, da dijaki za domače branje berejo besedila, ki so določena z letnim razpisom maturitetnega sklopa. (1996: 40–44)

V tradicionalno in moderno liriko je vključenih 15 avtorjev, v tradicionalno in moderno kratko prozo 13 avtorjev, v razvoj romana 7 avtorjev ter v tragedijo in komedijo 9 avtorjev. (1996: 40–44)

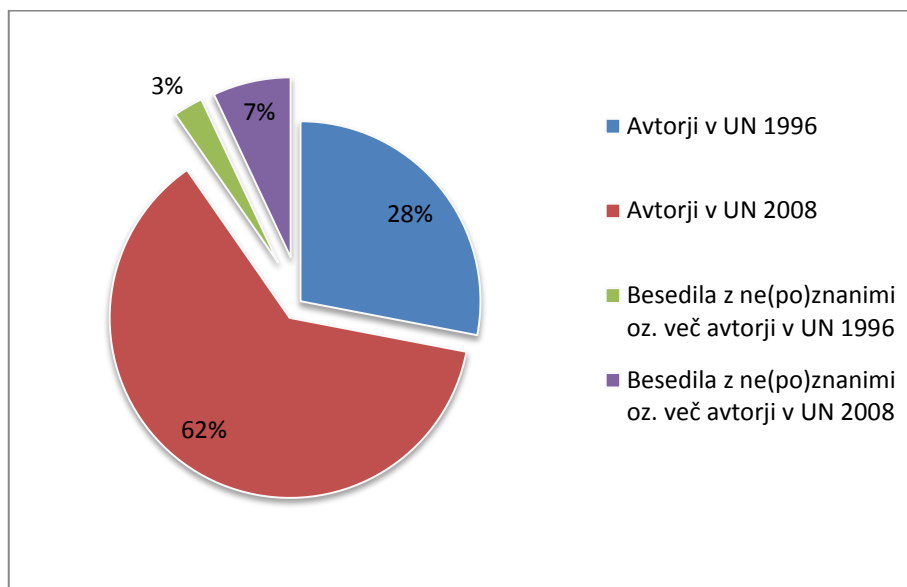
Nobeno besedilo, pripisano ob avtorju, se ne ujema z obveznimi besedili, ki so navedena v UN 1996, po drugi strani pa najdemo štiri besedila med prostoizbirnimi besedili, predlogi: Petronij, *Satirikon*; Kersnik, *Kmetske slike*; Balzac, *Oče Goriot*; Turgenjev, *Očetje in sinovi*.

4.3 Primerjava prostoizbirnih didaktičnih enot v obeh UN

Med didaktičnimi navodili je v UN 1996 navedeno, da gre pri prostoizbirnih besedilih za predloge, med katerimi profesor in dijak izbirata po lastni presoji, z ozirom, da obravnava določenega besedila prispeva k uresničevanju splošnih književnovzgojnih ciljev. Ni nujno, da profesor in dijak izbereta besedilo, ki je navedeno v UN 1996, izbereta lahko tudi kaj drugega. Avtorji UN se zavedajo, da časa za obravnavo prostoizbirnih besedil ni veliko, a so mnenja, da se jih da nekaj z ustreznimi metodami obdelati, npr. z delom doma, referati. (UN 1996: 48)

V UN 2008 je med drugim zapisano, da se obravnava prostoizbirnih besedil razlikuje od obravnave obveznih besedil glede na didaktične pristope, saj se obvezna obravnavajo „frontalno in na način šolske interpretacije“ (UN 2008: 44), medtem ko prostoizbirna

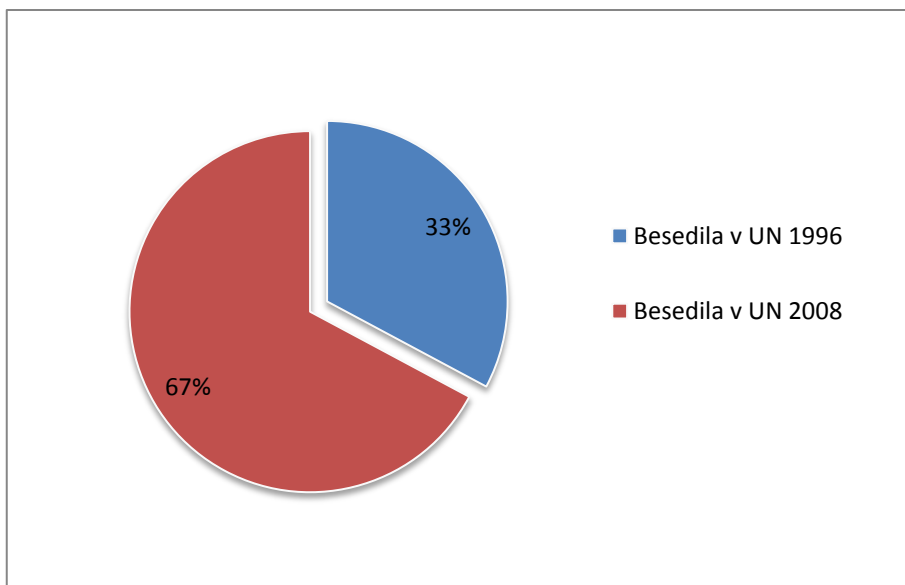
„izbirajo posamezniki ali skupine, ki ob njih pripravijo bodisi govorne predstavitve (tudi s pomočjo IKT), recitale, gledališke dogodke idr.“ (nav. d.). Obenem je zaželeno, „da bi vsak posameznik znotraj vsakega sklopa spoznal vsaj eno izbirno besedilo“ (nav. d).³⁷

Graf 26: Vključenost izbirnih avtorjev v oba UN in izbirna besedila z ne(po)znanimi avtorji oz. več avtorji

V grafu so predstavljeni izbirni avtorji, vključeni v oba UN, in izbirna besedila, ki imajo ne(po)znanega avtorja oz. pri katerih je avtorjev več, in so prav tako vključeni v oba UN. Vsi avtorji skupaj v grafu predstavljajo 91 % (374), kar pomeni, da je z 28 % (116) zastopan delež avtorjev, ki so vključeni v UN 1996, z 62 % (258) pa delež avtorjev, ki so vključeni v UN 2008. Preostalih 10 % predstavljajo besedila, pri katerih je avtor ne(po)znan oz. besedila, ki imajo več avtorjev. Od tega 3 % (11) predstavljajo vključenost takih besedil v UN 1996, 7 % (28) pa vključenost takih besedil v UN 2008.

³⁷ V celotno analizo izbirnih besedil nismo vključili francoskih encklopedistov, ki jih predlaga UN 1996, saj niso poimensko navedeni, prav tako ne poznamo njihovega števila ter nekaterih aktualizacij, ki jih predlaga UN 2008, saj besedila oz. avtorji niso poimenovani oz. številčno podani, zato bi jih v samo analizo težko vključili, jih bomo pa tukaj vseeno našeli: ekranizacije in umetniške upodobitve antičnih motivov, ekranizacije in umetniške upodobitve biblijskih in orientalskih motivov, srednjeveški rokopisi na Slovenskem, sodobna literarna fantastika, sodobne ekranizacije in uglasbitve romantičnih književnih motivov, Prešernova osebnost in delo v sodobni medijski in popularni kulturi, filmske in gledališke obdelave realističnih del, filmske in gledališke obdelave književnih del slovenskih realistov, ekranizacije literarnih del književnikov slovenske moderne, pesništvo slovenskih izseljencev.

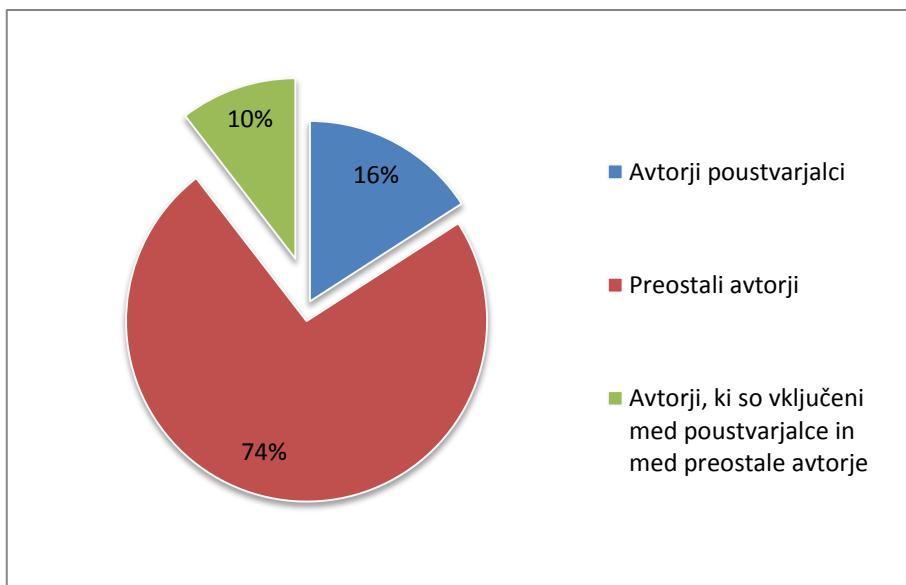

Graf 27: Vključenost izbirnih besedil v oba UN

V grafu so predstavljena izbirna besedila, ki so vključena v oba UN, skupaj jih je 516. Iz samega grafa lahko razberemo, da je v UN 2008 vključenih približno dvakrat več besedil kot v UN 1996.

33 % (170) predstavlja besedila, ki so vključena v UN 1996, 67 % (347)³⁸ pa dela, ki so vključena v UN 2008.

³⁸ Opozoriti je potrebno na dejstvo, da se štiri besedila v UN 2008 dvakrat ponovijo, zato smo jih upoštevali obakrat: Ovid, *Metamorfoze*; Jurčič, *Veronika Deseniška*; Eco, *Ime rože*; Flaubert, *Preprosta duša*.

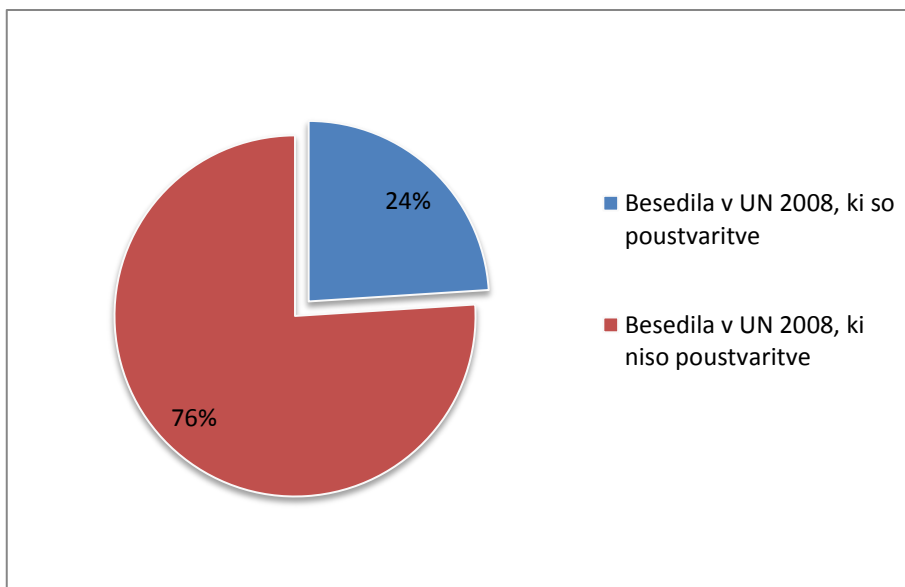

Graf 28: Vključenost izbirnih avtorjev (UN 2008)

V UN 2008 so izbirna besedila med seboj ločena glede na poustvarjanje (ekranizacije, filmske in gledališke obravnave ipd.).³⁹ V grafu je prikazano, na kakšen način so zastopani avtorji v UN. Največ avtorjev, 74 % (190), je takih, ki niso poustvarjalci (Margareta Navarska, *Heptameron*; Macchiavelli, *Mandragola*, *Vladar*; Linhart, *Županova Micka*, *Poskus zgodovine Kranjske II. Oblika vladavine*); s 16 % (41) sledijo poustvarjalci (Julian Barnes, *Flaubertova papiga*; Vašte, *Roman o Prešernu*; Jelovšek, *Spomini na Prešerna*); najmanj, 10 % (27), pa je takih, ki so delovali v obeh skupinah (Smole, *Črni dnevi in beli dan/Krst pri Savici*; Stritar, *Dunajski soneti*, *Zorin/Esej o Prešernu*; Trdina, *Bajke in povesti o Gorjancih/Doktor Prežir*).⁴⁰

³⁹ Soavtorjev nismo upoštevali (Charles in Mary Lamb, M. Kmecl, B. Šomen).

⁴⁰ S poševnico so ločena izbirna besedila; levo od nje so dela, ki niso poustvaritve, desno od nje pa dela, ki so poustvaritve.

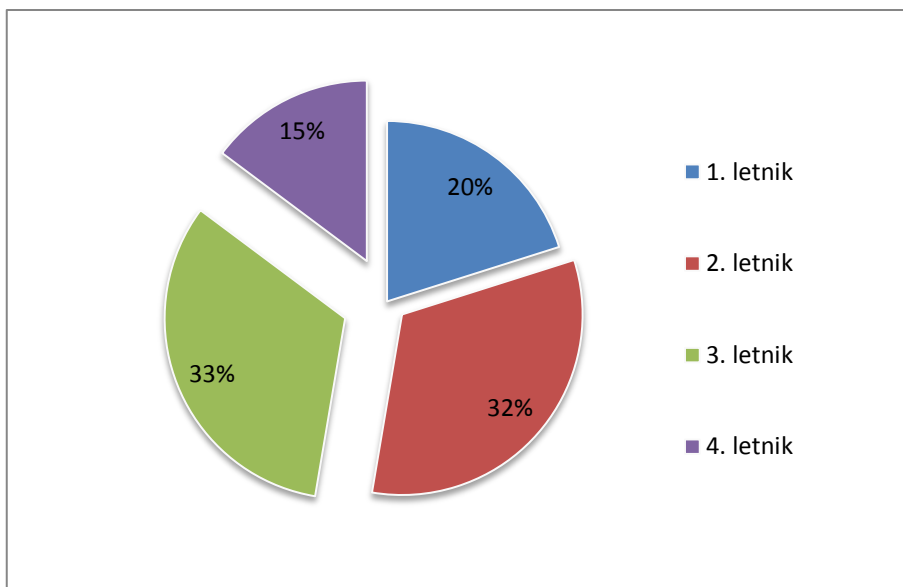

Graf 29: Vključenost izbirnih besedil (UN 2008)

Graf iz UN 2008 predstavlja 347 besedil,⁴¹ od katerih so v grafu s 76 % (264) predstavljena besedila, ki niso poustvaritve (npr. Tibul, *Elegija*; Kalidasa, *Šakuntala*; Dante, *Novo življenje*; Shakespeare, *Julij Cezar*; Pascal, *Misli*; *Pegam in Lambergar*; Linhart, *Županova Micka*; Byron, *Parizina*; U. Jarnik, *Zvezdje*; Dostojevski, *Idiot*; Tavčar, *Med gorami*; Wilde, *Propad laži*; Govekar, *V krvi*; Gorki, *Mati*; Novy, *Eros*; Tolkien, *Gospodar prstanov*; npr. izbrane pesmi Minattija; Lainšček, *Namesto koga roža cveti*; T. Partljič, *Moj ata socialistični kulak*), s 24 % (83) pa besedila, pri katerih gre za poustvaritve (Harris, *Pompeji*; Svetina, *Šeherezada*; Jurčič, *Veronika Deseniška*; Lamb, *Pripovedke iz Shakespeara*; Bulgakov, *Življenje gospoda Molièra*; Kersnik, *Rošlin in Verjanko*, T. Kovač, *Najbogatejši Kranjec*; Plenzdorf, *Novo trpljenje mladega Wertherja*; E. Jelovšek, *Spomini na Prešerna*; J. Barnes, *Flaubertova papiga*; Rob, *Deseti brat*; M. Manoll, *Prekleti pesnik*; Slodnjak, *Tujec*; Borges, *Ojdip in uganka*; Dekleva, *Zmagoslavje podgan*; Jančar: *Zalezujoč Godota*; *Petdeset let potem* – film; Gluvič, *Harms danes*; M. Pograjc, *Ljubezen na smrt*).⁴²

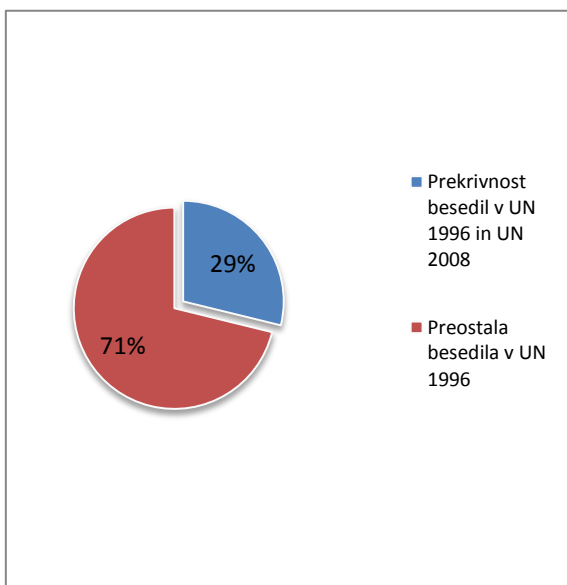
⁴¹ Satirikon je dvakrat zapisan med besedili, ki niso poustvaritve, medtem ko so *Veronika Deseniška*, *Ime rože* ter *Preprosta duša* zapisani med besedili, ki niso poustvaritve in med besedili, ki so poustvaritve.

⁴² Za vsako literarnozgodovinsko obdobje/smer, ki je vključena v UN 2008, smo kronološko podali po en primer (npr. za antično književnost: Tibul, *Elegija*/Harris, *Pompeji*).

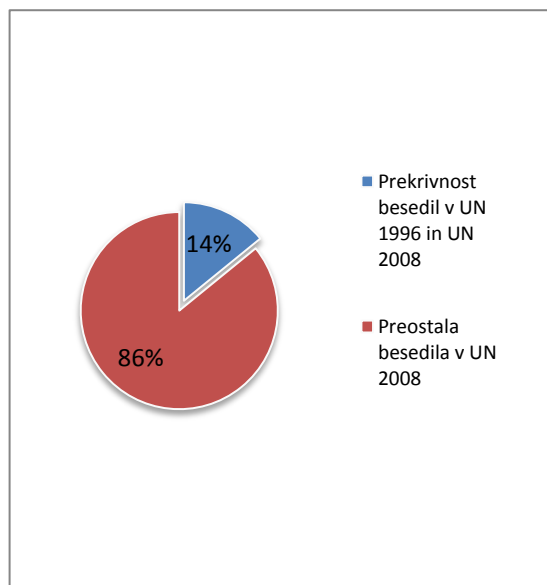

Graf 30: Vključenost izbirnih besedil po letnikih (UN 1996)

Iz grafa lahko razberemo, da je najmanj besedil, 15 % (25), vključenih v 4. letnik, kar je posledica tega, da se v 4. letniku obravnava tudi vrstno-zvrstne sklope, ki so razpisani za maturo. Nekoliko več besedil, 20 % (34), je vključenih v 1. letnik. V 2. letnik je vključenih 32 % (55) besedil ter v 3. letnik 33 % (56) besedil.

Graf 31: Prekrivnost izbirnih besedil v UN 1996 in 2008

Graf 32: Prekrivnost izbirnih besedil v UN 1996 in 2008

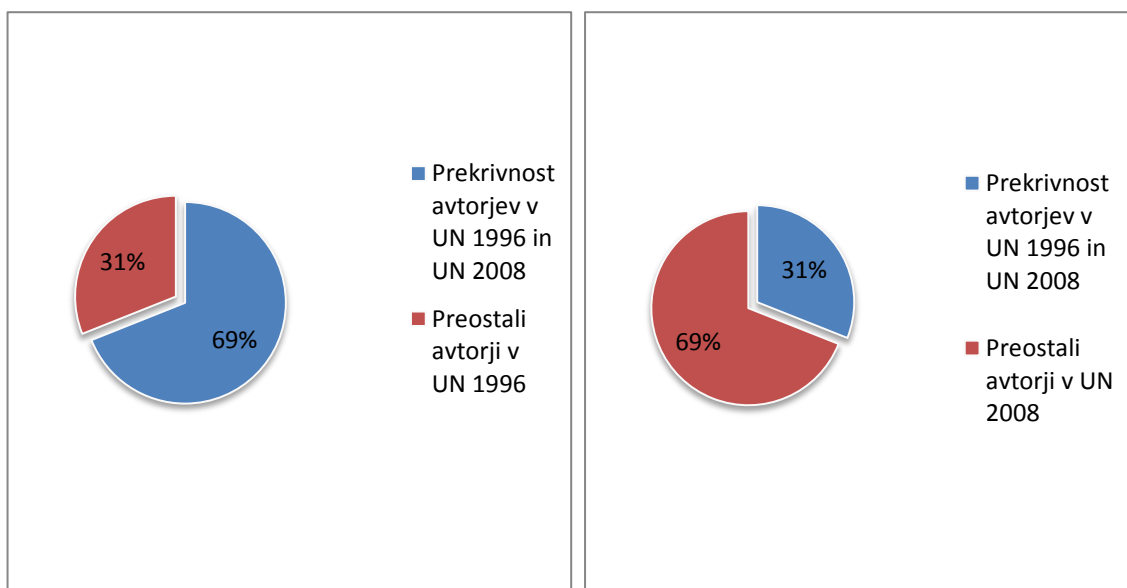
Prekrivnost⁴³ izbirnih besedil je manjša od pričakovane, kar je posledica tega, da so nekatera besedila, ki so v UN iz leta 1996 vključena med izbirna, v UN 2008 del obveznih besedil. Izbirnih besedil, ki so enaka v obeh UN, je 49, preostalih⁴⁴ besedil je v UN 1996 121, v UN 2008 pa 298.

Besedila, ki se pojavljajo v obeh UN: Anakreon, *Eros z zlatimi lasmi/Eros, z zlatimi kodri*;⁴⁵ Andrić, *Most na Drini*; Aristotel, *Poetika*; Bürger, *Lenora*; Byron, *Parizina*; Ivan Cankar, *Bela krizantema*; Celestin, *Naše obzorje*; Čop, *Pismo Kopitarju/Pismo Kopitarju (16. maja 1830)*; Govekar, *V krvi*; Hugo, *Notredamski zvonar*; Jesenin, *Vrnitev domov*; Kersnik, *Ciklamen, Kmetske slike*; T. Kovač, *Najbogatejši Kranjec*; Kozak, *Šentpeter*; Kranjec, *Strici so mi povedali*; Kreft, *Kranjski komedijanti, Celjski grofje*; Krelj, *Postila slovenska (predgovor)/Postila slovenska*; Lainšček, *Namesto koga roža cveti*; Machiavelli/Macchiavelli, *Mandragola*; Majakovski, *Oblak v hlačah*; Menart, *Srednjeveške pridige in balade*; Messner, *Škurne storije/Skurne storije*; Montaigne, *Esej (O brezdelnosti)/Eseji*; Pahor, *Mesto v zalivu*; T. Partljič, *Moj ata, socialistični kulak*; Pascal, *Misli*; Petronij, *Satirikon/Satirikon (Zgodba o efeški vdovi)*; Potrč, *Krefli*; Pregelj, *Plebanus Joanes/Plabanus Joannes*; Prešeren, *Pismo staršem*; Rabelais, *Gargantua in Pantagruel*; Rožanc, *Ljubezen*; Seliškar, *Pretrgana popisnica*; Shakespeare, *Beneški trgovec*; Simčič, *Človek na obeh straneh stene*; J. Stritar, *Esej o Prešernu*; Tavčar, *V Zali*; Tomšič, *Ostrigeca/Oštrigeca*; Trakl, *Grodek*; Turgenjev, *Očetje in sinovi*; Valvazor, *Slava vojvodine Kranjske*; I. Vašte, *Roman o Prešernu*; Wilde, *Slika Doriana Graya, Stara božična pesem/Ta stara božična pejsen, 1563*; Kralj Matjaž in Alenčica; Pegam in Lambergar; Desetnica.

⁴³ Z izrazom prekrivnost upoštevamo avtorje in besedila, ki se pojavijo tako v UN 1996 kot 2008.

⁴⁴ Z izrazom preostala besedila/avtorji mislimo na tista besedila/avtorje, ki se pojavljajo samo v enem od obeh UN v drugem pa ne.

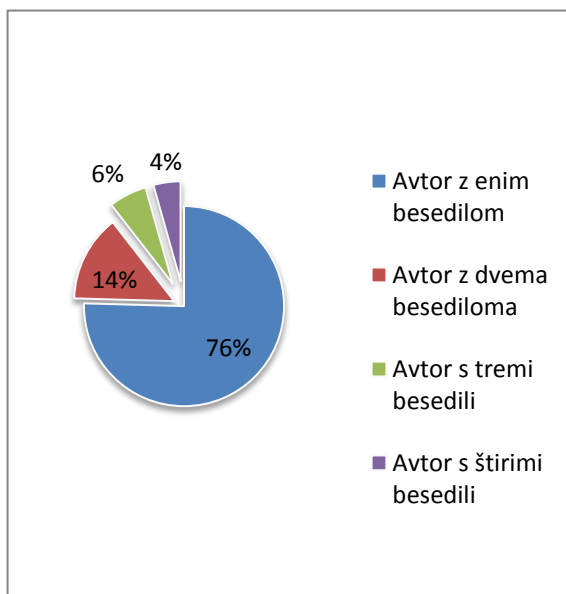
⁴⁵ Neenoten zapis v obeh UN.

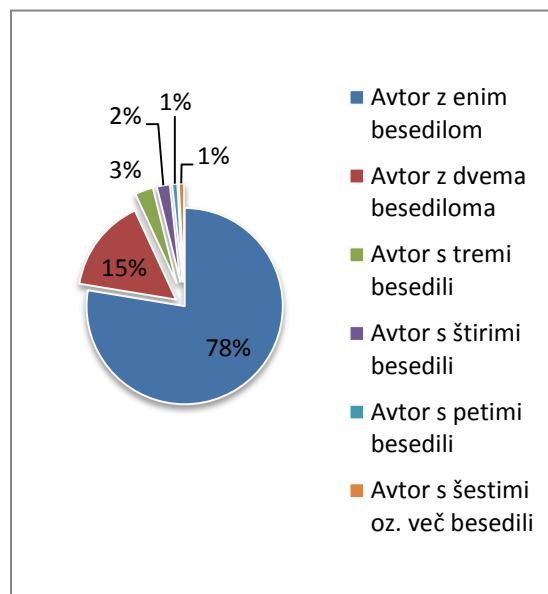
Graf 33: Prekrivnost izbirnih avtorjev v UN 1996 in 2008 **Graf 34: Prekrivnost izbirnih avtorjev v UN 1996 in 2008**

Kot lahko razberemo iz levega grafa, je prekrivnost v njem večja, 69 %, saj je v UN 1996 vključeno manjše število avtorjev kot v UN 2008. Od skupno 116 avtorjev v UN 1996 se z UN 2008 ujema 80 avtorjev: Anakreon, Andrić, Aristotel, Baudelaire, Blok, P. Božič, Bürger, Byron, Ivan Cankar, Celestin, Čehov, Čop, Fritz, Govekar, Gradnik, Hafis, Hesse, Hugo, Jančar, Jarc, Jenko, Jesenin, Jovanovič/Jovanović,⁴⁶ M. Kastelic, Kersnik, Kette, Kosmač, Kosovel, Košuta, T. Kovač, Kovič, Kozak, Kranjec, Kreft, Krelj, La Fontaine, Lainšček, Levstik, Litaipo/Li Bai (Li Taipo), Machiavelli/Macchiavell, Majakovski, Menart, Messner, Mihelič, Miličinski, Minatti, Montaigne, Murn, Novy, Ovid, Pahor, T. Partljič, Pascal, Petronij, Potrč, Pregelj, Prešeren, Prežih, Puškin, Rabelais, Rimbaud, Rožanc, Seliškar, Shakespeare, Shelley, Simčič, J. Stritar, Strniša, Tavčar, Tomšič, Trakl, Trubar, Turgenjev, Valvazor, I. Vašte, Vodnik, Vodušek, Wilde, Zajc, Župančič. Drugačno je stanje pri desnem grafu, saj je v UN 2008 vključenih 262 avtorjev, zato je odstotek ujemanja na tem mestu manjši, in sicer 31 %. Skoraj dvakrat več avtorjev je v tem UN takih, ki se v UN 1996 ne pojavijo.

⁴⁶ Neenoten zapis v obeh UN.

Graf 35: Število del istega izbirnega avtorja (UN 1996)

Graf 36: Število del istega izbirnega avtorja (UN 2008)

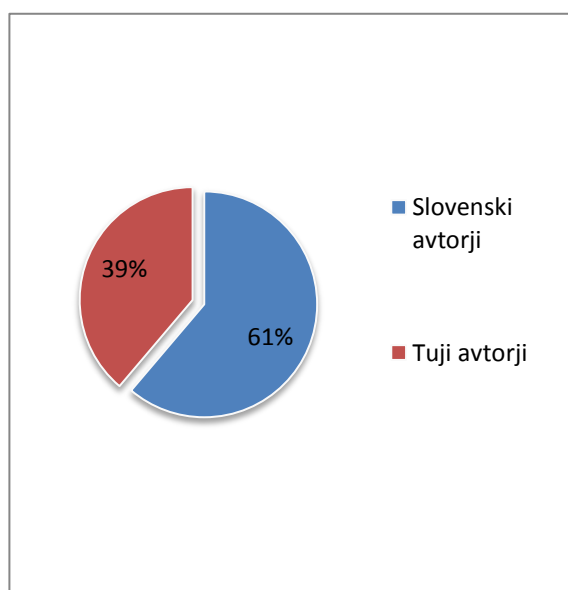
V večini so avtorji vključeni v oba UN z enim samim besedilom. Takih je v UN 1996 76 % (86) (npr. Sapfo, *Himna Afroditi*; Shakespeare, *Beneški trgovec*; Stendhal, *Rdeče in črno*), v UN 2008 pa 78 % (180) (npr. Li Bai, *Večna pesem*; Manoll, *Prekleti pesnik*; Grillet, *Videc*).

Avtorjev z dvema besediloma je v UN 1996 14 % (16) (npr. Kersnik, *Ciklamen*, *Kmetske slike*; Baudelaire, *Roža zla*, *Tujec*; Potrč, *Na kmetih*, *Krefli*), s tremi besedili 6 % (7) (npr. Aškerc, *Godčeva balada*, *Zimska romanca*, *Stara pravda*; Tavčar, *Izza kongresa*, *Cvetje v jeseni*, *V Zali*), s štirimi besedili pa 4 % (5) (npr. Prešeren, *Pismo staršem*, *Dekletom*, *Neiztrohnjeno srce*, *Izgubljena vera*).

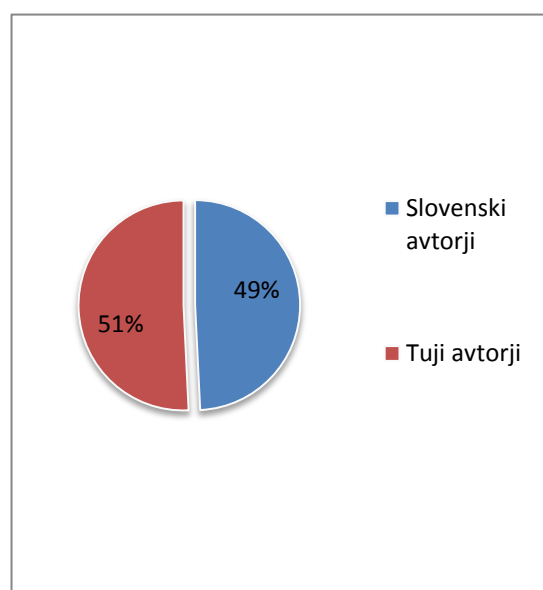
V UN 2008 je rezultat naslednji: s 15 % (36) so zastopani avtorji z dvema besediloma (npr. Anakreon, *Eros*, *z zlatimi kodri*, *Senca so osivela*; Prežih, *Jamnica*, *Doberdob*; Kovič, *Profesor domišljije*, *Pot v Trento*), s 3 % (7) avtorji s tremi besedili (npr. Jarc, *Človek in noč*, *Slovenski soneti*, *Novo mesto*; Stritar, *Zorin*, *Esej o Prešernu*, *Dunajski soneti*), z 2 % (5) avtorji s štirimi besedili (npr. Prešeren, *Poezije*, *Pismo staršem*, *Pismo Čelakovskemu (14. brezna 1833)*, *Pismo Vrazu*) ter z 1 % avtorji (2) s petimi besedili ter avtorji s šestimi (2) oz. več besedili. S petimi besedili sta v UN vključena Josip Jurčič (*Lepa Vida*, *Sosedov sin*, *Veronika Deseniška*, *Hči mestnega sodnik*, *Veronika*

Deseniška)⁴⁷ ter Valentin Vodnik (*Dramilo, Lublanske novice, Velika pratika, Mala pratika, Kuharske bukve*), s šestimi pa Ivan Cankar (*Vinjete, Bela krizantema, Hlapec Jernej in njegova pravica, Kurent, Iz tujega življenja, Slovensko ljudstvo in slovenska kultura*) ter Shakespeare (*Soneti, Jurij Cezar, Beneški trgovec, Ukročena trmoglavka, Othello, Vihar*).

V grafa nismo vključili tistih avtorjev obeh UN, pri katerih je bilo pripisano, naj se obravnava njihovo poezijo, saj ne poznamo točnega števila besedil. Obema UN je skupen Hafis, medtem ko je Litaipo omenjena samo v UN 1996, preostali avtorji so na tak način vključeni v UN 2008: Omar Hajam, Hafis, Litaipo, Novalis, Heine, Byron, Hölderlin, Shelley, Mickiewicz, Mach, Vraz, Ševčenko, Kette, Murn, Župančič, Cankar, Gradnik, Minatti, Taufer, Vegri, Košuta, Januš, Grafenauer, Fritz, Geister, Medved, Dekleva, I. Svetina, A. Debeljak.⁴⁸

Graf 37: Vključenost slovenskih in tujih izbirnih avtorjev (UN 1996)

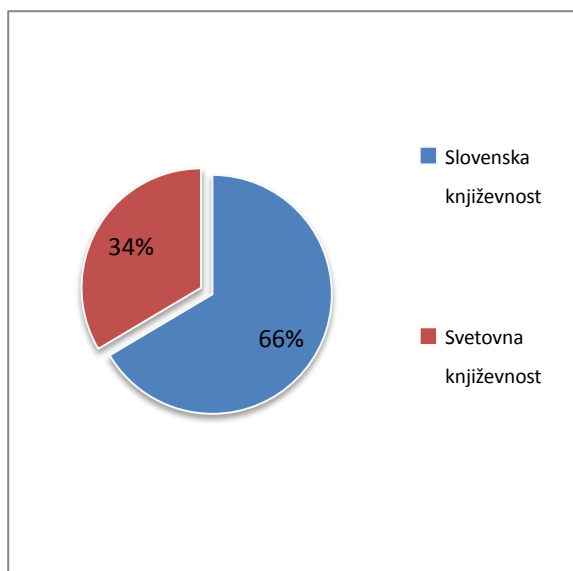
Graf 38: Vključenost slovenskih in tujih izbirnih avtorjev (UN 2008)

Če pogledamo oba grafa, vidimo, da se očitno razlikujeta med seboj, saj je v UN 1996 vključenih več slovenskih avtorjev, v UN 2008 pa je razlika med slovenskimi in tujimi avtorji z 2 % v prid tujim.

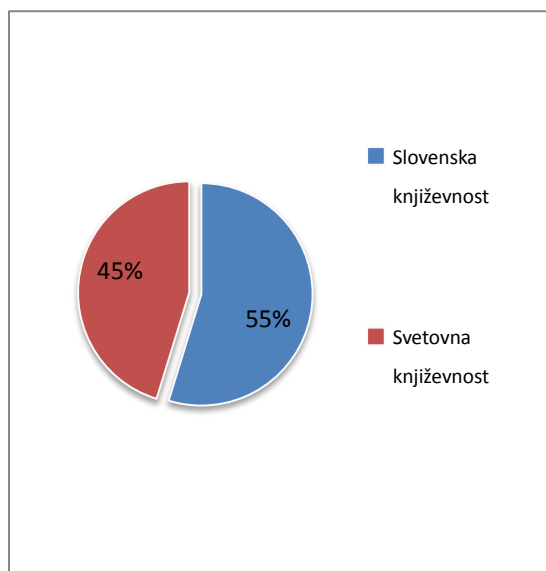
⁴⁷ *Veronika Deseniška* je zapisana dvakrat, ker je uvrščena med besedila, ki niso poustvaritve in med besedila, ki so poustvaritve.

⁴⁸ Njihova omemba in ne vključenost priporočene poezije še ne pomeni, da v grafa niso vključeni s svojimi preostalimi deli.

V UN 1996 je vključenih 61 % (71) slovenskih avtorjev ter 39 % (45) tujih avtorjev, medtem ko so v UN 2008 z 51 % (133) zastopani tuji avtorji in z 49 % (129) slovenski avtorji.⁴⁹

Graf 39: Vključenost izbranih besedil iz slovenske in svetovne književnosti (UN 1996)

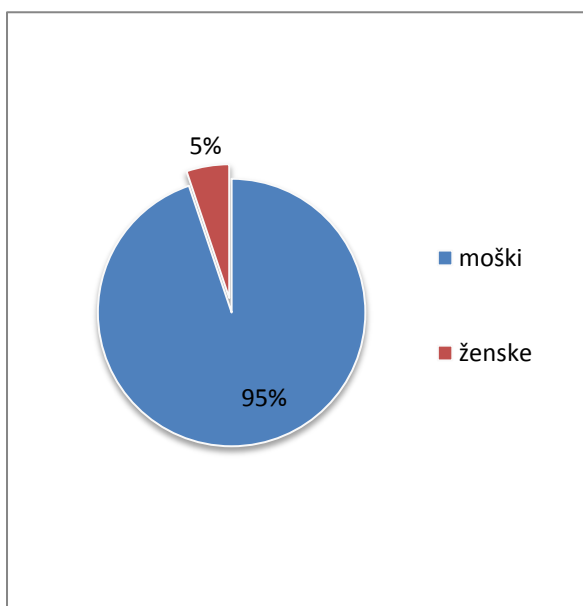

Graf 40: Vključenost izbranih besedil iz slovenske in svetovne književnosti (UN 2008)

Iz grafov lahko razberemo, da imata oba UN vključeno večje število slovenskih izbranih besedil kot pa tistih, ki sodijo v svetovno književnost.

V UN 1996 sodi 66 % (113) besedil med slovensko književnost, 34 % (57) pa med svetovno. Podobne odstotke smo dobili v UN 2008, kjer spada 55 % (190) besedil med slovensko književnost, 45 % (157) pa med svetovno.

⁴⁹ Upoštevani so soavtorji: M. Kmecl, B. Šomen, C. Lamb in M. Lamb, zato so 4 avtorji več kot v grafu št. 28.

Graf 41: Izbirni avtorji glede na spol (UN 1996)

Graf 42: Izbirni avtorji glede na spol (UN 2008)

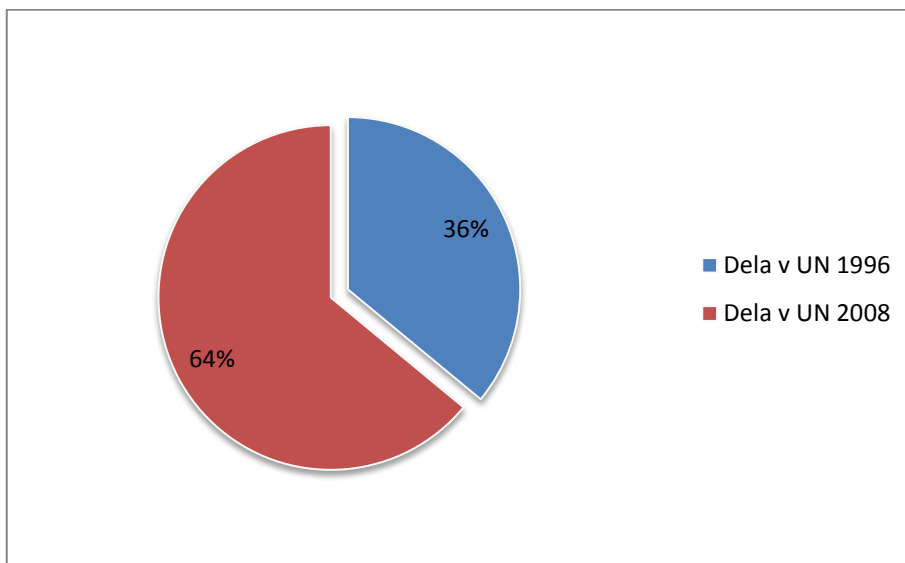
Kot lahko razberemo iz obeh grafov, je vključenost ženskih avtoric v oba UN precej manjša od zastopanosti moških avtorjev.⁵⁰ Od 116 avtorjev, ki so vključeni v UN 1996, jih je 95 % (110) moških ter 5 % (6) žensk: Sapfo, Mira Mihelič, Tita Kovač, Ilka Vašte, Zofka Kveder, Lili Novy.

Po drugi strani je v UN 2008 vključenih 262 avtorjev, od tega je 90 % (236) moških in 10 % (26) žensk: Anna Wambrechtsamer, Margareta Navarska, Jane Austen, Svetlana Makarovič, Tita Kovač, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelley, Emily Jane Brontë, Ernestina Jelovšek, Ilka Vašte, Anna Ahmatova, Lili Novy, Nadine Gordimer, Assie Djebar, Amma Darko, Louise Erdrich, Iris Murdoch, Saša Vegri, Mira Mihelič, Maja Novak, Katarina Marinčič, Marjeta Novak, Nela Malečkar, Saša Pavček, Tena Štivičič ter Mary Lamb.

V oba UN so vključene: Mira Mihelič, Tita Kovač, Ilka Vašte, Zofka Kveder ter Lili Novy.

⁵⁰ Nekateri avtorji med prostoizbirnimi besedili so ne(po)znani, zato smo si pri določitvi spola pomagali z *Branji* (1, 2, 3, 4), s *Pregledom svetovne književnosti* (Janko Kos) ter pri nekaterih avtorjih tudi z *Wikipedijo*, saj vsi prostoizbirni avtorji niso vključeni v *Branja* oz. *Pregled svetovne književnosti*.

4.4 Primerjava domačega branja v obeh UN

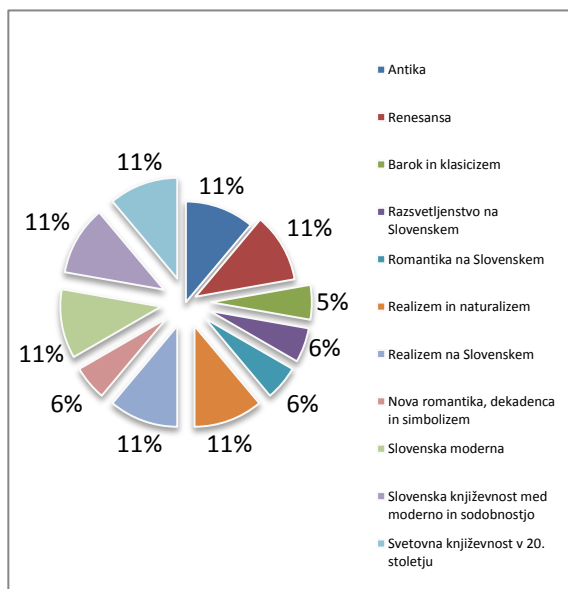
Graf 43: Vključenost del za domače branje v obeh UN

Vseh besedil za domače branje, ki so vključena v oba UN, je skupaj 50. Skoraj tri četrtine grafa, 64 % (32 del) predstavljajo besedila, ki so vključena v UN 2008, medtem ko jih je v UN 1996 vključenih preostalih 36 % (18 del). Treba je poudariti, da je vseh 18 del, ki so vključena v UN 1996 obveznih, s tem da je UN 1996 predvideval, da učenci vsako leto preberejo šest domačih branj.

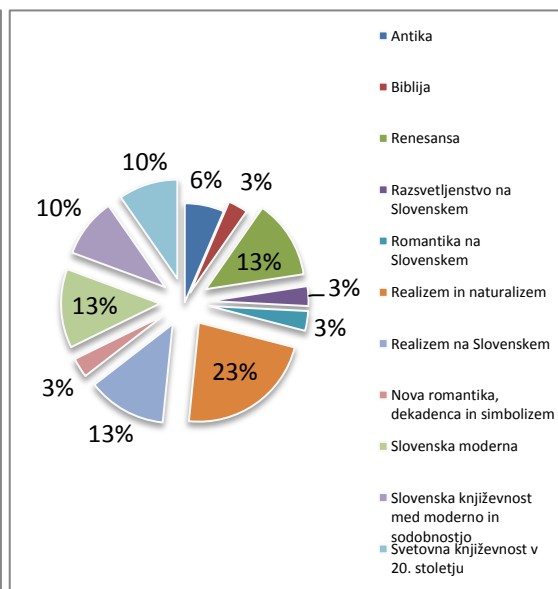
Drugače je z besedili, ki so vključena v UN 2008 in niso vsa obvezna, saj mora v posameznem šolskem letu domače branje obsegati najmanj pet celotnih del. Od tega mora učitelj štiri dela vključiti v obravnavane vsebinske sklope, eno oz. dve deli pa vsako leto izberejo dijaki v dogovoru z učiteljem med poševnicami znotraj vsake enote. (UN 2008: 45)

Pri obeh UN je za domače branje v četrtem letniku predviden sklop del, ki je določen za pisanje šolskega eseja pri maturi in se vsako leto spreminja.

Če primerjamo oba UN s stališča domačih branj, ugotovimo, da so dijaki po UN 1996 morali prebrati v prvih treh letnikih vsakič po 6 celotnih del, po UN 2008 pa v štirih letih najmanj 5 celotnih del oz. največ 6.⁵¹

Graf 44: Dela za domače branje po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh (UN 1996)

Graf 45: Dela za domače branje po literarnozgodovinskih obdobjih/smereh (UN 2008)

Dela za domače branje v obeh UN pripadajo 11 literarnozgodovinskim obdobjem/smerem.⁵² Učenci so, kot smo že omenili, morali glede na UN 1996 prebrati vseh 18 del za domače branje: po 2 deli (11 %) sodita v antiko (*Odisej*, *Antigona*), renesanso (*Hamlet*, *Don Kihot*), realizem in naturalizem (*Gospa Bovary*, *Plašč*), realizem na Slovenskem (*Jara gospoda*, *Visoška kronika*), slovensko moderno (*Na klancu*, *Hlapci*), slovensko književnost med moderno in sodobnostjo (*Pet novel*, *Dogodek v mestu Gogi*), svetovno književnost v 20. stoletju (*Tujec*, *Čakajoč Godota*); po 1 delo (5 % in 6 %) je vključeno v barok in klasicizem (*Tartuffe*), razsvetljenstvo na Slovenskem (*Ta veseli dan ali Matiček se ženi*) ter novo romantiko, dekadenco in simbolizem (*Saloma*).

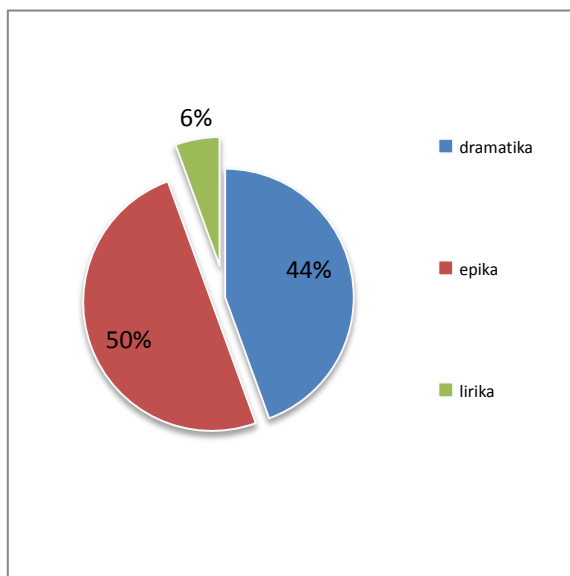
⁵¹ Šest del se obravnava ob predpostavki, da dijaki v dogovoru z učiteljem za domače branje ne izberejo samo enega dela, ki je z UN predpisano kot najmanjše možno število, ampak dveh.

⁵² Dela za domače branje smo razvrstili glede na literarnozgodovinska obdobja/smeri, ki smo jih imensko in časovno povzeli po *Branjih* (1, 2, 3, 4).

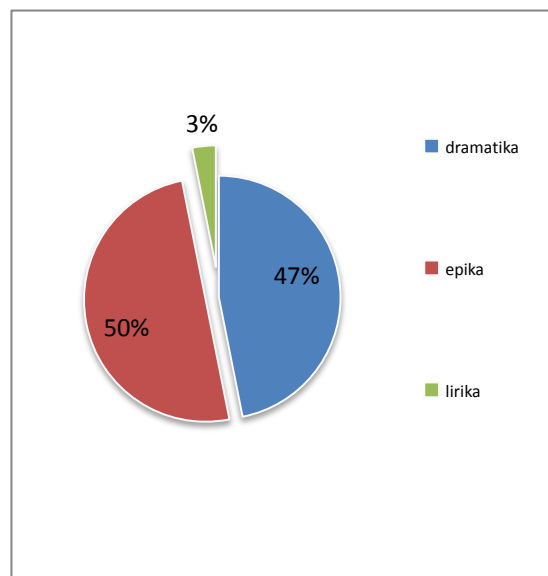
Drugačni so rezultati, ki smo jih dobili ob analizi domačih branj v UN 2008,⁵³ kjer 23 % predstavlja 7 del, ki spadajo v realizem in naturalizem (*Vojna in mir*, *Zločin in kazen*, *Rdeče in črno*, *Gospa Bovary*, *Revizor*, *Strahovi*, *Češnjev vrt*); po 4 dela (13 %) so vključena v renesanso (*Don Kihot*, *Dekameron*, *Romeo in Julija*, *Hamlet*), realizem na Slovenskem (*Deseti brat*, *Jara gospoda*, *Visoška kronika*, *Kratka proza slovenskega realizma*) in slovensko moderno (*Hlapci*, *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi*, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*); po 3 dela (10 %) najdemo v slovenski književnosti med moderno in sodobnostjo (*Kranjski komedijanti*, *Dogodek v mestu Gogi*, *Od Ivana Preglja do Cirila Kosmača*) ter svetovni književnosti v 20. stoletju (*Mojster in Margareta*, *Proces*, *Tujec*); 2 deli (6 %) sta vključeni v antiko (*Kralj Ojdip*, *Antigona*); po 1 delo (3 %) sodi v Biblijo (*Zgodbe Svetega pisma*), razsvetljenstvo na Slovenskem (*Ta veseli dan ali Matiček se ženi*), romantiko na Slovenskem (*Krst pri Savici*) ter novo romantiko, dekadenco in simbolizem (*Saloma*).

Če primerjamo oba UN z vidika domačih branj, vidimo, da UN 2008 ne vsebuje dela za barok in klasicizem (v UN 1996: *Tartuffe*), namesto tega je dodano delo, ki sodi v Biblijo (*Zgodbe Svetega pisma*). Enako število del je v obeh UN v antiki (2), razsvetljenstvu na Slovenskem (1), romantiki na Slovenskem (1) ter novi romantiki, dekadenci in simbolizmu (1). Do največjega razhajanja prihaja pri realizmu in naturalizmu, kjer sta v UN 1996 vključeni dve deli, v UN 2008 pa sedem del. Pri ostalih literarnozgodovinskih obdobjih se število v obeh UN razlikuje za eno oz. dve deli, s poudarkom, da je več del vedno v UN 2008.

⁵³ Pri analizi UN 2008 nismo upoštevali dela z naslovom *Svetovna novela 19. in 20. stoletja*, saj ga ne moremo umestiti v nobeno literarnozgodovinsko obdobje.

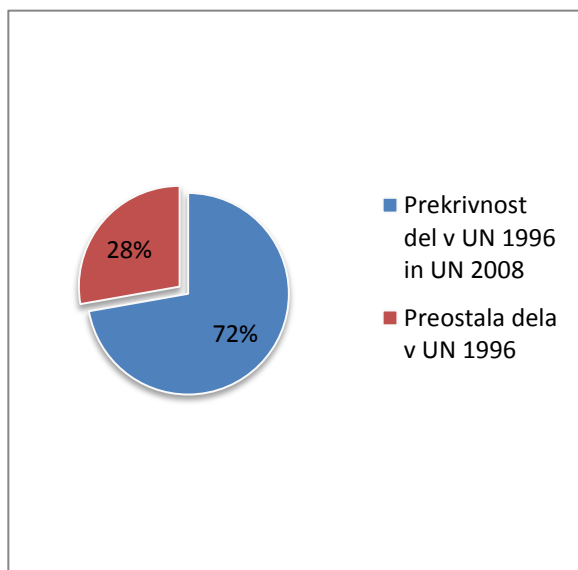

Graf 46: Zvrstnost del za domače branje (UN 1996)

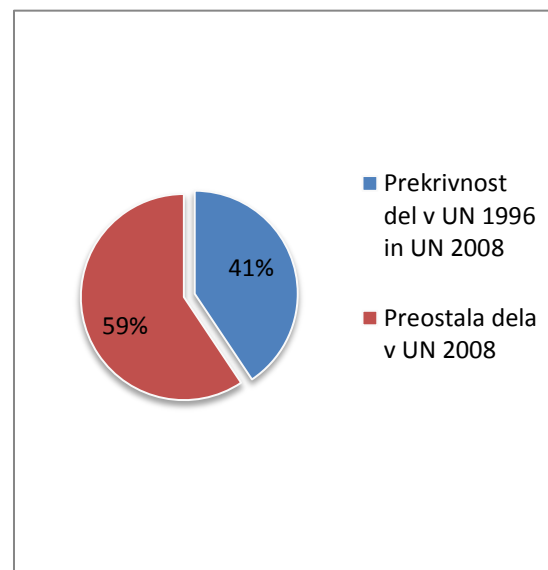

Graf 47: Zvrstnost del za domače branje (UN 2008)

Grafa sta si na prvi pogled precej podobna. Oba imata s 50 % zastopano epiko, v UN 1996 je takih del 9, v UN 2008 pa 16. Pri obeh sledi dramatika, ki je v UN 1996 zastopana s 44 % (8), v UN 2008 pa s 47 % (15). Najmanj je lirike, ki je v obeh UN zastopana s *Krstom pri Savici*.

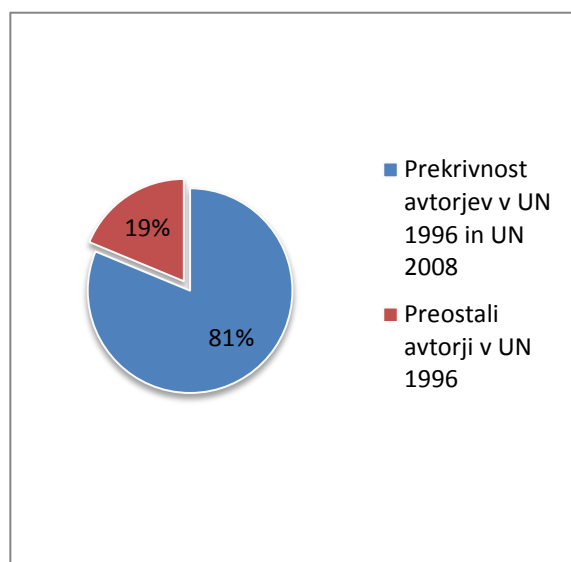
Graf 48: Prekrivnost del domačega branja v UN 1996 in 2008

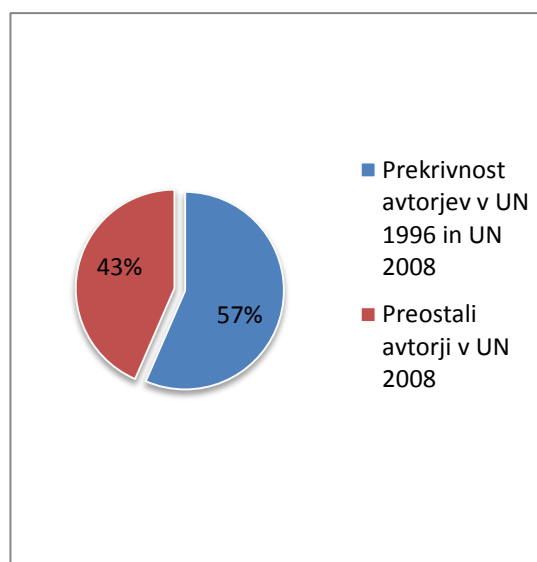
Graf 49: Prekrivnost del domačega branja v UN 1996 in 2008

Prekrivnost⁵⁴ besedil se v obeh grafih razlikuje po odstotkih zaradi različnega števila del, vključenih v oba UN. Oba UN namreč vsebujeta 13 enakih besedil: Sofokles/Sofoklej,⁵⁵ *Antigona*; Cervantes, *Don Kihot*; Shakespeare, *Hamlet*; Linhart, *Ta veseli dan .../Ta veseli dan ali Matiček se ženi*; Prešeren, *Krst pri Savici*; Flaubert, *Gospa Bovary/Gospa Bovaryjeva*; Kersnik, *Jara gospoda*; Tavčar, *Visoška kronika*; Wilde, *Saloma*; Cankar, *Hlapci*; Grum, *Dogodek v mestu Gogi*; Camus, *Tujec*; Kosmač in drugi, *Pet novel/Od Ivana Preglja do Cirila Kosmača* (izbor novel, Klasje).

V UN 1996 je vključenih 5 besedil, ki se v UN 2008 ne pojavijo, prav tako je v UN 2008 vključenih 19 besedil, ki jih ne najdemo v UN 1996.⁵⁶

Graf 50: Prekrivnost avtorjev, ki so vključeni v domače branje v UN 1996 in 2008

Graf 51: Prekrivnost avtorjev, ki so vključeni v domače branje v UN 1996 in 2008

Pri tej primerjavi smo upoštevali le avtorje domačih branj, ki so navedeni v obeh UN, ne pa tudi avtorjev štirih zbirk,⁵⁷ ki so vključene le v posamezni UN. V UN 1996 je vključenih 16, v UN 2008 pa 23 avtorjev. 13 avtorjev najdemo v obeh UN 2008 (Sofokles/Sofoklej,⁵⁸ Shakespeare, Cervantes, Linhart, Prešeren, Flaubert, Gogolj, Kersnik, Tavčar, Wilde, Cankar, Grum, Camus), ostanejo nam samo trije avtorji, zato je prekrivnost v UN 1996 večja kot v UN 2008.

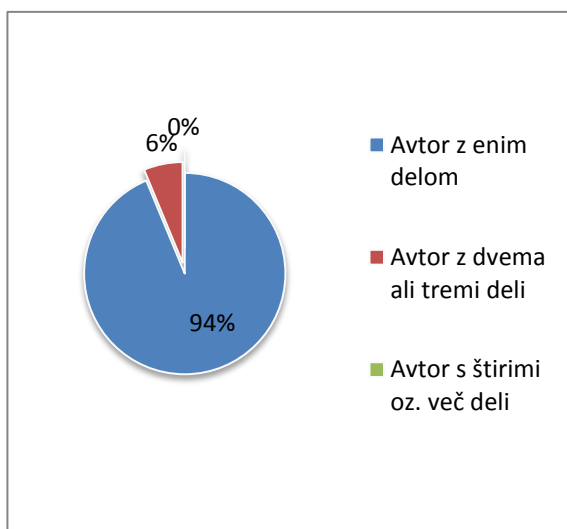
⁵⁴ Z izrazom prekrivnost upoštevamo avtorje in besedila, ki se pojavijo tako v UN 1996 kot 2008.

⁵⁵ Neenoten zapis v obeh UN.

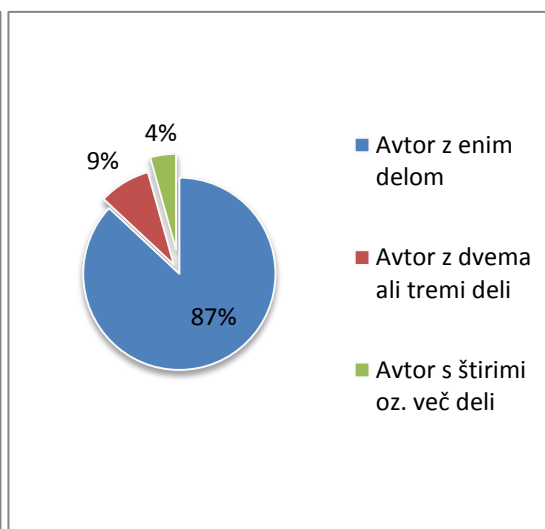
⁵⁶ Z izrazom preostala besedila/avtorji mislimo na tista besedila/avtorje, ki se pojavljajo samo v enem od obeh UN v drugem pa ne.

⁵⁷ V oba UN sta vključeni po dve zbirki.

⁵⁸ Neenoten zapis v obeh UN.

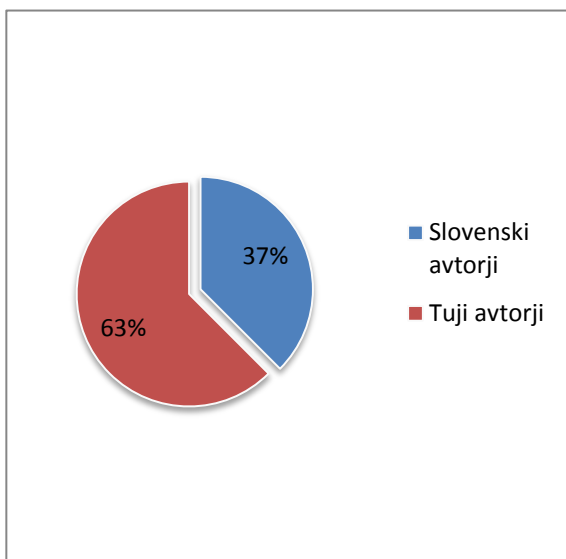
Graf 52: Število del istega avtorja, vključenih v domače branje (UN 1996)

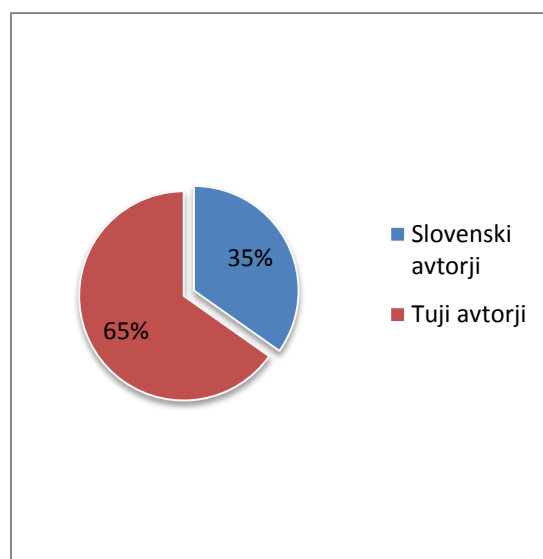
Graf 53: Število del istega avtorja, vključenih v domače branje (UN 2008)

V UN 1996 je 94 % (15) avtorjev vključenih v domače branje z enim delom (npr. Sofokles, *Antigona*; Kersnik, *Jara gospoda*; Beckett, *Čakajoč Godota*), en avtor, Ivan Cankar, pa je v domače branje vključen z dvema deloma (*Na klancu* ter *Hlapci*).

Od skupno 23 avtorjev, ki so vključeni v UN 2008, jih je 87 % (20) z enim delom za domače branje (npr. Cervantes, *Don Kihot*; Prešeren, *Krst pri Savici*; Kafka, *Proces*). 9 % predstavljata dva avtorja z dvema deloma: Sofoklej s *Kraljem Ojdipom* in *Antigono* ter Shakespeare z *Romeom in Julijo* ter *Hamletom*; 4 % predstavlja Ivan Cankar s štirimi besedili: *Hlapci*, *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi* ter *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*.

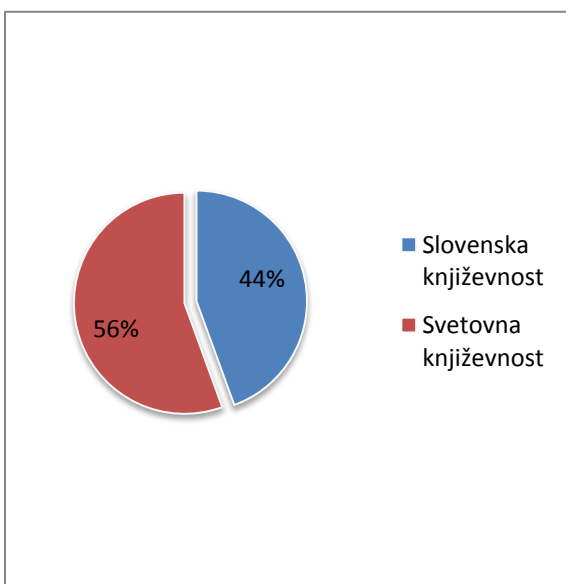

Graf 54: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev domačega branja (UN 1996)

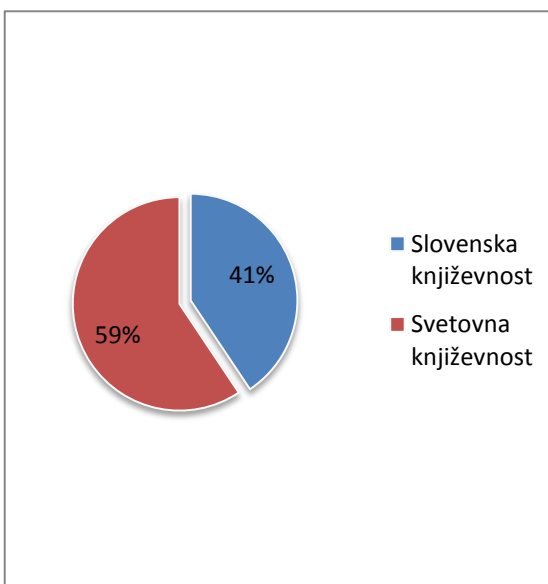

Graf 55: Vključenost slovenskih in tujih avtorjev domačega branja (UN 2008)

Slovenski avtorji za domače branje so v obeh UN v manjšini, kar je tudi pričakovano, glede na to, da slovenske avtorje primerjamo s tujimi avtorji. Razmerje slovenskih avtorjev je približno enako v obeh UN; v UN 1996 so zastopani s 37 % (6), v UN 2008 pa s 35 % (8), po drugi strani so tuji avtorji v UN 1996 zastopani s 63 % (10) in v UN 2008 s 65 % (15).

Graf 56: Vključenost del slovenske in svetovne književnosti za domače branje (UN 1996)

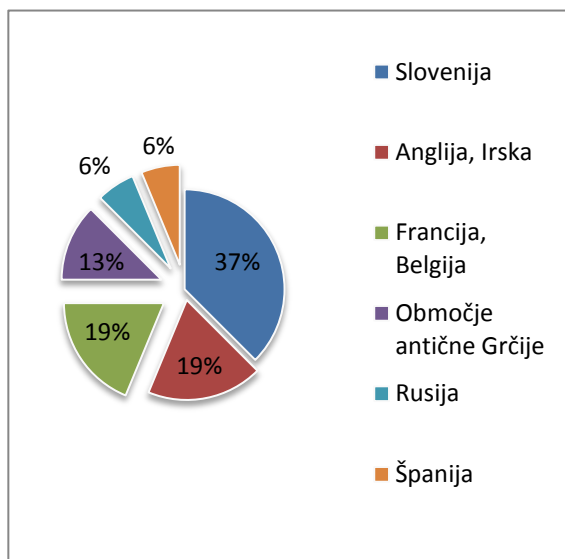

Graf 57: Vključenost del slovenske in svetovne književnosti za domače branje (UN 2008)

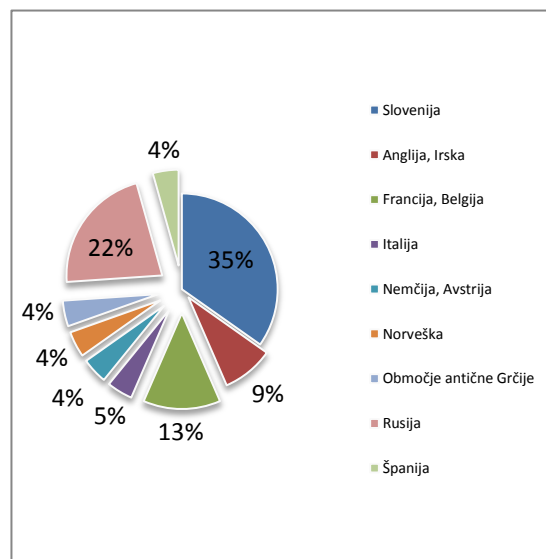
V oba UN je za domače branje vključenih več del iz svetovne kot iz slovenske književnosti. UN 1996 vsebuje od 18 del za domače branje 56 % (10) del iz svetovne in 44 % (8) del iz slovenske književnosti. Če razčlenimo dela za domače branje v UN 1996 po letnikih, je razmerje med deli svetovne in slovenske književnosti v 1. letniku 5 : 1, v 2. letniku 3 : 3 ter v 3. letniku 2 : 4.

Prav tako od skupno 32 del za domače branje, ki so vključena v UN 2008, z 59 % (19) prevladuje svetovna književnost, z 41 % (13) pa dela slovenske književnosti. Ker pa učitelj vsako leto sam določi 4 dela iz seznama UN 2008, ki se bodo obravnavala za domače branje, dodatno pa si še učenci v dogovoru z učiteljem vsako leto izberejo vsaj 1, lahko pa tudi 2 deli, v UN 2008 ne moremo natančno določiti, koliko del iz slovenske in svetovne književnosti se obravnava v posameznem letniku.

O tem piše tudi Alenka Žbogar, ko pravi, da „UN 2008 za domače branje predpisuje najmanj pet slovenskih besedil, tj. 25 %, kar pomeni, da se je delež slovenske književnosti skoraj razpolovil: UN 1996 je vključeval štiriinsedemdeset slovenskih del (od tega osem za domače branje), tj. 69 % (od tega 45 % slovenskih besedil za domače branje)“ (Žbogar 2015: 117).

Graf 58: Država, kjer so delovali avtorji domačih branj (UN 1996)

Graf 59: Država, kjer so delovali avtorji domačih branj (UN 2008)

Če opazujemo oba UN z vidika države,⁵⁹ v kateri so delovali avtorji domačih branj,⁶⁰ lahko takoj opazimo, da jih je največ delovalo v Sloveniji. Kot smo že omenili, jih je v UN 1996 vključenih 37 % (6) (Linhart, Prešeren, Kersnik, Tavčar, Cankar, Grum), v UN 2008 pa 35 % (8) (Linhart, Kreft, Prešeren, Jurčič, Kersnik, Tavčar, Cankar, Grum).

Nato si v UN 1996 sledijo po vrsti (od držav z več zastopanimi avtorji proti tistim z manj zastopanimi): z 19 % (3) prednjačijo Anglija, Irska (Shakespeare, Wilde, Beckett) ter Francija, Belgija (Molière, Flaubert, Camus), s 13 % (2) območje antične Grčije (Homer, Sofokles)⁶¹ ter s 6 % (1) Rusija (Gogolj) in Španija (Cervantes).

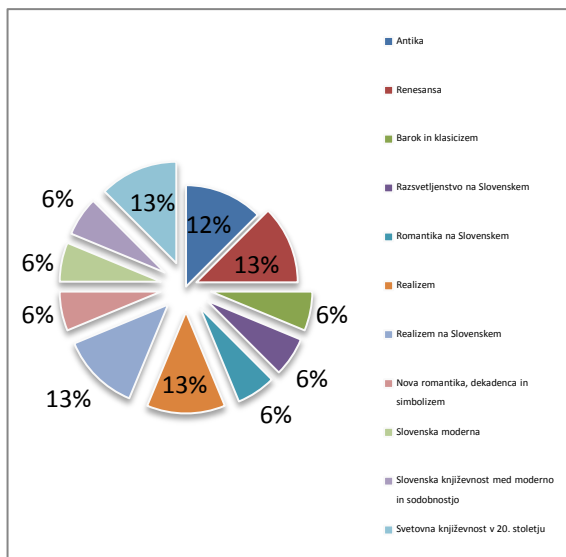
Drugačna je slika UN 2008, kjer Sloveniji najprej sledi Rusija z 22 % (5) (Tolstoj, Dostojevski, Gogolj, Čehov, Bulgakov), nato s 13 % (3) Francija, Belgija (Stendhal, Flaubert, Camus), z 9 % (2) Anglija, Irska (Shakespeare, Wilde), s 5 % (1) Italija (Boccaccio) in s 4 % (1) Nemčija, Avstrija (Kafka); Norveška (Ibsen); območje antične Grčije (Sofoklej) ter Španija (Cervantes).

⁵⁹ Pri obeh grafih smo si pri državi, v kateri so delovali avtorji, pomagali z *Branji* (1, 2, 3, 4), po katerih smo povzeli tudi razporeditev držav.

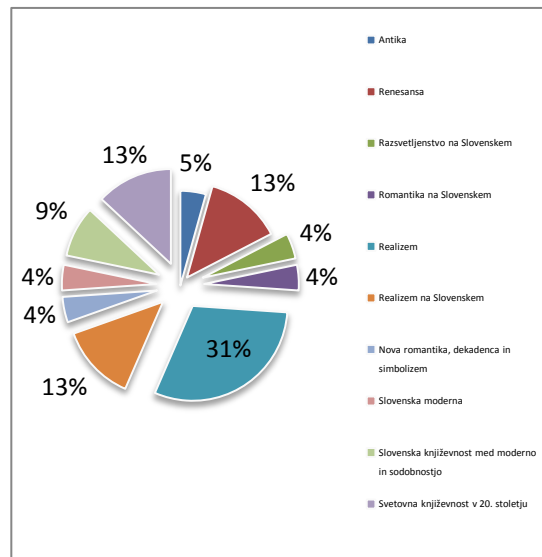
⁶⁰ Zbirk, ki so vključene v oba UN, tukaj nismo upoštevali.

⁶¹ Poimenovanje območje antične Grčije smo uporabili zato, ker je včasih Grčijo sestavljalo več mestnih držav (Jesenovec, Lenardič 2006: 6) in njena podoba ni bila taka, kot je v današnjem času, zato smo sem uvrstili avtorje, ki so delovali v grški antiki.

Po rezultatih vidimo, da so v UN 2008 izpustili tri avtorje, ki so bili vključeni v UN 1996, in sicer Homerja, Molièra in Becketta; v UN 2008 pa dodali 4 ruske avtorje (Tolstoj, Dostojevski, Čehov, Bulgakov), 2 slovenska (Kreft, Jurčič), 1 italijanskega (Boccaccio), 1 nemško-avstrijskega (Kafka) ter 1 norveškega (Ibsen).

Graf 60: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji domačih branj (UN 1996)

Graf 61: Literarnozgodovinska obdobja/smeri, v katerih so delovali avtorji domačih branj (UN 2008)

Literarnozgodovinskih obdobj/smeri,⁶² v katerih so delovali avtorji domačih branj, je kar veliko.

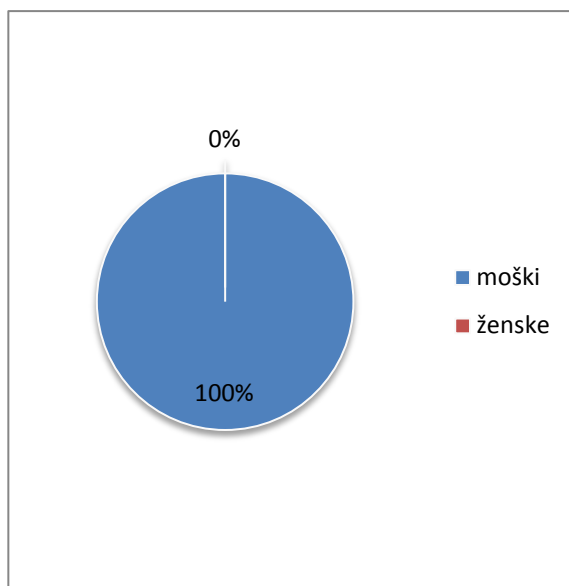
V UN 1996 so avtorji domačih branj delovali v 11 različnih literarnozgodovinskih obdobjih/smerih, med katerimi nobeno posebej ne izstopa. S 13 % so zastopani renesansa (2), realizem in naturalizem (2), realizem na Slovenskem (2) ter svetovna književnost v 20. stoletju (2), z 12 % je zastopana antika (2), s 6 % pa barok in klasicizem (1); razsvetljenstvo na Slovenskem (1); romantika na Slovenskem (1); nova romantika, dekadenca in simbolizem (1); slovenska moderna (1) ter slovenska književnost med moderno in sodobnostjo (1).

Graf, ki ponazarja obdobja za UN 2008, izpostavlja z 31 % realizem in naturalizem (7), s 13 % sledijo renesansa (3), realizem na Slovenskem (3) ter svetovna književnost v 20. stoletju (3), z 9 % slovenska književnost med moderno in sodobnostjo (2), s 5 % antika

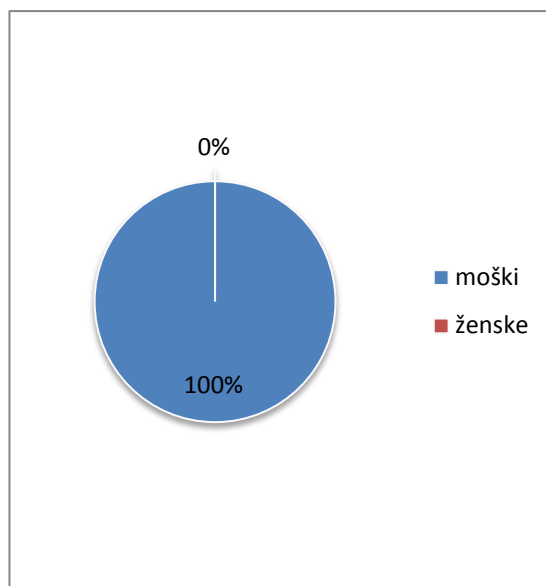
⁶² Pri časovni razmejitvi literarnozgodovinskih obdobj/smeri, v katerih so delovali avtorji, smo si ponovno pomagali z *Branji* (1, 2, 3, 4), po *Branjih* smo povzeli tudi imenske razmejitve literarnozgodovinskih obdobj/smeri.

(1) ter s 4 % razsvetljenstvo na Slovenskem (1); romantika na Slovenskem (1); nova romantika, dekadenca in simbolizem (1) ter slovenska moderna (1).

Največje odstopanje opazimo pri realizmu in naturalizmu, ki je v UN 1996 zastopan s 13 % (2 avtorjema), v UN 2008 pa z 31 % (7).⁶³ Omeniti je treba, da v UN 2008 ni vključen noben avtor, ki bi deloval v baroku in klasicizmu.

Graf 62: Avtorji domačih branj glede na spol (UN 1996)

Graf 63: Avtorji domačih branj glede na spol (UN 2008)

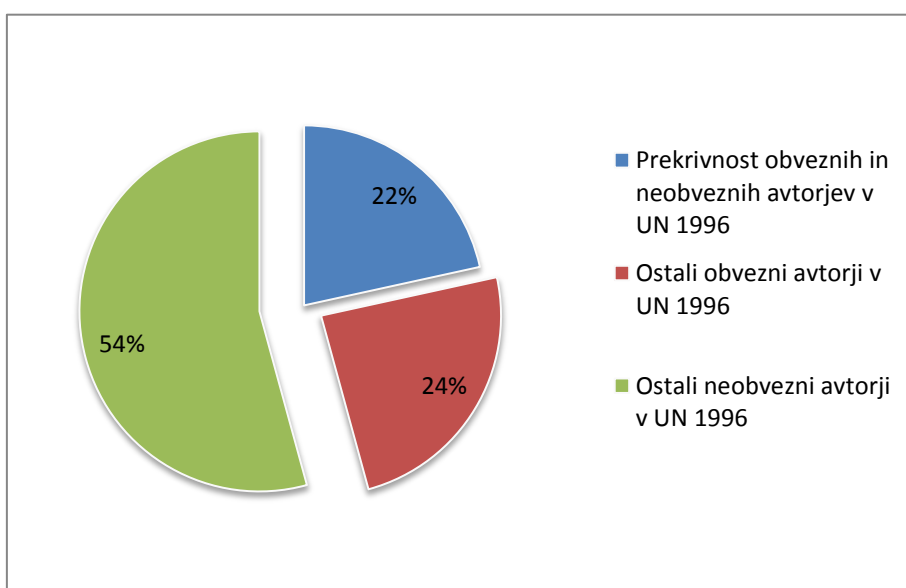
Iz obeh grafov lahko razberemo, da v nobenega od UN, glede na domače branje, ni vključena ženska avtorica. Vprašanje je, kako je s tem v že omenjenih štirih zbirkah.

⁶³ Eva Starašinič v svojem diplomskem delu z naslovom *Književnost evropskega realizma in naturalizma v gimnazijah* prav tako opredeli dela za domače branje v UN 2008, in sicer navaja: „V okviru domačega branja je učitelj pri obravnavi realistične in naturalistične književnosti do leta 2008 lahko izbral med tremi besedili (Flaubert: *Gospa Bovary* ali Dostojevski: *Zločin in kazen* ali Tolstoj: *Vojna in mir*), leta 2008 pa je bilo tem trem besedilom dodano še eno izbirno besedilo, in sicer Stendhalov roman *Rdeče in črno*“ (Starašinič 2013: 14–15). Med našim in njenim diplomskih delom prihaja do odstopanj. V našem diplomskem delu poleg že navedenih sem uvrščamo še naslednje avtorje in dela: Gogolj, *Revizor*, Ibsen, *Strahovi* ter Čehov, *Češnjev vrt*. Poudariti pa moramo, da prihaja pri *Češnjevem vrtu* do neenotnosti, saj je v UN 1996 uvrščen v realizem, v UN 2008 pa v književnost evropske moderne. V sami analizi smo ga v to obdobje uvrstili zato, ker je v to obdobje uvrščen v *Branjih 2*.

4.5 Preostale primerjave

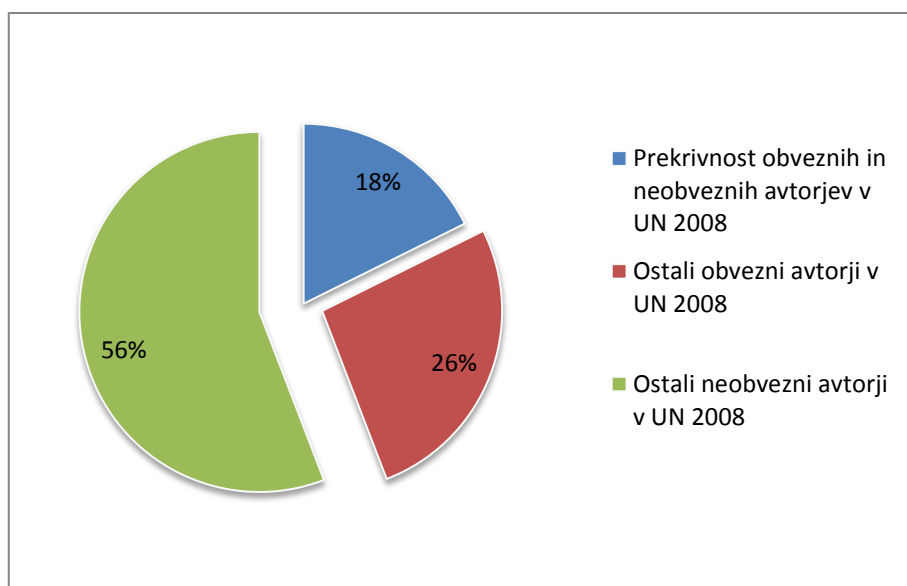
Prekrivnost obveznih in neobveznih avtorjev posamezno v UN 1996 in UN 2008

Zanima nas, kateri avtorji se v posameznem UN pojavijo tako med obveznimi kot med izbirnimi vsebinami, te bomo tudi poimensko navedli. Za preostale avtorje, ki se pojavijo samo med obveznimi ali samo med izbirnimi vsebinami pa bomo podali samo številčne podatke.

Graf 64: Prekrivnost obveznih in neobveznih avtorjev (UN 1996)

V UN 1996 je 54 % (83) avtorjev vključenih med izbirne vsebine, 24 % (37) med obvezne, 22 % (33) pa je takih, ki se pojavijo tako med obveznimi kot izbirnimi vsebinami, in sicer: Aškerc, Baudelaire, Byron, Cankar, Kette, Kosmač, Goethe, Gradnik, Gregorčič, Grum, Jančar, Jenko, Jesih, Kajuh, Kersnik, Kosovel, Kovič, Kranjec, Lermontov, Levstik, Menart, Murn, Pregelj, Prešeren, Shakespeare, Strniša, Trubar, Vodušek, Prežih, Wilde, Zajc, Zola, Župančič.

Graf 65: Prekrivnost obveznih in neobveznih avtorjev (UN 2008)

V UN 2008 je med izbirne vsebine vključenih 54 % avtorjev (196), med obvezne 24 % (93), 22 % (62) pa se jih pojavi med obveznimi in izbirnimi vsebinami. Ti so naslednji: Dante, Barnes, Baudelaire, Borges, Bulgakov, Byron, Cankar, Izidor Cankar, Čehov, Dalmatin, Dostojevski, Flaubert, Fowles, Gogolj, Gradnik, Heine, Hieng, Homer, Horac, Ibsen, Jančar, Jenko, Jovanović, Jurčič, Kersnik, Kette, Kocbek, Kosmač, Kosovel, Kovič, Kranjec, Krelj, Lainšček, Levstik, Linhart, Makarovič, Mallarmé, Menart, Molière, Murn, B. A. Novak, Pirandello, Pregelj, Prešeren, Puškin, Shakespeare, Smole, Strniša, Šalamun, Šeligo, Tavčar, Tolstoj, Trubar, Verlaine, A. Vodnik, Vodnik, Vodušek, Prežih, Wilde, Zajc, Zupančič, Župančič.

Prostoizbirna besedila UN iz leta 1996, ki so v UN iz leta 2008 obvezna

Nekatera besedila, ki v UN 1996 sodijo med prostoizbirna besedila, so v UN 2008 vključena med obvezna besedila.

- Orient: *Tisoč in ena noč/Tisoč in ena noč: Zgodba o grbcu*⁶⁴
- Srednji vek: *Burka o jezičnem dohtarju*
- Ljudsko slovstvo: *Kurent*
- Razsvetljenstvo: Voltaire, *Kandid ali optimizem*

⁶⁴ Neenoten zapis v obeh UN.

- Predromantika in romantika: Rousseau, *Julija ali Nova Eloiza/Julija ali nova Heloiza*; Lermontov, *Junak našega časa*
- Romantika na Slovenskem: J. Cigler, *Sreča v nesreči*; Prešeren, *Neiztrohnjeno srce*
- Realizem in naturalizem: Stendhal, *Rdeče in črno*; Balzac, *Oče Goriot*; Čehov, *Češnjev vrt*
- Realizem na Slovenskem: Levstik, *Pismo Jurčiču/Pismo Jurčiču o Desetem bratu*; Jenko, *Tilka*; Tavčar, *Cvetje v jeseni*; Aškerc, *Zimska romanca*
- Nova romantika, dekadenca in simbolizem: Rimbaud, *Pijani čoln*; Baudelaire, *Tujec*
- Slovenska moderna: Kette, *Pijanec, Na molu San Carlo (VII-VIII)/Na molu San Carlo*; Murn, *Nebo, nebo, Sneg*; Cankar, *Martin Kačur, Kralj na Betajnovi, Hiša Marije Pomočnice*; Zofka Kveder, *Misterij žene*; Kraigher, *Kontrolor Škrobar*; Župančič, *Ti skrivnostni moj cvet*, Duma, *Manom Josipa Murna/Manom Josipa Murna Aleksandrova (I, III)*
- Svetovna književnost v 20. stoletju: Apollinaire, *Zone/Cona*; Eliot, *Pusta dežela*; Mann, *Smrt v Benetkah*
- Slovenska književnost med moderno in sodobnostjo: Kosovel, *Balada*; Kosmač, *Sreča in kruh/Sreča*; Bor, *Srečanje*; Hribovšek, *Jabolko na mizi*
- Sodobna slovenska književnost po letu 1945: Krakar, *Med iskalci biserov/Med iskalci biserov I, IV, VII*; Pavček, *Še enkrat glagoli*; Dane Zajc, *Veliki črni bik*; Kravos, *Zamejska žalostna*; Strniša, *Vrba*; Rebula, *Senčni ples*; Lainšček, *Namesto koga roža cveti*

4.6 Pojmi/elementi za interpretacijo v UN 1996 in UN 2008

Kot smo že omenili, so elementi za interpretacijo v UN 1996 zapisani v sredinskem stolpcu, z vodoravno črto pa so ločeni elementi po obdobjih in smereh. V UN 1996 je zapisano, da elementi za interpretacijo opredeljujejo naloge, ki jih morajo profesorji in dijaki opraviti ob posameznih besedilih, ter da „ta UN predvideva dijakovo interpretiranje izbranih literarnih del, njihovo medsebojno primerjanje, razvrščanje in vrednotenje s pomočjo pridobljenega literarnovednega instrumentarija, ki se ob obravnavah besedilnih funkcij krepi“ (UN 1996: 48).

Elementi za interpretacijo so drugače opredeljeni v UN 2008, saj so, kot smo že omenili, podani v levem stolpcu, pod poglavjem Temeljni pojmi iz literarne vede, v treh točkah, ki jih UN 2008 opredeljuje kot:

1. Literarnointerpretativne prvine: dijaki se z njimi srečujejo in jih spoznavajo ob branju besedil, te pa so jim v pomoč pri intepretiranju besedil določenega sklopa;
2. Oznaka obdobja: tukaj so zapisani pojmi in vsebine, s katerimi si dijaki pomagajo pri razvrstitvi „prebranih besedil v širši literarni in kulturni kontekst določene dobe“ (UN 2008: 43);
3. Zadnja točka se od obdobja do obdobja razlikuje: v večini primerov gre za mogoče aktualizacije ter pomen, ki ga imajo književni pojavi obravnavanih sklopov za sodobnost. (2008: 43)

Že s tem, da so temeljni pojmi iz literarne vede v UN 2008 podani po točkah, se učna načrta med seboj razlikujeta na pogled, saj so v UN 1996 podani skupaj. Še več, UN 2008 dobi s tem večjo preglednost, obenem pa vidimo, da so elementi za intepretacijo v njem podani natančneje, saj jih je bistveno več, posledično je s tem točno določeno, katera znanja morajo dijaki pridobiti.

Med drugim je v UN 2008 zapisano:

Stopnje interpretacijske intenzivnosti so različne, najintenzivnejše (z analizo ključnih idejno-tematskih in oblikovno-kompozicijskih sestavin, s sintezo, z večplastnim vrednotenjem, primerjanjem, pisanjem) so mogoče ob domačem branju oziroma v kombinaciji dejavnosti pri pouku in doma. Obravnavo drugih obveznih besedil je mogoče po intenzivnosti diferencirati, ponekod osrediniti na glasno/tiho branje, izražanje doživetja in bralčev komentar, ki vključuje predvsem celostno razumevanje, to pa dopolniti z individualnim ali skupinskim branjem prostoizbirnih besedil (UN 2008: 43–44).

V podpoglavju 6.2.3 Uresničevanje v praksi je v UN 2008 zapisano, kaj mora upoštevati učitelj pri interpretaciji domačega branja. Učitelj mora dijake:

- motivirati in jim dati kratko informacijo pred branjem (dijakom lahko razloži pomen besedila skozi čas, opozori jih na morebitne medijske aktualizacije ...);
- s pogovorom opozoriti na posamezna težka mesta med branjem, na opombe, na dogajalne premice ...;
- po branju povprašati o doživljanju, razumevanju ...;
- seznaniti z mogočimi oblikami ocenjevanja,

- spodbujati k ustvarjalnim dejavnostim. (UN 2008: 45)

Zgoraj zapisano bomo skušali dokazati v nadaljevanju, kjer bomo v tabelah predstavili tri izbrana obdobja: antično književnost, književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem ter slovensko dramatiko v drugi polovici 20. stoletja. Antično književnost smo izbrali zato, ker jo dijaki spoznajo takoj na začetku 1. letnika, slovensko dramatiko v drugi polovici 20. stoletja pa ravno nasprotno, saj jo dijaki spoznajo ob koncu 4. letnika. Dokazati smo hoteli, da naše trditve držijo, ne glede na to, za katero obdobje/smer gre v obeh UN, zato smo analizi dodali še književnost srednjega veka.

Tabelo smo oblikovali na podlagi temeljnih pojmov iz literarne vede, ki so zapisani v UN 2008. Ker skušamo dokazati, na kakšen način se elementi za interpretacijo ujemajo v obeh UN, smo temeljne pojme iz literarne vede delno preoblikovali in jih razdelili na več alinej.

ANTIČNA KNJIŽEVNOST

	Literarnointerpretativne prvine	Oznaka obdobja	Aktualizacije in pomen za sodobnost
Enako v obeh UN	• trojanski in tebanski mit • junaško-mitološki ep • antična lirika • zgradba tragedije • tragično • katarza	• časovna umestitev • antično gledališče⁶⁵	/

⁶⁵ Antično gledališče smo v prvi vrsti umestili v oznako obdobja zato, ker je tako zapisano v UN 2008. Po drugi strani pa je bilo antično gledališče nekaj posebnega, saj so grške in rimske igre uprizarjali na prostem, pred številnim občinstvom, kjer je publiko predstavljalo celotno ljudstvo (Kos 2001: 45). „To se je ponovilo pri srednjeveških igrah, pozneje pa se je dramatika umaknila v zaprte prostore, njeno občinstvo pa je postajalo ožje, najprej dvorsko in plemiško, nazadnje meščansko“ (Kos 2001: 45). Tudi sama oblika antičnega gledališča je bila posebna. Za primer navajamo opis grškega gledališča: „Zaradi ugodnega podnebja je bilo grško gledališče odprto; zavzemalo je polkrožen dvigajoč se prostor (theatron) s prvotnimi lesenimi sedeži. V prvi vrsti so sedeli odličniki in oblastniki, sredi pa Dionizov svečenik. Pred njim je bilo okroglo plesišče (orchestra) za zbor. Sredi orchestre je bil Dionizov oltar za začetno daritev. Pred njim je bila lesena zgradba (skene), katere prednji del so sezidali in vselej lepo okrasili. Igralci (zbor) so prišli v orchestro po dveh dohodnih (parodos)“ (Jesenovec 2006: 40).

1996	• epsko • tragedija • enotnost dejanja • primerjava pesmi <i>Blagoslov ljubezni in epoda</i>	/	/
2008	• junaštvo • spor med posameznikom in oblastjo • usoda • ljubezen • antična dramatika • homerska primera • heksameter • vloga zbora	• obdobja • predstavniki • grška in rimska kultura in mitologija • svet ljudi, bogov in polbogov • usoda	• pomen antične književnosti za razvoj evropskih književnosti in kulture ter njun pomen danes

Tabela 3: Pojmi za interpretacijo na primeru antične književnosti

Vseh alinej v tabeli je 25, od tega je obema UN skupnih 8 alinej. 4 alinej v UN 2008 ne najdemo, pojavijo pa se v UN 1996, čeprav bi za eno alinejo lahko rekli, da jo delno že zasledimo v obeh UN, saj je obema UN skupno obravnavanje antične lirike, s tem da je v UN 1996 poudarjena še primerjava pesmi *Blagoslov ljubezni in epoda*. Kot lahko razberemo iz tabele, UN 2008 vsebuje 13 temeljnih pojmov iz literarne vede več kot UN 1996. Iz tabele lahko razberemo, da UN 1996 nima vključenih možnih aktualizacij in pomena obravnavanih del za sodobnost.

KNJIŽEVNOST SREDNJEGA VEKA V EVROPI IN NA SLOVENSKEM

	Literarnointerpretativne prvine	Oznaka obdobja	Aktualizacije in pomen za sodobnost
Enako v obeh UN	• versko-alegorični ep • zgradba <i>Božanske komedije</i>	/	/

	• pridiga/homilija • jezikovne in slogovne značilnosti pridige		
1996	/	/	/
2008	• verski in posvetni motivi • krščanske predstave o posmrtnem življenju • greh in pokora, trubadurska/viteška ljubezen ... • viteški roman • trubadurska in viteška lirika • slogovne značilnosti trubadurske lirike	• časovna in prostorska umestitev • predstavniki • konec antičnih civilizacij • fevdalizem • razvoj krščanstva • cerkvena in posvetna umetnost • latinščina in novi evropski jeziki	• kulturni, literarni in jezikovni pomen <i>Bržižinskih spomenikov</i> • vpliv srednjeveške književnosti na evropsko književnost • aktualnost srednjeveških motivov in tem

Tabela 4: Pojmi za interpretacijo na primeru književnosti srednjega veka v Evropi in na Slovenskem

V tabeli najdemo 17 alinej, od teh jih je 5 skupnih obema UN. UN 2008 dodaja 12 alinej, s katerimi učenci usvojijo literarnointerpretativne prvine ter oznako obdobja srednjega veka. Obenem je, kot smo omenili že pri antični književnosti, razvidno, da UN 1996 ne obravnava točke o aktualizaciji in pomenu za sodobnost, ki je vključena v UN 2008.

SLOVENSKA DRAMATIKA V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

	Literarno interpretativne prvine	Oznaka obdobja	Aktualizacije in pomen za sodobnost
Enako v obeh UN	• eksistencialistične prvine • poetična drama • moderna groteskna drama	/	/
1996	• motiv Antigone	/	/
2008	• tradicionalni motiv v sodobni dramatiki • modernistična komedija • sodobna socialnokritična drama • jezikovna razgibanost • pogovorne prvine • pokrajinska obarvanost	• tematska iskanja, • dramaturška iskanja • smeri v povojni dramatiki	• gledališke ustanove • radijske in televizijske igre • spremljevalno dogajanje (natečaji, nagrade, medijske predstavitve, režiserski projekti)

Tabela 5: Pojmi za interpretacijo na primeru slovenske dramatike v drugi polovici 20. stoletja

Iz tabele lahko razberemo, da je več alinej, ki usmerjajo tako učitelja kot dijaka, zapisanih v UN 2008. V obeh UN najdemo le tri prekrivne elemente za interpretacijo. UN 1996 dodaja element, ki ga v UN 2008 ne zasledimo, motiv Antigone. Prav tako ni nobene alineje v UN 1996, ki bi bila povezana z aktualizacijo in pomenom za sodobnost.

Kot lahko razberemo iz tabel, je več pojmov za interpretacijo zapisanih v UN 2008, kjer gre za vpliv t. i. sistemske didaktike književnosti, o čemer beremo v monografiji *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*, katere avtorici sta Boža Krakar Vogel in Milena Mileva Blažić, iz leta 2013. Tam Boža Krakar Vogel navaja temeljna načela sistemske didaktike:

- Njen temeljni cilj je komunikacija učenca z literaturo, pri čemer gre za „spoznavanje in vrednotenje literarnega sistema, na kratko, besedil in kontekstnih dejavnikov“ (nav. d.: 12).
- Osrednja dejavnost didaktike književnosti še vedno ostaja branje literarnih besedil, ki pa se nadgrajuje, „z zahtevnejšim razmišljujočim opazovanjem in abstraktno konceptualizacijo, tako da se subjektivno doživetje reflektira s podrobnejšim razčlenjevanjem besedila in postavljanjem v (med)kulturni kontekst drugih dejavnikov“ (nav. d.: 12), čemur sledi novo branje.
- Poleg sporazumevalne zmožnosti razvija spoznavanje književnosti še druge zmožnosti, med njimi tudi kulturno.
- Pri sistemskem pouku se obravnavajo predvsem tista besedila, „ki so za določen sistem in njegov razvoj reprezentativna, ključna, kanonizirana, poleg teh pa še tista, ki se vanj vključujejo zaradi trajne široke popularnosti, sprejemljivosti za bralce, s čimer prav tako vstopajo v literarni sistem“ (nav. d.: 14).
- Sestavine literarnega sistema se lahko spoznavajo tudi ob odlomkih književnih besedil. Bayard je mnenja, da bi s pozornostjo, ki bi jo namenili samo eni knjigi, tvegali z izgubo občutka celote, obenem pa bi tudi spregledali lastnost, ki imajo drugače širši pomen (po: Bayard 2009: 1113, v: Krakar Vogel, Blažić 2013: 15).
- Da je pouk uspešen, je potrebna kakovostna pedagoška interakcija, „ki poleg bralne motivacije spodbuja spoznavanje vseh dejavnikov potrebnih za razumevanje in vrednotenje literarnega sistema (torej odgovore na vprašanja, kot so: *kaj pomeni besedilo zame, kaj za sodobni čas /.../, kaj o času in delu pravijo tedanji in današnji sodobniki ...*)“ (Krakar Vogel, Blažić 2013: 15).
- „Pri literarnosistemskem pouku literature se oblikuje t. i. kultivirani bralec – bralec, ki bere in interpretira literaturo na ozadju poznavanja, razumevanja in vrednotenja dejavnikov literarnega sistema, kot del družbeno-kulturnega sistema, z zavestjo o moči literature, da vpliva na posameznika in družbo“ (nav. d.: 15).
- S sistemskim poukom literature se oblikuje tudi celostni vrednostni sistem, „estetskih, etičnih in spoznavnih vrednot učečega“ (nav. d.: 15). Med razpravljanjem o literarnih pojavih ima bralec veliko možnosti, da oblikuje merila in argumente, ki jih lahko uporabi na različnih področjih in v različnih povezavah. (nav. d.: 11–15)

O tem piše tudi Alenka Žbogar (2015), ko navaja,

da UN 2008 poleg kompetenčnega pristopa intenzivneje vgrajuje tudi t. i. sistemski pristop (gl. Krakar Vogel in Blažić 2013). Kompetenčni pristop izhaja iz izkustvenega pouka, pri čemer izkušnje razumemo kot »zaznave in doživetja, predelane v celovitem procesu usvajanja ob pomoči simboličnih oblik; na podlagi te predelave se pri posamezniku utrdijo v nove vzorce razumevanja in ravnanja in se izrazijo v stališčih posameznika« (Jank in Meyer 2006: 245). /.../ Ugotavljamo, da je tudi posodobljeni UN 2008 korak pred evropskimi trendi. Sicer še vedno poudarja književne zmožnosti/kompetence (sposobnosti), a se z osmišljanjem književnega znanja in poznavanja kulturnorazvojnega konteksta obrača k t. i. sistemskemu pristopu (Krakar Vogel, Blažić 2013), ki stremlji k razvijanju kulturnih in medkulturnih zmožnosti, krepitvi kulturne identitete in razvežani širši razgledanosti /.../. (Žbogar 2015: 118–119)

5 SKLEPNE UGOTOVITVE

Po primerjavi in analizi obeh UN smo ugotovili, da sta si UN 1996 in 2008 v določenih vidikih podobna, v drugih pa se razlikujeta. Alenka Žbogar navaja, da se „kontinuiteta pouka književnosti kaže v kompetenčnem pristopu, novost učnega načrta iz leta 2008 pa je poudarjen sistemski pristop“ (Žbogar 2015: 113).

Konceptualno sta UN zastavljena podobno, saj imata oba po poglavjih razdelane cilje, vsebino, didaktična priporočila ipd. UN 1996 je bil namenjen tako gimnazijam kot drugim štiriletnim šolam, UN 2008 pa samo gimnazijam. V UN 2008 so med drugim vključena poglavja, ki jih v UN 1996 ne najdemo, in sicer: poglavje o dosežkih in rezultatih, poglavje o vrednotenju dosežkov in poglavje o medpredmetnem povezovanju, po drugi strani sta v UN 1996 vključeni dve poglavji, ki jih UN 2008 ne vsebuje, poglavje o materialnih pogojih ter poglavje o kadrovskih pogojih.

Cilji so v obeh UN ločeni na splošne (globalne) ter etapne oz. procesnorazvojne. V novejšem UN so splošni cilji veliko bolj razdelani in natančno opredeljeni, ter povezujejo cilje za jezik in književnost. UN 2008 navaja osem splošnih ciljev, medtem ko so v UN 1996 ločeni na splošne cilje za jezikovni pouk, v katerega sta vključena dva cilja, in književni pouk, za katerega je določenih pet ciljev. Oba UN poudarjata pomen slovenščine za razvoj osebne in narodne identitete ter širši pomen jezika. Pri etapnih oz. procesnorazvojnih ciljih najprej opazimo razliko v samem poimenovanju. V UN 1996

so poimenovani etapni, saj so cilji razdeljeni po posameznih letnikih, v UN 2008 pa so procesnorazvojni cilji navedeni za vse letnike skupaj, v štirih sklopih, kar pomeni, da je za UN 1996 točno določeno, kaj bi naj dijaki znali na koncu posameznega letnika, medtem ko je v UN 2008 zapisano, da naj se navedeni cilji razvijajo skozi vsa leta. Vsebina etapnih oz. procesnorazvojnih ciljev je v obeh UN zelo podobni, s to razliko, da UN 2008 na koncu navaja sklop s cilji, ki jih v UN 1996 ne najdemo, in sicer gre za širjenje spoznanj o književnosti, kritično aktualizacijo ter njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst.

Vsebino obeh UN smo primerjali in analizirana glede na uvod v obravnavo književnosti, obvezna besedila, prostoizbirna besedila, domače branje ter glede na elemente za interpretacijo. UN 1996 je glede obravnavanja vsebin bolj natančen, saj določa, da se mora uvodni sklop obravnavati na začetku 1. letnika, prav tako določa, katera literarnozgodovinska obdobja/smeri se obravnavajo v posameznem letniku, navaja dela za domače branje po letnikih, obenem pa vsepovsod predpisuje število ur, ki se jih lahko porabi za obravnavo posamezne vsebine, vsebuje pa tudi podpoglavje Vrsto-zvrstni sklopi. Nasprotno tega v UN 2008 ne najdemo, saj je bolj fleksibilen, ure v njem niso natančno opredeljene, prav tako ni določeno kdaj naj se obravnava uvodni sklop, učitelj lahko po lastni volji določi obravnavo posameznih literarnozgodovinskih obdobij/smeri, domače branje je samo delno določeno. Tudi didaktične enote imata oba UN razporejene drugače. Skupno jima je, da oba na enem mestu navajata pojme/elemente za interpretacijo ter seznam obveznih besedil, s tem da ima UN 1996 to razporejeno po letnikih, UN 2008 pa ne. UN 1996 na tem mestu dodaja še prostoizbirna besedila za posamezni letnik ter na koncu vsakega letnika seznam z deli za domače branje, UN 2008 pa ima seznam za prostoizbirna besedila zapisan ob koncu vseh poglavij v prilogi, seznam za domače branje pa navaja po vseh navedenih sklopih. Razvrstitev sklopov je večinoma literarnozgodovinska, deloma se med obema UN literarnozgodovinska zasnova razlikuje, prav tako UN nimata enotnega poimenovanja. Alenka Žbogar je na to temo v svojem članku zapisala: „/z/asnova obeh učnih načrtov je pretežno literarnozgodovinska“ (Žbogar 2015: 114). Če sklope pogledamo številčno, jih je v UN 1996 navedenih 15, v UN 2008 pa 20. Do razlike pride pri modernizmu in slovenski književnosti po letu 1945 (UN 1996), oba sta v UN 2008 razdeljena na tri dele.

Pri uvodu v obravnavo književnosti smo ugotovili, da UN 1996 to poglavje poimenuje Uvodni literarnoteoretični sklop, UN 2008 pa Uvod v obravnavo književnosti. V UN 1996 je ta sklop bolj natančno opredeljen, saj predvideva točno število ur, navaja besedila in avtorje, ki se lahko obravnavajo, določeno je tudi, da se obravnava v 1. letniku ipd. „Sklop *Uvod v obravnavo književnosti* je povsem prostoizbiren“ (Žbogar 2015: 116), saj se ga lahko obravnava kadarkoli, tudi besedila in avtorji zanj niso navedeni ipd.

Vsa besedila, ki so vključena v UN 1996, so obvezna, teh je 107, medtem ko besedila, ki so vključena v 2008, niso, saj učitelj skupaj z učenci izbira med navedenimi besedili, „kar vodi k uresničevanju enega temeljnih didaktičnih načel gimnazijskega pouka književnosti, tj. recepcijske sprejemljivosti“ (po: Žbogar 2014b: 19–20, v: Žbogar 2015: 114). Le 30 besedil je (UN 2008) točno določenih, v 82 primerih pa lahko učitelj izbira med dvema, tremi in več navedenimi besedili. Največ obveznih besedil je v obeh UN vključenih v sodobno slovensko književnost po letu 1945. Večina obveznih besedil in avtorjev, ki so vključeni v UN 1996 je prav tako vključenih v UN 2008. Prav tako je v obeh UN med obveznimi besedili vključene več slovenske književnosti kot svetovne. Obvezni avtorji, ki so vključeni v oba UN, so povečini moškega spola, saj v UN 1996 med njimi ni nobene ženske avtorice, v UN 2008 pa jih 13, ampak glede na to, da je UN 2008 tudi pri obveznih vsebinah izbiren, ni nujno, da se katera izmed vključenih avtoric sploh obravnava. Glede avtoric, ki povečini niso vključene v UN, poteka veliko razprav.

Več prostoizbirnih besedil in posledično avtorjev je vključenih v UN 2008, kateri vsebuje tudi seznam aktualizacij, kar je logično, saj UN 2008 predvideva večjo avtonomijo učitelja. Aktualizacije v UN 1996 niso vključene. V UN 1996 je v prostoizbirni sklop vključenih 6 avtoric, v UN 2008 pa 26.

UN 1996 je poimensko predpisoval 18 del za domače branje v prvih treh letnikih, kar nanese 6 del na leto, medtem ko je v UN 2008 navedenih več del, izmed katerih učitelj določi štiri, nato pa si učenci sami izberejo še vsaj eno oz. dve deli. Posledično učenci po UN 2008 načeloma preberejo eno knjigo manj, kot so jo prebrali učenci po UN 1996.

Z analizo pojmov/elementov z vidika interpretacije smo ugotovili, da so v UN 1996 vsi pojmi/elementi zapisani skupaj, v UN 2008 pa so zapisani v treh točkah, glede na

literarnointerpretativne prvine, glede na oznako obdobja in glede na aktualizacije in pomen za sodobnost. Pojemov/elementov za interpretacijo je v UN 1996 manj kot v UN 2008.

6 MNENJA, OPAZKE, KRITIKE, PREDLOGI ipd.

V nadaljevanju bomo izpostavili in povzeli nekatera mnenja, opazke, kritike ipd., ki se v zvezi z obema UN pojavljajo v javnosti. Še preden se posvetimo vsakemu UN posebej, pa bomo povzeli tri prispevke glede srednjega usmerjenega izobraževanja, ki je predhodnik današnjih srednjih šol, in tako ustvarili širšo sliko obravnavane teme.

Članek Petra Kolška *O pouku književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju* (www.dlib.si) iz leta 1982 se kritično opredeljuje do metod in obsega poučevanja književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju. Avtor se strinja, da je razširjen in natančen UN zelo pripomogel k uzaveščanju jezikovne kulture, opozarja pa na nespodbuden položaj književne kulture. Problem je predvsem v sistematizaciji književnega pouka in v najnovejšem UN. Ta za prvi dve leti predvideva 122 učnih ur za književni pouk, kjer naj bi učenci spoznali najosnovnejše zgodovinske in teoretske pojme svetovne, predvsem pa slovenske in jugoslovanske književnosti. Glede metodologije je mnenja, da je kronološki pregled najprimernejši, predvsem zaradi majhnega števila ur in različne strukture učencev, vendar pa kritizira izjemno slabo zastopanost svetovne književnosti, še posebej sodobne evropske književnosti, pri čemer navaja izraz Silva Faturja „zacementirani evrocentrizem“ (nav. d.: 77). Poudarja se predvsem slovenska in jugoslovanska književnost, v okviru svetovne literature pa učenci spoznajo le malo Homerja, Sofokla, Plavta, Ovida, Danteja, Boccaccia, Shakespearja, Molièra, Puškina, Tolstoja, Zolaja in Gorkega. Avtorju se zdi smiselno, da bi poleg slovenskih avtorjev in njihovih del (navaja Kvedrovo in Finžgarja) spoznali tudi predstavnike svetovne književnosti (Kafka, Ibsen). Sestavljalcem UN očita, da zaradi izključenosti svetovne književnosti učenci ne spoznajo duhovnozgodovinskega konteksta, ki je podlaga za nastanek slovenske in jugoslovanske književnosti. Kolšek omenja tudi učbenika Silva Faturja *Književnost I.* in *Književnost II.*, priznava jima doslednost pri sledenju UN, vendar pa se mu zdi, da avtor pretirava s splošnozgodovinskimi podatki, v učbenikih pa tudi nikjer ni „izrecnih opozoril o

fiktivni naravi umetnostnih besedil“ (nav. d.: 78). Koristna se mu zdi tudi sprotna razlaga literarnoteoretskih pojmov, saj pogosto ti podatki pripomorejo k večji duhovnozgodovinski preglednosti. Meni, da je avtorjeva „strokovna doložnost, da bi se namesto proti evrocentризmu zavzemal za sodobnejše poučevanje književnosti v sedanjih srednjih šolah“ (nav. d.: 78) in da je pouk književnosti, poleg UN in učbenika, odvisen tudi od učitelja. (nav. d.: 77–79)

Prispevek *O pouku književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju* (www.dlib.si) iz leta 1983 prinaša v petih točkah zbrana stališča Društva za primerjalno književnost SRS glede omenjene tematike, in sicer so naštetih predvsem pomisleki in slabosti glede vsebine, obsega, kvalitete, smotrnosti, strokovne ustreznosti, podobe svetovne, slovenske in jugoslovanske književnosti, majhnega deleža literarne teorije in slabo zastavljenih pedagoških in metodičnih podlag. Ugotovitve sklenejo s predpostavko, da bo potrebno učne programe oz. učbenike za književni pouk popraviti, dopolniti ali celo v veliki meri spremeniti, da bi se izognili škodi na področju bistvenega dela izobraževanja z vidika kulture, družbe in morale. (nav. d.: 70)

Z enako tematiko se ukvarja tudi članek Janka Kosa *Književni pouk v srednjem izobraževanju* (www.dlib.si) iz leta 1984, avtor pa v njem poda 4 izhodišča in 20 predlogov glede obravnavane tematike. Izhodišča predvidevajo naslednje:

1. Književni pouk mora temeljiti na dognanjih literarne zgodovine in teorije, kot se razvijata v okvirih sodobne literarne vede. Obenem mora izhajati tudi iz dosežkov, standardov in meril naše literarne kritike. /.../
2. V književnem pouku morajo biti skladno udeležene vse njegove temeljne ravni: literarnozgodovinska, literarnoteoretična in interpretativna. /.../
3. Književni pouk mora učencu posredovati sklenjen, smiseln in problemski pregled slovenske književnosti /.../
4. /Pouk drugih jugoslovanskih književnosti/ mora zajeti sintetično razlago njihovega poteka, pomena in najvišjih dosežkov. /.../ (nav. d.: 63)

Temu sledijo naslednji predlogi:

1. Dveletni zgodovinsko-kronološki pregled književnosti naj se razširi v triletnega. /.../
2. Triletni zgodovinsko-kronološki program naj obseže temeljne pojme literarne teorije in zgodovinski pregled slovenske književnosti, drugih jugoslovanskih literatur in svetovne literature. /.../ Celota naj se torej razdeli na zaokrožene, v sebi razvojno utemeljene in smiselne enote, ki naj si sledijo v zgodovinsko primernem /.../ zaporedju.

3. Takšne enote bi lahko bile: temeljni pojmi literarne teorije, starejša svetovna književnost, starejša slovenska književnost /.../
4. Po letnikih naj bi se takšne enote /ustrezno/ razporedile. /.../
5. Pouk svetovne književnosti naj sintetično predstavi posamezne historično-geografske literarne enote (orientalsko, antično, evropsko, srednjeveško in novoveško književnost), s teksti oziroma odlomki besedil pa samo največje avtorje in svetovno pomembna dela (Gilgameš, Litaipo, Homer /.../)
6. Odlomki iz večjih besedil naj bodo čim krajši /.../
7. Starejša slovenska književnost /.../ naj bo predstavljena sintetično, toda kontinuirano /.../ Obravnavo tekstov pismenstva, reformacije in katoliškega baroka naj prevzame /.../ pouk jezika /.../
8. Druge jugoslovanske književnosti mora učenec spoznati pri obravnavi in domačem branju njihovih najboljših del /.../ Z natančnejšo analizo besedil oziroma njihovih odlomkov naj bodo predstavljeni osrednji avtorji, ki so zaživeli tudi v slovenski kulturni zavesti in imajo splošno jugoslovanski ali evropski literarno-estetski pomen. /.../
9. Bistven del književnega pouka mora biti sodobna književnost, in to predvsem slovenska, ob nji pa druge jugoslovanske in ne nazadnje svetovna. /.../
10. Literarna teorija mora postati bistven in funkcionalen del pouka, ki pogloblja dojetje, razumevanje in vrednotenje književnosti ter goji globljo kulturo branja. /.../
11. Objava svetovnih književnih del mora biti čimbolj povezana z literarnoteoretično razlago žanra, oblike ali sloga /.../ pa tudi s pritegnitvijo sorodnih slovenskih umetnin /.../ (na primer ob Sofoklovi Antigoni z opozorilom na Smoletovo dramo /.../). Dela svetovne književnosti /.../ je nujno /.../ povezovati s sodobno slovensko književnostjo in jih tudi drugače napraviti aktualna.
12. V izbiri slovenskih književnih del 19. stoletja naj se ne ponavljajo že znana besedila iz osemletke /.../
13. Četrty letnik naj ohrani tematsko sestavo, ki ni več zaporedje zgodovinsko-kronološke vrste, ampak smiselna povezava tematsko in problemsko urejenih enot. /.../
14. Književni pouk se mora v precejšnji meri /.../ opirati na domače branje. /.../
15. Tudi v IV. letniku mora biti literarna teorija v središču pouka /.../ kot sredsvo in pomoč za učenčev globlji in samostojni prodor v dela sodobne književnosti. /.../
16. Učbeniki naj bodo napisani čimbolj po sodobnih pisnih in razlagalnih metodah /.../ s pomočjo razpredelnic, preglednic, grafičnih ponazoril /.../, zlasti pa s slikovnim gradivom.
17. Književni pouk je potrebno uskladiti z jezikovnim /.../
18. V izbiri besedil bo potrebno v večji meri upoštevati težavnostne stopnje. /.../
19. Za oblikovanje IV. letnika s tematskimi sklopi bo verjetno odločilno načelo, da teh sklopov ne sme biti preveč (približno 7 do 8) /.../
20. /Količinsko razmereje /.../: v starejših obdobjih bo seveda delež svetovne književnosti nekoliko večji in v pouku novejših obdobji manjši, vendar naj bi v povprečju bilo to razmerje približno 60 % za slovensko književnost, 20 % za druge jugoslovanske literature, 20 % pa za svetovno književnost. (nav. d.: 63–66)

6.1 UN 1996

Še preden je izšel UN 1996, je Zavod RS za šolstvo skupaj s Področno kurikularno komisijo za gimnazije izvedel več evalvacijskih študij, katerih vsebina je zapisana v delu *Analiza stanja in predlogi za spremembe*, ki je izšlo oktobra 1996 in ga je uredil Tomaž Kranjc. Analizo vprašalnikov za slovenski jezik in književnost je opravila Milena Ivšek. Za slovenski jezik in književnost so dobili vrnjenih 22 vprašalnikov, kar je zaobjemalo 55 % vključenih šol. Vprašalnik je bil razdeljen na dva dela, od tega je prvi del vključeval 11 vprašanj o zakonodaji v gimnaziji, gimnazijskem programu in vplivu mature, drugi del pa je bil sestavljen iz 15 vprašanj o predmetu slovenski jezik in književnost. V nadaljevanju bomo povzeli del dobljenih odgovorov:

- 45,5 % (10) jih je bilo mnenja, da bi se lahko pouk v zadnjem letniku omejilo samo na maturitetne predmete; malo manj 35,4 % (8) jih je bilo mnenja, da mora pouk ostati nespremenjen; 18 % (4) pa jih je menilo, da bi se moralo pouk v zadnjih dveh letnikih omejiti samo na maturitetne predmete.
- Veliki večini, 77,3 % (17), se je zdel skupni obseg gimnazijskega programa glede na cilje preobsežen.
- Z 72,7 % (16) so ocenili, da je slovenščina med njihovimi dijaki priljubljena, 18,2 % (4) se zdi pretežno priljubljena ter 9,1 % (2) priljubljena, nihče pa se ni odločil za odgovor, da je slovenščina nepriljubljena.
- V veliki večini, 86,4 % (19), so se strinjali, da predmetu ni namenjenih dovolj učnih ur.
- Na vprašanje, kaj menijo o temeljnem cilju književne vzgoje, o vzgoji „kultiviranega in razgledanega bralca, ki trajno goji stik z leposlovjem, ker dobro pozna njegovo naravo in ga dojema kot osebno in družbeno vrednoto“ (nav. d.: 28), jih je 81,8 % (18) odgovorilo, da ustreza, 9,1 % (2), da je prezahteven, enkrat se je pojavil odgovor, da je ustreznost – zahtevnost neprimerljiva, ter enkrat, da je to težko reči.
- Slavisti so se v 86,4 % (19) strinjali z delitvijo na obvezna in prostoizbirna besedila v novem učnem načrtu.
- Za 63,6 % slavistov je bila ustrezna predvidena obvezna obravnava približno 25 besedil, 36,4 % pa se je približno 25 besedil zdelo preveč.
- Slavisti so lahko podali tudi mnenje glede tega, katera obvezna besedila oz. avtorje bi v posameznih letnikih izločili in katere dodali.

○ Dodali bi:

- 1. letnik: Swift, *Gulliver*; primer srednjeveške literature; Horac, *epoda*; *Roman o Tristanu in Izoldi*; Goethe – interpretacija pesmi; Homer, *Iliada*; Shakespeare: *Romeo in Julija*; orientalska književnost; *Biblija* bolj podrobno; *Kurent* (ljudska);
- 2. letnik: *Ana Karenina*; Puškin: *Zimska pot*; Keats ali Shelly; Hölderlin; Ivan Cankar, *Bela krizantema*; Puškin, *Jevgenij Onjegin*; Prešeren, *Nezakonska mati*; Dickens; za domače branje namesto Flauberta Zolajev *Germinal*; Balzac, *Oče Goriot*;
- 3. letnik: Murn, *Ko dobrave se mrače*, *Nebo, nebo*, *Sneg*, *Vlahi*; William Faulkner, *Svetloba v avgustu*; Cankar: avtobiografska črtica; *Kuga* namesto *Tujca* Camusa; Lorca, *Mesečna romanca*; Župančič: *Duma*;
- 4. letnik: Ionesco, *Učna ura*; ameriška sodobna proza; Brecht; Pasternak; Majakovski; T. S. Eliot; F. Lipuš; Balantič; Baudelaire, *Tujec*; Sofokles, *Antigona* skupaj s Smoletovo *Antigono*; Minatti, *Nekoga moraš imeti rad*; Pavček, *Glagoli*; Marquez, *Sto let samote*; Bulgakov, *Mojster in Margareta*; Borges; kvalitetna dela, ki vlivajo življenjski optimizem.

○ Izločili bi:

- 1. letnik: Držič, *Dundo Maroje* (2); Petronij, *Pojedina pri Trimalhionu*; Ovid, *Metamorfoze*; T. Kovač, *Najbogatejši Kranjec*; Rabelais; *Odiseja*;
- 2. letnik: Byron, *Romanje grofiča Harolda*; Heine, *Lorelei*; Rimbaud, *Po vesoljnem potopu* (2); namesto *Romana o Prešernu* Slodnjakovo *Neiztrohnjeno srce*; Celestin; Tolstoj, *Vojna in mir* (2);
- 3. letnik: Murn, *Pesem o ajdi*; Kranjec, *Režonja na svojem*; Vodnik, *Samota blestenje je*; Potrč, *Na kmetih* namesto *Pretrgane naveze*; odlomek iz *Gimnazijke*; Cankar, *Epilog*, *Kurent*; Proust; *Combray*;
- 4. letnik: Gogolj: *Revizor*; Turgenjev, *Očetje in sinovi*; Pribac; Partljič; Strniša, *Samorog*; Kocbek, *Votlina*; nekdo od anketiranih je opozoril, naj to storijo sestavljavci učnih načrtov; spet drugi bi

izločil predvsem skrajno temačna (pesimistična) besedila. (nav. d.: 5, 20–31)

V prispevku *Slovenski literarni ustvarjalci in strokovnjaki o srednješolskem pouku književnosti*, ki je bil objavljen v reviji *Slovenščina v šoli* leta 1997 so štiri študentke, Anita Andlovic, Janja Florjančič, Tanja Jerman in Mirjam Urbanec, pri predmetu Književna didaktika pod mentorstvom Bože Krakar Vogel v študijskem letu 1995/96 „opravljale empirično raziskavo za potrebe prenove pouka književnosti na srednji šoli“ (nav. d.: 26). Zanimalo jih je, katera literarna dela bi predlagali slovenski literarni ustvarjalci in strokovnjaki za obravnavanje v srednjih šolah. V raziskavi so sodelovali pesniki (Kajetan Kovič, Aleš Šteger, Milan Jesih), pisatelji (Lojze Kovačič, Marjan Tomšič, Lela B. Njatin), dramatik (Dušan Jovanovič, Evald Flisar, Andrej Rozman-Roza) in literarni strokovnjaki (Marko Juvan, Marjan Dolgan, Andrej Inkret). Vsi naštetih so dobili pismo z dvema vprašanjem: „Katerih 10 literarnih del bi po Vašem mnenju morali spoznati srednješolci pred maturo?“ (nav. d.: 26) in „Ali imate za popestritev oz. izboljšanje predmaturitetnega pouka književnosti kakšen načelen predlog?“ (nav. d.: 26). Pojasnile so jim tudi, da pri prvem vprašanju nimajo nobenih omejitev, da pa bi želele, da svojo izbiro utemeljijo. Odgovore so dobile pisno ali po telefonu, nato so njihovo izbiro primerjale z UN 1996. Odgovore so nato razporedile po letnikih, znotraj teh pa po literarnozgodovinskih obdobjih oz. smereh. Pri vsakem obdobju oz. smeri je bila narejena analiza v štirih točkah: pod prvo je bilo napisano število vseh predlogov; druga je vsebovala predloge, ki so že v UN, in sicer glede na obvezne in prostoizbirne; pod tretjo točko je bilo zapisano število predlogov, ki so se pojavili dvakrat ali večkrat, pod četrto točko pa so bili zapisani izstopajoči predlogi. Po koncu vseh zapisanih točk je sledila še utemeljitev. (nav. d.: 26–30)

Zaradi zanimivosti predlogov anketirancev, smo oblikovali tabelo in vpisali vanjo podatke za vsak letnik posebej, ločeno za pogoste predloge in izstopajoče predloge.

	Drugi pogosti predlogi	Izstopajoči predlogi
Prvi letnik	/	Paul Veyne: <i>Rimska erotična elegija</i> Popol Vuh: <i>Sveta knjiga Indijancev Quic</i> Anonimus: <i>Lazarček iz Thormesa</i>

Drugi letnik	Goethe: <i>Faust</i> Prešeren: delo, ki bi se naj obravnavalo, ni poimenovano	J. Alešovec: <i>Kako sem jaz likal</i> Gestrin: <i>Balada o jerebici</i>
Tretji letnik	S. Beckett: <i>Čakajoč Godota</i> J. L. Borges: <i>Zgodbe/Izmišljije</i>	J. Murn-Aleksandrov: celoten opus Kafka: celoten opus G. Chevallier: <i>Clochemerle</i> Šorli: Izbrane novele iz ZD B. Magajna: Izbrane novele S. Kosovel: celoten opus E. Kocbek: <i>Tiha, mala muzika igra</i> <i>Trije sedijo na klopi</i> V. Vojnič: <i>Življenje in nenavadne prigode vojaka Čonkine</i> I. Calvino: <i>Nevidna mesta</i> D. Mamet: <i>Oleanna</i>
Četrty letnik	A. Hieng: <i>Feliks ali Obnebje metuljev</i> E. Kocbek: <i>Tovarišija</i> L. Kovačič: <i>Resničnost</i> Šalamun: celoten opus Kocbek: posamezne pesmi ali celoten opus Zajc: posamezne pesmi ali celoten opus D. Smole: <i>Antigona</i>	M. Tomšič: <i>Šavrinke</i> D. Jančar: <i>Galjot, Severni sij, Pogled angela</i> E. Filipčič: <i>Grein Vaun</i> Gradišnik: <i>Kerubini, Mišja nedelja</i> D. Smole: <i>Črni dnevi in beli dan</i> R. Šeligo: <i>Ali naj te z listjem posujem, Novele</i> V. Kavčič: <i>Tja in nazaj, Onkraj in še dlje</i> S. Vuga: <i>Erazem Predjamski</i> B. Zupančič: <i>Sedmina, Sedem molčečih</i> V. Kralj: <i>Mož, ki je strigel z ušesi</i> I. Potrč: <i>Na kmetih</i> V. Bartol: <i>Alamut, Novele</i> L. Mrzel: <i>Luč ob cesti</i> M. Rožanc: kot esejist Tita Kovač Artemis: <i>Josipina Turnograjska</i> M. Švabič: <i>Sonce, sonce, sonce</i> Taufer: iz zbirke <i>Vodenjaki cikl Ravnanje žebļev</i> , iz zbirke <i>Črepinje pesmi Deklica snežinke, Kam</i> D. Zajc: iz zbirke <i>Črepinje pesmi: Pesem meglja</i> ; iz zbirke <i>Rožengruntar: Glas človekov, Sledi, Grk grk</i> ; iz zbirke

		Zarotitev: <i>Ogenj, Svetlobe, Uho gore</i> E. Kocbek: <i>Mikrofon v zidu, Lipicanci</i> in vsaj še 20 njegovih pesmi D. Smole: celoten opus D. Zajc: <i>Otrok reke</i>
--	--	--

Tabela 6: Predlogi anketirancev

Študentke so po analizi ugotovile, da so v zavesti anketirancev nekateri avtorji in obdobja bolj prisotni kot drugi, zato se sprašujejo, če je mogoče pri pouku izpustiti celotna obdobja in avtorje, kot so npr. Boccaccio, Linhart, Prešeren (nav. d.: 30).

Preostali predlogi so se nanašali na že vključena besedila v UN:

- med obveznimi npr. Shakespeare, *Hamlet*; Flaubert, *Gospa Bovary*; Tolstoj, *Vojna in mir*; Ivan Cankar, *Hlapci*; Joyce, *Odisej*; S. Grum, *Dogodek v mestu Gogi*;
- med prostoizbirnimi npr. Rabelais, *Gargantua et Pantagruel*; Janko Kersnik, *Kmetske slike*; Ivan Cankar, *Kralj na Betajnovi*; S. Pregelj: *Tolminci/Plebanus Joannes*; Z. Simčič, *Človek na obeh straneh stene*. (nav. d.: 27–30)

Sodelujoči so podali mnenje tudi o:

- Ciljih: šest (A. Inkret, M. Dolgan, M. Juvan, A. Rozman, M. Jesih, L. B. Njatin) vprašanih meni, da je cilj književnega pouka „vzgoja kultiviranega in razglednega bralca literature, ki rad bere in zna brati, čuti in razume literaturo s pomočjo razgledanosti“ (nav. d.: 30); trije (A. Šteger, E. Flisar, K. Kovič) so mnenja, da je glavni cilj vzpostaviti ljubezen do branja; „dva /A. Rozman, L. B. Njatin/ ob književni vzgoji poudarjata tudi oblikovanje širših vrednot, eden /K. Kovič/ pa vzgojo splošne pismenosti“ (nav. d.: 31).
- Metodah: štirje (M. Jesih, A. Šteger, K. Kovič, M. Tomšič) vprašani menijo, da je potrebno pri obravnavi književnosti uporabljati aktivne metode; dva (M. Dolgan, M. Tomšič) sta za to, da dijaki ob branju spoznajo tudi literarno teorijo in zgodovino; dva (L. Kovačič, M. Tomšič) sta izpostavila, da bi bilo smiselno dijakom omogočiti neposreden stik z avtorji; L. B. Njatin je za posluževanje različnih pristopov; zanimiva je tudi misel M. Jesiha, kateremu se zdi, da

književnost ne bi smela biti del mature, „ker se s tem mladim ljudem priskuti prijetne in pomembne reči“ (nav. d.: 31).

- Izbiri vsebin:
 - Literarna dela: štirje (A. Inkret, M. Dolgan, L. B. Njatin, M. Jesih) so za to, da učenci spoznavajo dela iz temeljnega kanona; prav tako štirje (L. B. Njatin, M. Juvan, M. Dolgan, A. Šteger) predlagajo tudi dela, ki so recepcijsko privlačna; npr. Dolgan meni, da bi bilo potrebno učence seznaniti s trivialno literaturo; za E. Flisarja je izhodišče svetovna književnost, saj bi morali dijaki spoznati slovenska dela „vzporedno s centralnimi deli svetovne književnosti in v širšem kontekstu, /.../ saj (dobra) slovenska literatura nikoli ni nastajala v praznem prostoru, ampak je bila zmeraj odsev (žal ne iniciator) premikov v evropski in svetovni areni“ (nav. d.: 32); A. Šteger predlaga sodobna dela; M. Juvan pa moderno literaturo.
 - Literarna zgodovina, teorija: zanimivo je mnenje K. Koviča, za katerega je nepotrebno poznavanje biografskih podatkov avtorjev, saj jih lahko poiščemo na spletu, ampak so pomembni predvsem teksti.
- Razporeditvi vsebin: o tem ni bilo izrečeno veliko opredelitev. L. Kovačič in A. Šteger bi npr. najprej obravnavala dela iz sodobnosti in šele nato tista iz preteklosti. (nav. d.: 30–32)

Milena Ivšek je v članku *O novih učnih načrtih za srednje šole*, ki je bil objavljen leta 1996 v *Slovenščini v šoli* na straneh 60–63, najprej zapisala, kdo je sodeloval pri prenovi učnega načrta za srednje šole, da so pripravili dva nova UN (UN za pouk triletnih srednjih šol (350 ur) in UN za gimnazije in štiriletne srednje šole (560 ur)), kdaj sta bila sprejeta in kdaj sta se začela uresničevati, nato pa ju konceptualno opiše.⁶⁶ V članku so zanimive predvsem recenzije o UN, ki jih navaja ob koncu. Izpostavili bomo samo tiste štiri, ki se nanašajo na UN za gimnazije in druge štiriletne šole:

- V pripravo novega učnega načrta je bilo nedvomno vloženega veliko truda, časa in znanja, dejansko je mogoče govoriti o predlogu novega (ne samo prenovljenega), boljšega učnega načrta. Dr. Janez Dular

⁶⁶ Ker smo UN 1996 za gimnazije že predstavili na začetku diplomskega dela, bomo ta del tu izpustili.

- Generalni vtis je, vsaj za literaturo, dober, morda je celota še zmeraj nekoliko preveč obremenjena s šolskim scientizmom, po drugi strani pa je načelno toliko odprta, da omogoča nekaj več radožive improvizacije (ki nikakor ni zmerom slaba). Dr. Matjaž Kmecl
- Predloženi učni načrt bo veliko prispeval k prenovi pouka slovenskega jezika in književnosti. Zgrajen je tako, da ima premišljeno interakcijo delčkov v celoto; upoštevane so povezave med jezikom in književnostjo, med literarno teorijo in besediloslovjem. Mogoče je verjeti, da bi s tem učnim načrtom dalo učence pripraviti za maturitetni preizkus. Mag. Sonja Hudej
- Učni načrt za jezik sem pregledala z velikim zadovoljstvom /.../. Vesela sem, da je (učni) načrt (za književnost) upošteval naše jadikovanje o preoblici besedil in želje po premiku nekaterih obdobj iz letnika v letnik – nova razporeditev se mi zdi zelo primerna. Majda Wozniak, prof. (nav. d.: 63)

Vinko Cuderman se v članku *Literarna veda pri pouku književnosti v srednji šoli*, ki je bil objavljen na straneh 37–45 v *Slovenščini v šoli* leta 1997, dotakne literarne vede pri pouku književnosti. Pojasnjuje, da do sedaj UN niso predvidevali ustvarjalnih del v smislu vaj v prevajanju, vaj v kreativnem pisanju ipd. Pri sprejetem UN pa ima učitelj možnost, da po lastni presoji porabi ure, ki mu ostanejo in niso obvezno določene. Avtorju se zdi, da ne bo veliko takih učiteljev, ki se bodo odločili za netradicionalne metode, saj za to niso usposobljeni. Poudarja, da „bodoči učitelji ne dobijo ne potrebnega teoretičnega znanja ne mentorskih izkušenj“ (nav. d.: 38), in predlaga dodatno usposabljanje v obliki seminarjev in delavnic. Meni tudi, da „bo pri književnovzgojnem delu uspešnejši učitelj, ki bo znal učence motivirati za branje, se o prebranem z njimi pogovoriti, kot pa tisti, ki jih bo gnjavil z neuporabno ali s preveč abstraktno – in zato učence odbijajočo – literarno teorijo“ (nav. d.: 39). Trdi, da je prav zaradi tega novi UN omejen „na sorazmerno majhno število literarnoteoretskih pojmov“ (nav. d.: 39), s katerimi bi se naj učenci seznanjali ob samem branju besedil ter jih uporabljali pri govorjenju o književnih delih in pri pisanju interpretacij. Še bolj pomembno bi bilo, da bi učenci spoznavali predvsem funkcije teh »elementov« „v konkretni umetniški strukturi“ (nav. d.: 39). Po njegovem prav tukaj nastopijo težave učiteljev, saj se učitelji največkrat poslužujejo podrobne analize, čeprav bi bilo boljše, da bi se ukvarjali z dominantnostjo v besedni umetnosti in skupaj z učenci skušali ugotoviti, kakšna je njena vloga. Ironično doda, da takšno ravnanje nima s književno vzgojo nič skupnega. (nav. d.: 38–39)

V nadaljevanju se bomo posvetili prispevku Marka Juvana z naslovom *Dejavnosti Slovenskega društva za primerjalno književnost pri prenovi gimnazijskega pouka slovenskega jezika in književnosti* (www.dlib.si), ki je bil objavljen v *Primerjalni književnosti* leta 1998 na straneh 83–90.

Izvršni odbor SDPK⁶⁷ je na seji 19. 11. 1997 Marku Juvanu zaupal nalogo, naj skupaj z gimnazijskimi kolegi/cami „preuči osnutek novega učnega načrta (UN) za slovenski jezik in književnost za gimnazije (izšel je septembra 1997) ter oblikuje pripombe nanj“ (nav. d.: 83). Kmalu po seji, 28. 11. 1997, je SDPK poslalo PrKK⁶⁸ dvojce besedil, ki so vsebovala pripombe k osnutku UN. (nav. d.: 83)

- Marko Juvan (takrat docent za novejšo slovensko književnost in literarno teorijo na ljubljanski Filozofski fakulteti in podpredsednik Slovenskega društva za primerjalno književnost):
 - opozori na nevarnost, „da bi književnost v gimnazijah po obsegu ur in izobraževalnih ciljih bila dokončno potisnjena na obrobje“ (nav. d.: 83), ter na to, da je pod imenom književnost zaobjeto širše predmetno področje kot pod imenom slovenski jezik, saj vključuje slovensko in svetovno književnost ter literarno teorijo;
 - dodaja, da je treba območja obravnavati skupaj z nizom kontekstov, ki so vpisani v literarna besedila, npr. idejni, jezikovni, biografski;
 - opozori na dejstvo, da so „literarna besedila recepcijsko zahtevnejša od neliterarnih“ (nav. d.: 84) (za primer navaja *Kralja Ojdipa* in uradno prošnjo), posledično šolska interpretacija zahteva precej časa, saj je jezik v njih kompleksnejši, vsebina razsežna, smisel pa večumen in težko določljiv;
 - izpostavi tudi recepcijsko razdaljo med dijakom in večino literarnih besedil, „ki jo je treba pri pouku tematizirati, premisliti in premostiti“ (nav.d.: 84);
 - dodaja, da je književnost marsikje bila sooblikovalka narodne in kulturne identitete;

⁶⁷ Slovensko društvo za primerjalno književnost.

⁶⁸ Predmetna kurikularna komisija za slovenščino.

- trdi, da se pri nobenem drugem predmetu v šoli učenci ne seznani s kulturno zgodovino tako celovito, kot z branjem in ustreznim razlaganjem literarnih del;
- meni, da si pri jezikovnem delu osnutka zaslužijo pohvalo „nova, bolj »holistična« in funkcionalna metodološko-didaktična izhodišča (besediloslovje, pragmatika, /.../ in etika jezikovne komunikacije“ (nav. d.: 84), grajo pa si zasluži jezikoslovni del zaradi pretiranega obsega snovi, premajhne izbirnosti vsebin, preveč togo postavljene meje med umetnostnimi in neumetnostnimi besedili ipd.;
- pri književnem delu so pohvalne „težnja po vsebinski razbremenitvi dijakov, dovezetnost za sodobno literarno-kulturno življenje, načelo izbirnosti, /.../, didaktična domišljenost in preizkušnost procedure šolske interpretacije ter uvajanje ustvarjalnega pisanja kot učnega cilja in sredstva“ (nav. d.: 84);
- UN očita, da pretirava pri časovnem in vsebinskem omejevanju književnih del na polovico možnih ur, posledično so iz predmeta izpadle orientalske, klasične in sodobne književnosti;
- kanon obveznih besedil se mu zdi preveč omejen na Evropo, saj vanj ni vključena npr. afriška, ameriška, pacifiška literatura, ki je bila pomembna pri sooblikovanju slovenskega in evropskega kulturnega izročila;
- izpostavi tudi dejstvo, da bi nekatera dela (npr. *Antigona*, *Kralj Ojdip*, *Faust*, *Zločin in kazen*), ki so dediščina evropske in slovenske kulture, morali poznati vsi izobraženci, a zaradi pomanjkanja ur to ni mogoče;
- opozori na dejstvo, da bi bilo treba rešiti tudi vprašanje statusa izobraževalnih vsebin, v povezavi z besedili, ki niso bila izbrana glede na alternative;
- izpostavi, da v 4. letniku manjka svetovna književnost po drugi svetovni vojni, po njegovem mnenju bi moral biti vključen vsaj en zgled svetovnega postmodernizma;
- glede obveznih besedil je mnenja, da je izbor preveč resnoben (v antiko bi lahko dodali komedijo ali manipejsko satiro);
- glede na to, da so med obveznimi besedili ženske avtorice slabo zastopane, bi npr. dodal še Sapfo, A. Ahmatovo, L. Novy, B. Bojetu;

- poleg vsebinskih predlogov svetuje tudi dopolnitev ali preoblikovanje funkcionalnih in izobraževalnih ciljev;
 - na koncu navede predloge za povečanje obsega ur in vsebin na področju književnega pouka (npr. književnost 60 % : jezik 40 % ur, književnost kot izbirni predmet). (nav. d.: 83–86)
- Alenka Koron (takrat profesorica slovenščine):
 - jezikovnemu delu očita, da vsebinsko ni razbremenjen, tudi cilji po njenem mnenju niso smiselno hierarhizirani, prav tako so slabo selekcionirani;
 - obregne se ob neizbirnost pri jezikovnem delu ter nedorečenost izobraževalne vloge zgodovine slovenskega jezika;
 - meni, da so didaktična navodila za jezikovni pouk v primerjavi z navodili za književni pouk manj domišljena in konkretna;
 - pohvali književni del, ki je bolj premišljen, dodelan, odprt, obenem pa daje učitelju večjo avtonomijo;
 - meni, da je šla razbremenitev pri obsegu vsebin in njihovi izbirnosti predaleč, saj je s tem snov pretirano osiromašena;
 - problematična se ji zdi izbirnost med obveznimi besedili, saj s tem, ko eno izberemo, reduciramo literarnovedne kategorije (kot primer navaja, da če se odločimo za Hienga in posledično izpustimo Šeliga, odpade obravnavati pojma reistični slog), kar je določeno med obveznimi znanji, zato bi bilo to treba uskladiti;
 - opozori tudi na dejstvo, da zaradi izbirnosti včasih odpadejo veliki klasični teksti, „ki so temelj splošne izobrazbe“ (nav. d.: 87);
 - zdi se ji, da UN preveč krči obseg svetovne književnosti, npr. orientalske, druge neevropske literature, svetovni postmodernizem je brez zgleda;
 - izpostavi, da so nekateri funkcionalni cilji zastavljeni nerealno, npr. „da naj bi dijaki v četrtem letniku že večinoma samostojno razčlenjevali oblikovno-kompozicijske sestavine besedil in jih med seboj primerjali“ (nav. d.: 87), saj to povzroča težave tudi študentom;
 - opaža, da književni pouk izpostavlja vrednotenje znotrajliterarnih sestavin, nasprotno pa zapostavlja zunajliterarne okoliščine;

- proti koncu doda, da je bila razbremenitev UN opravljena na račun književnosti, ob tem pa so se vsebine pri jeziku še razširile;
- svoje pripombe zaokroži z mnenjem, da je jezikovni del osnutka preslabo izdelan, zato UN še ni mogoče vpeljati v prakso v šolskem letu 1998/99. (nav. d.: 86–87)

Matjaž Kmecl, takratni predsednik PrKK, se jima je 27. 12. 1997 zahvalil za pripombe ter povedal, da so avtorji pripombe smiselno upoštevali, obenem pa je napovedal posvet o pripombah in dopolnilih, ki se je zgodil 19. 1. 1998. Pisca pripomb, Marko Juvan in Alenka Koron, sta tam povzela svoje ugotovitve. (nav. d.: 87–88)

- Janko Kos, član NKS,⁶⁹ je osnutek obširneje skritiziral:
 - pri jezikovnem delu je opozoril, da je pouk zasnovan preveč funkcionalistično in da bi bilo treba dijake seznaniti s teorijo in zgodovino jezika;
 - predlagana prostoizbirna besedila se mu zdijo neprimerna, za kar navaja estetske ali etično-moralne razloge, prevelik obseg in težjo dostopnost;
 - dotakne se tudi obveznih klasičnih besedil, kjer je po njegovem mnenju preveč alternativ in izpuščanj;
 - izbrani bi morali biti reprezentativni odlomki;
 - besedila, ki se obravnavajo v osnovni šoli, se naj ne bi ponavljala (npr. Vodnikovo *Dramilo*);
 - po njegovem bi morali dijaki v celoti poznati Prešernove *Poezije*;
 - zdi se mu nesprejemljivo, da v četrti letnik ni vključena svetovna književnost. (nav. d.: 88)

Po posvetu je Marko Juvan sestavil izjavo z naslovom *Za odlog uvajanja novega učnega načrta za slovenščino*, ki sta jo podpisala tudi Evald Koren (takratni predstojnik Oddelka za primerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti) ter Darko Dolinar (takratni predsednik Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU), z namenom, da bi se vpeljevanje UN za slovenščino v šole odložilo za eno leto, v tem času pa naj bi sestavljalci UN, v sodelovanju s profesorji praktiki in literarnimi

⁶⁹ Član Nacionalnega kurikularnega sveta.

znanstveniki, imeli „dovolj časa za dodelavo spornih, nedorečenih ali šibkejših mest v UN /.../, še bolj pa za pripravo učbenikov, priročnikov, ustreznih materialnih pogojev in za dodatno izobraževanje učiteljev“ (nav. d.: 88). Izjava je bila natisnjena „2. 2. 1998 v »Šolski tribuni« *Dela* (str. 4) in v 3. številki *Šolskih razgledov* (9. 2. 1998, str. 6), povzeta pa 3. 2 na četrti strani *Dnevnika*“ (nav. d.: 88). Matjaž Kmecl je pozdravil pobudo za odlog, a se ni strinjal z njeno utemeljitvijo, ki jo je skritiziral, saj se mu je zdela nekonkretna in zavajajoča. Njegova izjava je bila povzeta 16. 2. 1998 v *Delu*, celotno besedilo pa je bilo 23. 2. 1998 objavljeno v *Šolskih razgledih*. Kmeclu je v imenu SDPK odgovoril Marko Juvan, kjer je v odgovoru povzel spoznanja iz obeh dopisov, ki jih je PrKK konec leta 1997 prejel od SDPK, obenem pa izrazil pobudo, da bi književnost postala tudi izbirni predmet. (nav. d.: 88)

Z repliko, ki je bila objavljena v *Delu* 30. 3. 1998, je polemiko končala Boža Krakar Vogel (vodnja delovne skupine za sestavo književnega dela UN za pouk slovenščine v gimnazijah in članica PKK za slovenščino). Članek nosi naslov *Odlog uvajanja novega učnega načrta za slovenščino*, v njem pa avtorica pozdravlja predlog M. Juvana o nadaljnjih pogovorih v času odloga, vendar pa opozarja na določene omejitve pri tem. Kot prvo omejitev omenja poziv po zmanjšanju obsega snovi s strani kurikularnih komisij. S pomočjo empirične raziskave so določili obseg obveznih in izbirnih vsebin v UN in zato naj bi bile prilagoditve obsega možne šele po uvajalnem obdobju, učiteljem pa bo poleg obveznih vseeno ostalo na izbiro ogromno prostoizbirnih vsebin (kot primere našteva npr. žensko literaturo, Fausta z dolгим branjem, besedila popevk z uglasbitvami). Druga omejitev so sodobna načela dejavnega pouka literature (branje, vrednostno, analitsko raziskovanje del ipd.), ki bodo soobstajala z obsežnimi kulturnozgodovinskimi ozadji literarnih del. Tretja omejitev je po mnenju B. Krakar Vogel neskladnost stroke glede razmerja med jezikovnim in književnim poukom, zato bo treba najti kompromise, čemu nameniti več prostora in časa, tako glede razmerja med obema področjema kot na področju same književnosti. Razmišljanje zaključí z domnevo, da bodo nadaljnji pogovori verjetno prinesli predvsem določene vsebinske spremembe, npr. zamenjavo enih kanonskih besedil (*Antigona*, Homer, *Krst pri Savici* itd.) z drugimi, mladimi privlačnejšimi kanonskimi besedili. (nav. d.: 4)

Bilanca prizadevanj SDPK pri prenovi gimnazijskega pouka slovenščine, o kateri piše Juvan (1998), je bila naslednja:

- bistvena želja, da bi povečali delež literarnega pouka, je spodletela;
- dosegli so, da se bodo lahko profesorji in dijaki pri jezikovnem pouku ukvarjali z literarnimi temami;
- s PrKK so se dogovorili, da bo novi UN vpeljan z naslednjim letom samo poskusno;
- „/b/olj se poznajo pobude in pripombe SDPK pri posameznih popravkih formulacij učnih ciljev in pri izbiri vsebin“ (nav. d.: 89), na področju jezika in literature v UN;
- preoblikovani so bili splošni cilji, sestavljalci UN so združili sorodne cilje in poudarili pomen osebne, narodne in evropske kulturne identitete v smislu pomena jezika in književnosti;
- sestavljalci UN so:
 - opazno zmanjšali neumetnostne besedilne vrste, prav tako so pri jezikovnem pouku skrčili obseg funkcionalnih in izobraževalnih ciljev ter vanj vključili „jezikoslovno razčlenjevanje umetnostnih besedil“ (nav. d.: 90);
 - k Trubarju kot alternativo za zgled dodali njegovo duhovno pesništvo; tudi *Tartuffe* je bil ponovno uvrščen med obvezna besedila skupaj z alternativo *Namišljenega bolnika*; *Krst pri Savici* nima dodane alternative in je obvezen, prav tako *Gospa Bovary*;
 - med obvezna besedila uvrstili še eno delo iz orientalske literature (*Zgodbo o grbcu*) ter dodali „dva predstavnika sodobne (povojne) svetovne književnosti (García Marqueza in W. Szyborsko)“ (nav. d.: 90);
 - pregledali in dopolnili tudi nabor izbirnih besedil ter didaktična navodila za izvedbo UN. (nav. d.: 89–90)

V članku *Dve, tri pobude ustreznim učniškim svetom in/ali komisijam*, ki je bil objavljen v *Slovenščini v šoli* leta 1998, Silvo Fatur poda tri pobude. V prvi predlaga razbremenitev UN za osnovno šolo, kar bi naj storili tako, da bi določene vsebine prepustili srednji. Pri tem dodaja, da so mu iz PKK v sredini januarja sporočili, da je

UN pri književnosti v osnovni šoli že v marsičem razbremenjen. Druga pobuda se nanaša na terminološke razrešitve nekaterih dilem, pri čemer se na književnost nanaša nasprotujoče poimenovanje zvrsti/vrste oz. vrste/zvrsti. „Trenutno stanje, v katerem osnovno šolo “obvladuje” Kmeclovo videnje, srednjo šolo pa Kosovo, je nesprejemljivo, didaktično in pedagoško nevzdržno!“ (nav. d.: 22). Avtor se strinja s Kmeclovim poimenovanjem, saj se mu zdi, da je ta poimenovanje prepričljivo argumentiral, poleg tega pa je osnovna šola številčno bolj močna kot srednja. Pri tretji pobudi izpostavi, da je trenutno pravi čas, da se med temeljne/splošne cilje UN zapiše, da „mora biti skrb za razvijanje jezikovne kompetence učencev skrb učiteljev vseh vrst na šolah vseh stopenj“ (nav. d.: 22), saj bi morali vsi učitelji, ne samo slavisti, skrbeti za obvladovanje slovenščine. (nav. d.: 21–22)

Nadalje bomo povzeli mnenji Janka Kosa in Mirana Štuhca o UN, ki sta bili predstavljeni na Posvetu o programih in metodah književnega pouka v srednjih šolah ter objavljeni v 2. številki 23. letnika *Primerjalne književnosti*.

- Janko Kos v članku *Problemi književnega pouka* (www.dlib.si) opozarja na odprta vprašanja. Na začetku sprašuje o obsegu književnega pouka, ki se je po zunanosti (številu ur), glede na stanje pred desetletji, močno skrčil. Sprašuje tudi o pomenu moderne literarne vede (receptijska estetika, novi historizem, feminizem ipd.), kakšen bo njen pomen za srednješolski pouk, ali se nove metode in usmeritve že uvajajo ter kakšen je njihov učinek in o odmevu emancipatorične ter komunikacijske pedagogike v književnem pouku, če že zamujamo ali pa komaj dohajamo splošni razvoj. Zanima ga tudi, kaj pomeni za književni pouk, da je velik del starejše književnosti 19. stoletja vključen v mladinsko berilo, ki je primernejše osnovni šoli kot pa srednji. V članku je govora tudi o evropski oziroma svetovni književnosti, ki je že pred desetletji postala sestavni del pouka. Problem nastaja pri povezovanju tega dela pouka s slovensko književnostjo ter vzpostavitvijo njunega ravnotežja. Odpira tudi vprašanje o tem, „kakšen bo pomen ali obseg evropskih književnosti v tem pouku, ko se bo Slovenija približevala ali celo vključevala v Evropsko zvezo“ (nav. d.: 6–7) ter kakšne bodo zaradi tega posledice za književni pouk. Med drugim izpostavi še vprašanje o možnosti prevelike količine faktografije, prevelike reduciranosti, obsegu moderne in sodobne književnosti, dopolnjevanju

oz. križanju književnega in jezikovnega pouka, potrebi po njunem usklajevanju ipd. (nav. d.: 6–7)

- Miran Štuhec (www.dlib.si) na začetku članka *Književnost v srednji šoli (gimnaziji)* (2000: 9–11) omenja, da je za vsako stvar potrebna postopnost, kar posledično prinese dolgotrajnost, ki pa je pri globokih premikih nujna. Njegovo mnenje je, da je učni program za književnost preobsežen. Sam bi iz njega izpustil tiste vsebine, ki sodijo v osnovne šole, nekatera besedila pa bi iz njega izločil. Omenja tudi besedila, ki so v programu za tretji letnik gimnazije, saj zanj nimajo enake pomembnosti in nujnosti ob npr. upoštevanju univerzalnosti sporočila, zvrstnih in vrstnih določnic. Tudi posamezna besedila, ki vsebujejo več pomembnih sestavin, bi se lahko bolje izkoristilo. Še več, koristno bi bilo, da bi se dijaki prej seznanili vsaj s proznimi besedili, in sicer bi seznam obveznih besedil dobili preden bi se vpisali v višji letnik. Dotakne se tudi domačega branja, ki ga sestavlja štirideset in več besedil, za katera meni, da bi jih prav tako morali „razlikovati med pogrešljivimi in nepogrešljivimi oziroma med zgolj branjem in prepisovanjem ter analizo in sintezo“ (nav. d.: 10).

Boža Krakar Vogel je v članku *Srednješolski pouk književnosti s postprenoviteljske perspektive*, ki je bil predstavljen na mednarodnem simpoziju Materni jezik na pragu 21. stoletja v Portorožu decembra 1999, in ki je izšel v istoimenskem zborniku leta 2001 na straneh 82–93, opisala pregled tega, kar je bilo z reformnimi procesi pri pouku književnosti v srednjih šolah⁷⁰ že narejeno in kaj je še potrebno. „Pouk književnosti razumemo kot komunikacijski proces“ (nav. d.: 82), ki mora podati odgovore na vprašanja: čemu (s kakšnimi cilji) poučevati, kaj – koliko, kako – s čim, kdo, koga, v kakšnih časovnoprostorskih okoliščinah. Ko so snovali UN 1998, so imeli avtorji vsa ta vprašanja pred seboj, a kljub temu na nekatera niso imeli zadovoljivih odgovorov. (nav. d.: 82)

Avtorica meni, da so odgovori na vprašanja čemu in kaj preverjeni in stabilni, zato jih je v članku na kratko razčlenila. Odgovori na ti dve vprašanji so začeli nastajati postopoma v začetku 80. let po uvedbi usmerjenega izobraževanja, kasneje pa so z raznimi prispevki in razpravami sodelovali tudi literarni strokovnjaki, učitelji, pedagoški

⁷⁰ Avtorica se ukvarja tudi s 4-letnimi strokovnimi in 3-letnimi poklicnimi šolami, ker pa je tema našega diplomskega dela gimnazija, se bomo v članku posvetili le gimnazijam.

svetovalci ipd. Razprave so pripeljale do naslednjega sklepa: „Srednješolski pouk književnosti naj učence usposablja za literarno branje, omogoča temeljno razgledanost po literarnih zvrsteh, vrstah, žanrih in razvoju literature (ob primerno obsežnem izboru literarnih del, pretežno kronološko razvrščenih, op. BKV) ter spodbuja veselje, naklonjen odnos do leposlovja“ (po: Krakar-Vogel 1996/97: 171, v: Krakar Vogel 2001: 82–83). Vprašanju čemu odgovarja temeljni cilj pouka književnosti, kjer gre za „vzgojo kultiviranega in razgledanega bralca“ (Krakar Vogel 2001: 83), torej takega, ki je branju naklonjen (npr. ima motivacijo za branje, rad bere, saj je zanj to nekaj prijetnega), zna brati (npr. ima razvite recepcijske sposobnosti, o branju se pogovarja z drugimi, do prebranega se kritično opredeli) ter bo svoje znanje znal uporabiti. (nav. d.: 83–84)

Ko so se odločali, katere vsebine vključiti v gimnazije, so se ravnali po naslednjih merilih (nav. d.: 86 – 87):

- a) prvo merilo je bilo, da se hkrati uresničujejo „afektivne in kognitivne ciljne komponentne“ (nav. d.: 86), zato mora glavni del izbora literarnih del zaobjemati tista dela, katerim so generacije in sodobni kultivirani bralci že več let naklonjene, obenem pa mora biti ta izbor dovolj obsežen. Tem merilom ustrezajo „dela literarne in sodobne literarne klasike (jedro književnega kanona, literarno reprezentativna dela)“ (nav. d.: 86);
- b) drugo merilo se nanaša na razumevanje splošnih nalog šole, ki mora bralcem omogočiti dostop do literarnokulturne dediščine, zato so poleg klasičnih del v UN vključena tudi dela različnih žanrov in intertekstualne navezave;
- c) tretje merilo se nanaša na to, katere vsebine kultivirani bralci sploh pričakujejo. Raziskave so pokazale, da ti pričakujejo klasiko (po: Andlovic 1997, v: Krakar Vogel 2001: 87).

Dotaknila se je tudi vprašanja, kako razporediti literarna dela. UN za gimnazije ima pretežno literarnozgodovinsko razporeditev, le na začetku šolanja je ta pretežno recepcijska, na koncu pa zvrstnotematska. Za omenjeni način so se odločili iz naslednjih razlogov:

- Literarnozgodovinska razvrstitev omogoča spoznavanje ključnih besedil pred njihovimi medbesedilnimi replikami, daje sprotni logično predstavljivi kontekstni instrumentarij

in zato možnosti za primerjalno razvrščevalno interpretacijo in vrednotenje, kar vse so cilji gimnazijskega pouka.

- Taka razvrstitev ob primernih motivacijsko-aktualizacijskih strategijah po naših izkušnjah in opazovanjih prakse ne izključuje možnosti doživljajsko identifikacijskega sprejemanja literature. Ni namreč vsa starejša klasika a priori doživljajsko bolj odmaknjena kakor sodobna literatura. (Krakar Vogel 2001: 87–88)

Avtorica priznava, da so v UN vključena nekatera zahtevnejša in manj sprejemljiva literarna dela, obdobja, smeri in avtorji, ki pa „jih zaradi prispevka k bralnemu instrumentariju in k literarni razgledanosti iz obzorja kultiviranega bralca zato najbrž ne moremo v celoti izpustiti (veliko smo jih pa) /.../“ (nav. d.: 88). Po raziskavah so ugotovili, da gre večinoma za dela s poudarjeno kulturno oz. duhovnozgodovinsko vrednostjo, kot so npr. biblijski psalmi, *Brižinski spomeniki*, protestantski pisci, za mnoge je zahtevnejša še *Iliada*, *Božanska komedija*, *Soneti nesreče*, *Na klancu* ter precej klasične in sodobne poezije. (nav. d.: 88)

Avtorica izpostavi tudi, da so se pri utemeljevanju ciljev ter pri vsebinah pogovarjali o potrebi po „poznavanju sodobnih motivacijsko-aktualizacijskih strategij“ (nav. d.: 89). Glede na raziskave so ugotovili, da na uspešnost pouka bolj vpliva npr. dolgočasen pouk kot pa izbira besedil, zato sama didaktična navodila ali posamezni modeli niso dovolj, ampak bodo potrebne drugačne rešitve, zato ima avtorica v mislih „celovito metodiko pouka književnosti za rabo učiteljem, piscem učbenikov in priročnikov, svetovalcem in drugim s prakso povezanim strokovnjakom“ (nav. d.: 89), ki bodo učiteljem v pomoč. Boža Krakar Vogel poudarja, da že sedaj obstajajo nekatere literature in periodike s tako tematiko, npr. prispevki v *Jeziku in slovstvu*, v *Slovenščini v šoli*. (nav. d.: 90)

Na koncu prispevka avtorica poda nekatera najpomembnejša načela literarnodidaktične komunikacije – branje za branje, načelo dialoškosti, spodbujanje dijakove samostojne govorne in pisne dejavnosti, načelo ustvarjalnega branja in pisanja, sistematičnost in uporabnost literarnega znanja, postopno stopnjevanje zahtevnosti, izbira primernih učnih pripomočkov, načelo vzgojnosti – ki jih imajo namen razvijati med prenovo. (nav. d.: 90–92)

Ista avtorica je v prispevku *Spremembe v srednješolskem pouku književnosti ob koncu 20. stoletja*, ki je izšel na straneh 109–123 v zborniku 39. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture leta 2003, predstavila spremembe, ki so se ob koncu 20. stoletja dogajale v srednjih šolah. Spremembe so v članku predstavljene v štirih fazah:

- 1980/1981–1986: faza usmerjenega izobraževanja

Usmerjeno izobraževanje se je začelo v srednjih šolah na začetku 80. let na ozemlju tedanje Jugoslavije, saj so z njim hoteli ohraniti na oblasti samoupravni socializem. Ohranitev idej, kot so: jugoslovanstvo, bratstvo in enotnost, enakopravnost je „bil poglobitveni cilj celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa v vsej državi“ (nav. d.: 110). Ker je to pomenilo, da mora biti šolanje za vse srednješolce enako in »enotno«, je gimnazije nadomestil sistem, kjer so bile vsebine prvi dve leti enake za vse (SVIO),⁷¹ nadaljnji dve leti pa sta bili namenjeni usmeritvam v različno zahtevne tri- ali štiriletne programe. V prvih dveh letih so srednješolci spoznali „pregled literarnozgodovinskega razvoja od starega veka do sodobne slovenske književnosti“ (nav. d.: 110), a so bile vsebine precej okrnjene, kljub temu pa so bile opazne idejnovzgojne težnje. Naslednji dve leti pa je sledila nadgradnja z interpretacijo „literarnih besedil po izbranih tematskih sklopih“ (nav. d.: 110), ki so vsebovali literaturo, ki je bila nosilka določenih idej. Tako so srednješolci intepretirali: literarna besedila, sociološke tekste ter eseje o socialnem realizmu. Branje in interpretiranje je bilo izbrano tudi zaradi dejavnega spoznavanja književnosti, bralne kulture in estetskega razvoja učencev. Vse skupaj je načrtovalce književnega pouka spodbudilo, da bi posodobili učni načrt in učbenike, a jim to ni uspelo, saj so učitelji tak način poučevanja odklonili. (nav. d.: 110–112)

- 1986/1987–1991: rezultati polemik, obnova literarnovedno utemeljenega pouka
- To je čas, ko so nastale prve politične stranke, težnje po osamosvojitvi in sama osamosvojitve, kar je pripeljalo do „ideološkega rahljanja in pluralizacije družbenih interesov“ (nav. d.: 113), ki so prišli do izraza tudi v organiziranosti šolstva, kjer se je spet razlikovalo med gimnazijskimi programi, strokovnimi in poklicnimi šolami. V gimnazijskih programih se ustalijo štiri ure slovenščine na tedenski ravni. Nekatere vsebine so bile vrnjene v UN, nekatere pa spet dodane, npr. več besedil sodobnih slovenskih avtorjev. Namesto ideoloških

⁷¹ Skupna vzgojno-izobraževalna osnova.

besedil je bila v ospredju umetniška reprezentativnost. Nabor besedil je bil izbran na podlagi literarnih meril, pri čemer so pomagali znani predstavniki literarnih ved (npr. J. Kos). V didaktičnem pogledu so UN, kljub vsemu ostali tradicionalni, saj še vedno niso imeli razčlenjenih ciljev in opisa, kako jih izvajati, zato je pouk še vedno v večini potekal „kot učiteljevo predavanje in učenčevo zapisovanje dejstev in posplošitev o književnosti, začinjen z naključno »debato«, odvisno od učiteljeve zavzetosti“ (nav. d.: 115), iz česar sledi, da je pouk v večini temeljil na literarni vedi. (nav. d.: 112–115)

- 1991/1992–1996: intenzivne didaktične spremembe (nav. d.: 115–118)

Intenzivne didaktične spremembe so se začele po nastanku slovenske države, saj je njen novi položaj povzročil, da so se nekatere učne vsebine in učbeniki morali prenoviti. Pri pouku književnosti je najprej odpadel vsebinski sklop o jugoslovanski književnosti, preostali izbor avtorjev, tako slovenske kot tuje književnosti, pa je ostal enak. Vsebina postane postranskega pomena, snovalce bolj zanima učenec, njegovo dejavno sodelovanje, zmožnosti in interesi. Posledično v nove UN snovalci poleg besedil postopoma zapisujejo elemente za interpretacijo, obenem upoštevajo empirične ugotovitve o prilagajanju števila in izbora besedil, na koncu pa upoštevajo še etapne cilje, ki predpostavljajo, da se bodo učenčeve dejavnosti zahtevnostno stopnjevale. „V prvem letniku je delo z literarnim besedilom bolj usmerjeno v izražanje spontanih odzivov, k pisanju dnevnikov branja, kreativnemu pisanju, v četrtem se že pričakuje izražanje utemeljenega kritičnega odnosa, ki vključuje analizo in vrednotenje prebranega v sintetični obliki (v zaključnem besedilu) – UN 1996“ (nav. d.: 117). H komunikacijskemu pouku književnosti je veliko pripomogla tudi eksterna matura, saj se zaradi šolskega eseja dijaki dejavno ukvarjajo z branjem, razlagajo osebne poglede, primerjajo ipd., s čimer se „začnejo na področju književnosti uresničevati kompleksni vzgojnoizobraževalni cilji“ (nav. d.: 118).

- 1996/1997 ... nastanek in uveljavljanje kurikularne prenove

Ko je prišlo do javnega nezadovoljstva s poukom slovenščine, se je šolsko ministrstvo l. 1995 odločilo, da ustanovi „posebno projektno skupino za prenovo pouka slovenskega jezika in književnosti“ (nav. d.: 118).

Novosti, ki so nastopile v srednjih šolah so: usklajenost UN na šolski vertikali, njihova preglednost, podrobnejše in primernejše diferencirani cilji, povečana razlika med UN, učbeniki in prakso z vidika gimnazijskih, strokovnih in poklicnih šol. Avtorica je dodala, da je ostal vsebinsko najmanj spremenjen UN za gimnazije, osrednja novost je le večja izbirnost. V UN so „večinoma »ustaljene« kanonizirane vsebine iz preteklosti in sodobnosti“ (nav. d.: 119). Očitke o tem, da pouk preveč temelji na literarni vedi in premalo pozornosti namenja bralcu, da je nemotivacijski ipd., Krakarjeva zavrača z besedami, da so te vsebine v UN zato, „ker prav branje teh besedil /.../ oblikuje obzorje pričakovanj kultiviranega bralca, njegove predstave o literaturi in vrednostna merila, ki zajemajo njeno kompleksno naravo“ (nav. d.: 119). Gimnazijski pouk je osredinjen na učenca, na njegovo komunikacijo z besedilom, na zaznavanje pojavov, razčlenjevanje besedil ipd. Samo zaradi tega, ker nekaj ni zanimivo, se iz UN ne črta literarne zgodovine, reprezentativnih besedil ter zahtevnih interpretacijskih dejavnosti, saj je cilj pouka vzgojiti kultiviranega in razgledanega bralca. (nav. d.: 118–120)

V debati o zmanjševanju ur slovenščine v šolskih programih, ki je zapisana v *Kroniki Slavističnega društva Slovenije* (www.slovlit.ff.uni-lj.si) iz leta 2007, na straneh 375–377, so sodelovali: Boža Krakar Vogel, Metka Hojnik Verdev, Zoltan Jan, Igor Saksida, Anita Ivačič ter Irena Blazinšek. Boža Krakar Vogel je predlagala, da bi didaktična sekcija Slavističnega društva organizirala „javno razpravo o zmanjševanju ur predmetu slovenščina v šolskih programih“ (nav. d.: 375), saj se po njem mnenju krčijo ure slovenščine v vseh šolskih programih, na kar sta opozorila tudi Mežan v *Delu* in Angelca Likovič v *Odmevih*, za katera je predlagala, da se ju prav tako povabi na razpravo. Metka Hojnik Verdev je poudarila, da je število ur slovenščine v poklicnem šolstvu premajhno in da je v razpravi pripravljena sodelovati. Tudi Zoltan Jan je podprl predlog o razpravi, s poudarkom, da bi bilo potrebno doseči, da bi v razpravi sodelovali tudi „odgovorni direktorji direktorats MŠŠ, svetovalci Zavoda za šolstvo, člani strokovnih svetov“ (nav. d.: 375) ipd., saj nima smisla, da se spet pogovarjajo le med seboj. „Vprašanje števila ur je ključno za ustrezno izvajanje novega učnega načrta, ki je zasnovan tako, da razvija zmožnosti“ (nav. d.: 375), je prejšnjim sogovorncem pritrnil Igor Saksida in podprl idejo o javni razpravi. Naslednja se je v debato spet vključila Boža Krakar Vogel, ki je izrazila veselje, da je njena pobuda sprejeta pozitivno. Poudarila je tudi, da ne bodo dosegli nič, če Slavistično društvo Slovenije ne bo doseglo, da se javne razprave „udeležijo tudi predstavniki oblasti in mediji“ (nav. d.:

376), saj so sami sebi že velikokrat povedali dejstva o zmanjševanju ur. Naslednja je svoja mnenja podala Anita Ivačič, ki je odločno proti zmanjševanju ur, poleg tega pa je izpostavila, da bi bilo smiselno, če bo do razprave prišlo, potrebno reči tudi kako besedo o definiciji položaja materinščine v šoli in družbi. Na koncu predlaga, da naj se najprej popravi UN, ki ne bo vseboval nepotrebnih slovničnih struktur, po drugi strani pa bo v njem več uporabnega jezika in »svobodne« književnosti. Zadnja se je oglasila študentka slovenistike Irena Blazinšek, ki prav tako izpostavi, da bi bilo potrebno povečati število ur srednješolcem, saj je njihova skupina večja od gimnazijcev, in imajo posledično večji vpliv na jezik kot preostali izobraženci (npr. doktorji, profesorji). (nav. d.: 375–377)

Boža Krakar Vogel je v članku *Konservativnost in inovativnost novega učnega načrta za pouk književnosti v gimnazijah*, ki je bil objavljen v zborniku 35. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture leta 1999, na straneh 161–178, komentirala prenovo UN 1998, ter med drugim zapisala, da so vse komisije morale zmanjšati količino in ponavljanje snovi, poleg nižjih pa zastaviti tudi višje kognitivne cilje ter omogočiti različne načine in oblike dela. V delovni skupini so delovanje razumeli kot nadaljevanje in dograjevanje procesov, tudi zato se zdi, da UN ne prinaša nič novega. Poglavitna novost UN 1998 niso vsebine, ampak dosledneje razčlenjeni funkcionalni in izobraževalni cilji, „ki vključujejo sodobne didaktične pristope in načela za dejavno in ustvarjalno branje literature“ (nav. d.: 163). Delovna skupina se je ponovno ukvarjala tudi z izborom literarnih del nacionalnih in »svetovnih« avtorjev, ki ga je številčno in vsebinsko omejila, na 45 ur od 70 ur v šolskem letu, preostali del pa je prepustila izbiri učiteljev in učencev. Ker so vsa leta učitelji opozarjali na to, da je snovi preveč, so se v delovni skupini posvetili tudi obsegu snovi in ugotovili, da je sprejemljivih med 20–25 besedil na leto. Ob snovanju UN 1998 so se v delovni skupini posvetili tudi razporeditvi obveznih vsebin, in se odločili, da večino vsebin razporedijo kronološko, kar je posledica poprejšnjih razprav. (nav. d.: 161–170)

6.2 UN 2008

Mirijam Pirc iz Šolskega centra v Novi Gorici v svojem prispevku (<http://www.sirikt.si>) omenja projekt e-Šolska torba, kamor je bila med drugimi predmeti vključena tudi slovenščina. Njeno mnenje je, da slovenščina, čeprav gre za predmet humanističnega

področja, „enakovredno sodeluje z uporabo sodobne tehnologije pri pouku“ (nav. d.), kar priporoča tudi UN 2008. (nav. d.)

V zaključnem poročilu raziskovalnega projekta št. V5-0437 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013« z naslovom *Načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa – koncepti načrtovanja kurikula* (www.dlib.si), katerega odgovorna nosilka je Milena Ivanuš Grmek, je na začetku opisano, kako so sploh načrtovali kurikulum oz. programe, kjer strokovnjake zanimajo „pristop k načrtovanju ali strategija načrtovanja, strukturni elementi v kurikulumu in implementacija kurikula v šolsko prakso“ (nav. d.: 12). Pri načrtovanju kurikula se morajo upoštevati cilji, vsebine, metode, evalvacija (po: Tyler, 1948, v: nav. d.: 12), saj iz njih izhajajo „različne strategije načrtovanja“ (nav. d.: 12). Pomembno je tudi ločevanje med vsebinskimi in procesnimi vidiki kurikula. V praksi se pogosto uporablja učnovsebinska strategija načrtovanja, sledi ji učnocilja, najmlajša od njih je procesno-razvojna. Vprašanje, ki se poraja tukaj je, kateri strategiji dajejo prednost strokovnjaki pri načrtovanju kurikulumu, pri čemer Kelly (1989) ugotavlja, da sta v praksi večinoma prisotni učnovsebinska in učnocilja strategija, ki pa vključujeta posamezne elemente procesno-razvojne strategije. Naslednje vprašanje se nanaša na „odnos med načrtovanjem novega programa in prenovo že obstoječega“ (nav. d.: 14), kjer lahko glede na pregledano kurikularno literaturo trdimo, da se načrtovalci zavedajo, da temelji kurikularna prenova na „ovrednotenju že obstoječih“ (nav. d.: 14). V zaključnem poročilu je zapisano tudi opozorilo glede terminoloških posebnosti, saj se je namesto UN začel pri nas pojavljati termin kurikulum, ki je v zaključnem poročilu rabljen le, če se navezuje na dokument s takim imenom, drugače se rabi termin učni načrt. „Učni načrt izhaja iz potreb družbe, mora pa se tudi odzivati na spremembe v družbi in biti usmerjen v prihodnost“ (nav. d.: 15), vanj pa morajo biti vključeni cilji, vsebine ter dejavnosti. V Sloveniji so bili leta 2008 posodobljeni UN kot „nadgradnja kurikularne prenove iz obdobja 1996–1998“ (nav. d.: 15) od osnovnih šol pa vse do gimnazije. (nav. d.: 12–15)

Temeljni elementi kurikulumu so spoznavanje o učencu in družbi, nameni in cilji, izbor, obseg in zaporedje učnih vsebin, način izvajanja in evalvacija (po: Eash, 1991, v: nav. d.: 17) in ker so vsi medsebojno odvisni, morajo biti medsebojno usklajeni. (nav. d.: 17)

Cilji v UN izhajajo npr. iz družbe, učencev, učne vsebine. Razdelimo jih lahko „na splošne (globalne), vmesne (parcialne) in operativne (natančne)“ (nav. d.: 17). Ko se oblikujejo cilji, jih je potrebno zastaviti tako, da poznavanju sledi obvladovanje ter nato njihova uporaba (po: Žakelj 2007: 11, v: nav. d.: 18). Prav tako je pomembno, da cilji in vsebine povezujejo teorijo in prakso. (nav. d.: 17–18)

Pri oblikovanju UN je pomembno tudi „/m/edpredmetno povezovanje v smislu interdisciplinarnega povezovanja, /ki/ je eden ključnih konceptov sodobnih usmeritev razvoja izobraževanja“ (nav. d.: 20), saj se v tem času od mladih pričakuje, da bodo imeli „sposobnost lateralnega mišljenja, spretnosti in veščine na različnih področjih ter ustvarjalnost in prilagodljivost“ (nav. d.: 20), zato pa je potrebno medpredmetno povezovanje. V našem šolstvu se vidi napredek v fleksibilnih predmetnikih, v skupnih projektih na šoli, v timskega poučevanju predmetov ipd. Pri medpredmetnem povezovanju gre za „didaktični pristop oz. učno strategijo, s katero dosegamo določene vzgojno-izobraževalne cilje“ (nav. d.: 21), pri čemer učitelji skušajo različne vsebine in probleme v največji meri razložiti celostno, pri čemer si pomagajo z različnimi učnimi metodami in oblikami dela (po: Hodnik Čadež 2007, v: nav. d.: 21), tudi npr. s projektnimi dnevi, različnimi projekti. (nav. d.: 20–21)

Pri analizi so se odgovorna nosilka in članice projektne komisije osredotočile na „priznane učne načrte“ (nav. d.: 28), ki so potrjeni za splošne, klasične in strokovne gimnazije. Najprej so analizirale razčlenitev ciljev po globini, kjer so ugotovile, da so v UN razčlenjeni na globalne ali splošne cilje in na specifične ali operativne cilje; nato po področjih, kjer ima vsak vsebinski sklop navedene cilje, za primer navajajo UN pri Slovenščini, kjer „je 3. poglavje z naslovom Cilji in vsebine, razdeljeno po vsebini na“ (nav. d.: 29) jezikovni in književni pouk in vsebinske sklope, pri čemer so cilji „razčlenjeni po letnikih“ (nav. d.: 29) in poudarjajo prevladujoče kognitivne cilje. Pomanjkljivost tega UN je neenotno oblikovanje jezikovnega in književnega pouka, saj je navedenih ciljev, razen za kognitivno področje, premalo, pohvalijo pa navedene metajezikovne cilje pri jezikovnem pouku, zmoti jih, da ti niso navedeni pri književnem delu pouka, saj gre za en predmet in bi zato moral biti UN oblikovan enotno; na koncu pa po nivojih znanja, kjer so v prevladi kognitivni cilji, ki se nanašajo na osnovna, temeljna in višja znanja, za primer spet navajajo UN s področja slovenščine, v katerega so vključeni cilji, „ki so razvrščeni od prepoznavanja pojmov, poznavanja pojmov,

uporabo znanja, razčlenjevanje in tudi vrednotenje“ (nav. d.: 32). Od vseh pregledanih UN izpostavljajo avtorice tistega za Likovno umetnost, ki je po njihovem mnenju najbolj „enotno in skrbno strukturiran“ (nav. d.: 33) glede na specifične ali operativne cilje. (nav. d.: 28–33)

Ob analizi Učnega načrta za slovenščino (po: UN 2008, str. 40–45), so zapisale, da so didaktična priporočila zapisana na straneh 40–45 in razdeljena posebej za jezikovni in književni pouk, ki se nato členita še na „cilje, vsebine in uresničevanje v praksi“ (nav. d.: 67). Avtorice sklenejo, „da so didaktična priporočila pri slovenščini napisana konkretno in učitelje dobro usmerjajo k smiselnemu upoštevanju didaktičnih načel in k rabi različnih didaktičnih pristopov“ (nav. d.: 67). Posebej izpostavijo razdelek Uresničevanje v praksi, kjer po njihovem mnenju učitelj dobi natančen opis, „kako naj poteka sprejemanje in tvorjenje neumetnostnih besedil pri jezikovnem pouku in obravnava književnih del v okviru književnega pouka“ (nav. d.: 67).

Med drugim je v didaktičnih priporočilih navedeno, da naj se poleg vseh učnih oblik uporabljajo tudi „dejavne oblike učenja“ (nav. d.: 67), pri čemer je v ospredju dijakova aktivnost in samostojnost, obenem pa so naj oblike učenja usmerjene na delo, ki bo potekalo v paru ali v manjših skupinah, pri čemer naj prevladuje metoda pogovora in uporaba različnih virov. (po: UN 2008: 42, v: nav. d.: 67)

Po analizi vseh didaktičnih priporočil v obravnavanih UN so avtorice ugotovile, da vsebinska struktura ni povsem enotna in da je tudi različno razčlenjena. Vsa didaktična priporočila izpostavljajo med drugim cilje pouka, znanja, vsebinski vidik, uporabo IKT in preostalih učnih pripomočkov, aktivnost dijakov. Od didaktičnih strategij priporočajo npr. „projektni, raziskovalni pouk, učenje z odkrivanjem“ (nav. d.: 67). Med drugim so ugotovile, da didaktična priporočila predvidevajo, da so učitelji visoko profesionalno usposobljeni, ker je med drugim v njih poudarjena njihova strokovna presoja, vsebinsko odločanje in sama izvedba pouka, s čimer je poudarjena učiteljeva avtonomija. (nav. d.: 67–68)

Predstavljeno je tudi, kako so profesorji sami ocenili prenovljen UN v primerjavi s prejšnjim. Velika večina 76,9 %, jih meni, da UN niso manj obsežni, 50 %, da učnih ciljev ni lažje uresničiti, 70 % jih je „zadovoljnih z didaktičnimi navodili in jasno

zapisanimi pričakovanimi rezultati“ (nav. d.: 75), 96,7 % jih je zadovoljnih z rabo IKT ipd. (nav. d.: 74–76)

Nadalje so predstavljeni rezultati analize, „kjer se kažejo statistično značilne razlike glede na učni predmet“ (nav. d.: 78). Izpostavili bomo samo rezultate, ki se nanašajo na slovenščino. Da prenovljen UN omogoča izbirnost učnih vsebin, se strinja 89,5 % profesorjev slovenščine, da so v njem natančno zapisani učni cilji, potrjuje 84,2 % profesorjev slovenščine, 55,6 % jih pritrdi, da se z prenovljenim učnim načrtom lažje realizirajo učne cilje, 73,7 % jih ocenjuje, da so didaktična navodila zapisana natančno, obenem pa jih 64,7 % pogoša poudarek na timskem delu. (nav. d.: 78)

Sledi predstavitev rezultatov, glede na delovno dobo profesorjev, kjer se večina mlajših profesorjev (manj kot 20 let delovne dobe) strinja, da je zapisane učne cilje lažje realizirati, prav tako se ti v veliki meri strinjajo s spodbujanjem sodelovalnega učenja. (nav. d.: 80)

Jana Kalin je v članku *Neodgovorno in neresno spreminjanje učnih načrtov*, objavljenem v *Mladini* 3. 8. 2008 (www.mladina.si), obsodila neresnost in neodgovornost predlagateljev sprememb UN za gimnazije, saj se sprašuje, ali gre za spremembo ali dejansko za prenovu UN. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, katerega članica je bila, namreč ni prejel izhodišč za posodabljanje gimnazijskih UN, ti pa so bili temeljni za izvajanje projekta in za predvidene posodobitve, na kar so člani in članice večkrat opozarjali na sejah. Avtorica poudarja, da je UN potrebno posodobiti, kar pa morda ni dovolj, ampak bi jih bilo potrebno ponovno evalvirati in prenoviti, kar pa bi pomenilo tudi konceptualno prenovu UN. Strokovni svet bi po besedah Jane Kalin moral poznati izsledke evalvacijske študije iz leta 2006, vendar pa tega gradiva niso prejeli. Na razpravi, kjer so predstavljali spremembe UN so šele poslušali o izhodiščih, tako pa so delali le na podlagi lastnih izkušenj in osebenega strokovnega mnenja. Svet je sklenil preložiti razpravo o izhodiščih za posodabljanje in posodobljenih UN, dokler ne bi prejeli dopolnjenih izhodišč s strani Zavoda za šolstvo. Razprava se je nadaljevala februarja 2008, zahtevanega gradiva pa niso prejeli. V nadaljevanju avtorica piše o pomislekih ob izhodiščih za posodabljanje UN v gimnaziji. Pove, da ta temeljijo na izhodiščih prenove gimnazijskega programa ter na smernicah, načelih in ciljnih posodabljanja UN iz leta 2007, vendar tega dokumenta strokovni svet ni videl. Nato

našete temeljna načela (npr. avtonomija učitelja in šole, jasna vodilna ideja predmeta, odprtost in fleksibilnost, kompetentnost, povezovanje predmetov in vsebin) in cilje (aktualizacija vsebin in didaktičnih pristopov, posodobitev na ravni pričakovanih dosežkov, opredelitev splošnih in posebnih znanj idr.) posodabljanja UN, in čeprav šteje izbirnost in avtonomnost med prednosti, dvomi, da gre za posodobitev, ampak je mnenja, da gre že za konceptualno spremembo dotedanjih UN. Tudi neopredeljenosti vsebin po posameznih letnikih ne sprejema z odobravanjem, saj lahko to oteži načrtovanje učnih vsebin in predvidenih ciljev učiteljem, kljub večji izbirnosti in medpredmetnemu povezovanju. Učitelji morajo kljub večji avtonomnosti slediti gimnazijskemu programu in zato je obveljalo mnenje, da se bodo držali dosedanje vsebinske strukture in doseganja ciljev. Taki konceptualni problemi lahko po mnenju avtorice slabo vplivajo tako na učitelje kot na dijake. Izpostavlja tudi problem učbenikov, ki so bili napisani po letnikih in bodo zdaj neuporabni, potrebno pa bo zastaviti nove, saj so dobri učbeniki nujno potrebni za doseganje izobraževalnih ciljev pri dijakih. Pomembno se ji zdi tudi vprašanje o pričakovanih dosežkih (namesto prejšnjih standardov znanja), kar predlagatelji razlagajo kot širše opredeljene cilje, vsebine in kompetence, omogočili pa naj bi večjo prilagodljivost in razvijanje osebnostnih potencialov dijakov, pri čemer ni jasno, kaj točno pomenijo in kako jih doseči, saj so opisani zelo na splošno, široko in neopredeljeno, medtem ko so standardi znanja določali izmerljivo in preverljivo znanje. Meni, da bi bilo ustrezneje govoriti o minimalnih standardih znanja, katere bi bilo treba tudi vpisati v UN, saj bi to učiteljem omogočilo lažje načrtovanje pouka ter preverjanje in ocenjevanje znanja. Jana Kalin se sprašuje, kako je možno, da strokovnjaki z istega področja interpretirajo spremembe UN bodisi kot posodobitev bodisi kot prenovu, in dodaja, da v zvezi s to temo ostaja grenak priokus, saj bi ob temeljitejšem in kakovostnejšem delu bilo jasno, ali gre za spremembo ali prenovu UN. Avtorica sklone svoje razmišljanje z besedami, da ji ne ostane drugega kot da zaupa učiteljem, da bodo znali „prenovo obrniti v dobro dijakov in samih sebe“ (nav. d.) in se izogniti vsem nejasnostim in nepravilnostim. (nav. d.)

O standardih znanja oz. o pričakovanih rezultatih, ki jih omenja J. Kalin, govori tudi Damijan Štefanc v članku *Od standardov znanja do pričakovanih rezultatov – in nazaj?* (www.dlib.si), ki je izšel v drugi številki *Sodobne pedagogike* leta 2012. Članek se dotika vprašanj glede preverjanja in ocenjevanja znanja, saj različni UN prinašajo različna poimenovanja; tako starejši UN govori o standardih znanja, ki so predstavljali

objektivno preverljive operativne učne cilje in posledično objektivno ocenjevanje, novejši UN pa s prenovo prinese izraz pričakovani rezultati, saj naj bi ta bolj učinkovito spodbujal k razvoju ključnih kompetenc pri učencih. Avtor je mnenja, da je proces prenove UN prinesel marsikatero sporno in nepremišljeno rešitev tako na sistemski kot na kurikularni ravni, in da ni bila opravljena posodobitev, ampak temeljita konceptualna prenova UN, pomemben del te prenove pa mu predstavljajo vnos ključnih kompetenc vanje, kompetenčna zasnovanost in že omenjena zamenjava standardov znanja s pričakovanimi rezultati za osnovne šole in pričakovanimi dosežki za gimnazije. V nadaljevanju se prispevek ukvarja predvsem z osnovnošolskimi UN, vendar bomo izpostavili nekatera avtorjeva ključna mnenja in pripombe. Najprej se posveti strukturi in konceptu UN 1998, ki je bil razdeljen na pet poglavij, in sicer na opredelitev predmeta, splošne cilje, operativne cilje, specialnodidaktična navodila oz. priporočila in katalog znanja. Slednji je prinašal natančen seznam minimalnih in temeljnih standardov znanja, ki so učiteljem po eni strani omogočali objektivno ocenjevanje znanja, po drugi strani pa so nudili vnaprej določeno raven znanja. Štefanc razpravlja o tem, da splošno razumevanje standardov znanja kot orodja za opredelitev ocenjevanja kot merjenja znanja ne more vzdržati, saj ga v tem primeru ne bi rabili ocenjevati, ampak da gre za strokovno presojo učitelja o učenčevem znanju v obliki ocene. Kritično govori tudi o objektivnosti pri ocenjevanju, saj lahko učitelj oceni le izkazano znanje ne znanje samo, zato naj si učitelj zagotovi pogoje, ki bodo omogočali objektivno oceno učenca. Na taki objektivni preverljivosti, katero so predstavljali standardi znanja, je torej temeljil UN 1998. Standardi znanja so, poleg tega, da so v pomoč pri ocenjevanju, tudi pomembna orientacija učiteljem pri izbiri in obsegu izbranih učnih vsebin, saj jasno govorijo o znanjih, ki jih morajo vsi učenci usvojiti. Avtor dvomi o tem, da je zamenjava standardov znanja s pričakovanimi rezultati primernejša in prepričljivejša. Omenja dokument Zavoda RS za šolstvo iz leta 2007 »Smernice načela in cilji posodabljanja učnih načrtov«, na podlagi katerega je bil speljan projekt posodabljanja UN, čeprav je šlo v resnici za njihovo prenovo, eden glavnih razlogov za posodobitev pa naj bi bili po mnenju predlagateljev ravno standardi znanja. Te so nadomestili s pričakovanimi rezultati, saj naj bi se pri pouku osredotočali predvsem na ključne kompetence in ne več zgolj na posredovanje in usvajanje vsebinskega znanja, saj naj bi s temi dosegli več; poleg bolj usmerjenega znanja naj bi ključne kompetence pomagale razvijati tudi osebnostne lastnosti in določene spretnosti, vendar pa lahko nastanejo problemi pri preverjanju in ocenjevanju znanja, ki naj bi temeljila na objektivnosti in preverljivosti.

Štefanc pravi, da je med opisi pričakovanih rezultatov preveč takšnih, ki niso objektivno in zanesljivo preverljivi in ocenljivi. Tudi prejšnji UN je vseboval nekaj takih elementov, vendar ob primerjavi obeh UN ugotavlja, da je objektivno nepreverljivih zapisov standardov znanja veliko manj v starejših UN, in da se v UN 2008 pojavljajo v večjem številu kot v poznejših popravljenih različicah, npr. iz leta 2011, kjer so odpravljeni ali pa jih je občutno manj. Nato primerjalno predstavi nekatere UN, in v primeru slovenščine ugotovi, da UN 1998 ne vsebuje nobenih objektivno nepreverljivih standardov znanja, v UN 2008 pa je takih več, nato pa so v UN 2011 nekateri primerno odpravljeni. Štefanc predvideva, da bodo zasnova in umeščenost standardov znanja v UN v prihodnosti še v ospredju političnega in strokovnega zanimanja in upa, da se bo o tem vprašanju razpravljalo strokovno, s strokovnimi argumenti, razpravami in konsenzi. (nav. d.: 16–30)

Prispevek Milene Mileve Blažić z naslovom *Etičnost Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ter pravice otrok* (sl.wikiversity.org), se nanaša na odgovornost, ki jo ima javna uprava, ko določa UN in odgovornost do pravic otrok, na katere se ta nanaša. Zdi se ji, da pri nas prihaja do konflikta interesov, saj so sestavljalci UN, v tem primeru gre za posodobljen *Učni načrt Slovenščina (2011)*,⁷² obenem tudi njegovi recenzenti, česar v tujini ni zaslediti, ker se tam z recenzijo nacionalnih dokumentov ukvarjajo „anonimni domači in/ali tuji recenzenti“ (nav. d.), kar je tudi pogoj za zagotavljanje objektivnosti, profesionalnosti, redefinicije kanona in preseganje recikliranega pomena. Če bi bili recenzenti drugi člani/ce, bi se posameznikom in javni upravi literarna, šolska in družbena odgovornost povečala. Avtorica zastavi „formalnopravno in moralno-etično vprašanje, in sicer, ali je v skladu s 56. členom ustave /.../, da MIZKS:“ (nav. d.)

1. Med besedila v aktualnem UN predlaga književna besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke.
2. V UN predlaga pravnomočno obsojenega pisatelja (08. 11. 2000) zaradi izdelave pornografskih fotografij 13-letnega dečka, ki je ponovno kazensko ovaden (20. 07. 2012), ker je nedovoljeno fotografiral otroke v bližini OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani.
3. Avtor knjige *Žigana*, objavljeni s psevdonimom Ivan E. Tič, založba Prešernova družba in predsednik sveta Ciril Zlobec, predlagata kot »odlično vroče branje za devetletnike« (*Žigana* 2003). Pornografski detajl iz kazenske ovadbe (2000) je avtor dvakrat omenil.

⁷² V nadaljevanju UN.

4. Sam avtor je 1994 izjavil, Ciril Zlobec, urednik revije Sodobnost, pa tudi objavil, naslednji citat: »*S svojim Ganimedom sem želel razveseliti pedofile.*« (Sodobnost 1994: 668)
5. Sam avtor je napisal, kako po šolah (tudi šole s posebnimi potrebami) pridobiva dečke ter se z njimi zasebno dobiva z namenom "pisanja v dvojce" (Primorska srečanja 1999: 18-20) (nav. d.)

V literaturi ni sporna nobena tematika, ampak način njene obravnave, in to je sporno tudi pri Malu. Avtorici se zdi še bolj sporno to, „da gre za področje mladinske književnosti, kjer je otrok hkrati glavna književna oseba in naslovnik, najbolj sporno je sistemsko nasilje, ki ga je vzpostavil ZŠŠ in vzdržuje MIZKS“ (nav. d.). Vitana Mala nekateri neutemeljeno hvalijo, drugi ga spet kritizirajo, zaradi pornografije, ki je stalnica v mladinski književnosti, kjer najdemo npr. naslednje motive-teme: posilstvo otrok, sadizem nad otroki, dejanje storilcev avtor zagovarja, objava osebnih imen in priimkov otrok. Avtorici se zdi, da je potrebno javni upravi (MIZKS ter ZŠŠ) zastaviti vprašanje, ali se zavedajo odgovornosti, da pisatelju z vključevanjem v UN omogočajo, da ostane v neposrednem stiku z otroki, obenem jo zanima tudi, zakaj se na to problematiko ne odzovejo npr. učitelji, starši, saj gre za osebe, ki še niso stare petnajst let in imajo dostop do besedil in risb „s pornografsko vsebino in stiki s pravnomočno kaznovano osebo“ (nav. d.), za kar je po kazenskem zakoniku predpisana denarna kazen ali zapor do dveh let. Ne zdi se ji logično, da šolski sistem npr. omogoča avtorju delovanje na različnih literarnih delavnicah, kjer so včasih prisotni samo dečki, da ga promovirajo ter da lahko nastopa na osnovnih šolah, kjer so učenci s posebnimi potrebami. Nadalje navaja primer, ko se je knjižničarka (28. 10. 2010) obrnila na varuha človekovih pravic, saj jo je zanimalo, kako se ravna glede te tematike pri izposojanju knjig. Varuhinja ji je odgovorila, da se naj ne dela cenzura v smislu umetniške svobode, ampak je knjižničarki predlagala uvedbo knjižničnih kartic, saj tako knjižničarji ne morejo biti kaznovani, ker so izposodili knjigo z obravnavano tematiko. Proti koncu članka avtorica še enkrat doda, da pedofilija kot tematika ni sporna, „ampak je sporen predvsem način njene obravnave“ (nav. d.).

Sonja Sentočnik je v delu *Analiza učnih načrtov obveznih predmetov v gimnaziji z vidika vseživljenjske karijerne orientacije s priporočili* (www.ess.gov.si) analizirala UN glede na tematiko podano v naslovu. Glede učnega načrta za slovenščino omenja naslednje:

- da ni nikjer omenjeno samospoznavanje in s tem možnost, da bi posamezniki razvijali svoje zmožnosti, interese in talente v navezanosti na karierno orientacijo,
- da iz učnega načrta ni razvidno, da bi učitelji usmerjali dijake k spoznavanju njihovih močnih področij ter področij rasti ipd.,
- da procesno-razvojni cilji pri književnem pouku predvidijo izražanje dijakovega mnenja, odnos do obravnavanega besedila ipd., a gre pri interpretaciji bolj za pravilnost interpretacije in ne izražanje posameznikovih občutkov, definiranje samega sebe v odnosu do literarnega dela oz. likov, zato to ne prispeva k samospoznavanju posameznega dijaka,
- tudi digitalna zmožnost nima direktne povezave s kariernim načrtovanjem, gre le za razvijanje računalniške pismenosti, saj je ta namenjena iskanju književnih informacij, ki jih dijaki rabijo kot podlago za govorne nastope pri izbirnih besedilih,
- nikjer v UN ni usmeritve ali priporočila o sodelovanju učiteljev s strokovnjaki, na tak način bi dijake seznanjali z dejavnostmi strokovnjakov pri pripravi izdelkov, prav tako ni vključenih kariernih iger ipd.,
- v UN ni nič zapisano o tem, kako naj bi učitelji dijake usposabljali v samovrednotenju in samokritičnosti ipd. (Sentočnik 2012: 6–9)⁷³

Ker se v sodobnem času veliko razpravlja o interdisciplinarnosti in je ta prisotna tudi na področju književnega pouka, smo izpostavili še naslednji dve mnenji:

- O medbesedilnosti pri književnem pouku je Adrijana Špacapan v članku *Medbesedilnost pri književnem pouku* (www.centerslo.net), ki je izšel v *Obdobjih* iz leta 2008, zapisala, da se ji zdi nujno posodabljanje pouka slovenščine z dveh vidikov: z vidika ohranjanja strokovnega vedenja ter z vidika obnavljanja lastne delovne motivacije. Medbesedilni pristop je naravnan že s samim UN za slovenščino, npr. v gimanzijah, saj je ciljno usmerjen, pri književnosti pa „predpostavlja izhajanje iz besedila ter razvijanje zmožnosti literarnega branja“ (nav. d.: 393–394). Po njenem mnenju pri medbesedilnem branju literarnega teksta ne gre za prenovitev UN, kataloga znanja ali učbenikov, ampak za njihovo obogatitev. (nav. d.: 393–394, 397)

⁷³ Vprašanje je, ali bi se lahko to analizo sploh upoštevalo pri posodobitvi UN, saj je precej odmaknjena od stroke in je orientirana na vseživljenjsko kariero, kar pa ni cilj poučevanja književnosti.

- Gizela Polanc Podpečan je v članku z naslovom *Interdisciplinarnost in šolska praksa* (www.centerslo.net) iz istega zbornika želela „opozoriti na vlogo in pomen interdisciplinarnosti pri pouku književnosti v srednji šoli, izpostaviti vprašljivost literarnozgodovinske periodizacije in ozkost literarnoteoretičnega kanona“ (nav. d.: 392). Na interdisciplinarnost opozarja z razloženo povezavo med naslednjimi deli: Beckett, *Čakajoč Godota*, *Neimenljivi*; Prešeren, *Popotnik pride v Afrike puščavo*; Cankar, *Kostanj posebne sorte*; Proust, *Combray*. (nav. d.: 390–392)

7 ZAKLJUČEK

S pomočjo primerjave in analize UN 1996 in UN 2008 smo skušali ugotoviti, v čem sta si UN podobna in v čem se razlikujeta.

Ukvarjali smo se s samim konceptom obeh UN, s cilji, ki ju navajata, posebej glede na splošne in etapne oziroma procesnorazvojne cilje, z vsebinami v obeh UN, posebej smo v obeh UN analizirali uvodni sklop, obvezne didaktične enote, prostoizbirne didaktične enote, domače branje. Zanimalo nas je tudi, kateri avtorji med obveznimi in prostoizbirnimi so enaki v obeh UN, katera prostoizbirna besedila UN 1996 so v UN 2008 postala obvezna, katere pojme/elemente za interpretacijo najdemo v UN 1996 in UN 2008. Na koncu smo popisali različna menja, opazke, kritike, predloge ipd., ki so se pojavili v javnosti v zvezi z UN.

Pred začetkom raziskovanja smo postavili različne hipoteze, ki smo jih v nadaljevanju potrdili oziroma ovrgli.

Prvo hipotezo, da je UN 2008 bolj kompetenčno naravnan kot UN 1996, lahko zagotovo potrdimo, saj so splošni cilji/kompetence pri prvem veliko bolj razdelani in natančno opredeljeni. Posebno poglavje je namenjeno tudi dosežkom in rezultatom; preko teh dijaki dokažejo, katere kompetence so razvili in v kolikšni meri, prav tako je posebno poglavje namenjeno vrednotenju dosežkov, ki vključuje preverjanje in ocenjevanje znanja. Obenem je veliko bolj usmerjen v razvoj različnih zmožnosti pri dijakih, saj vključuje veliko več izbirnih vsebin ter dejavnosti, kar je posledica širšega seznama prostoizbirnih književnih vsebin, predlaga pa tudi mnoge predelave, ekranizacije, umetniške upodobitve posameznih literarnih del ipd.

Tudi naslednjo hipotezo, da je v UN 2008 več izbirnosti pri vsebinah kot v UN 1996, lahko potrdimo. Učenci in učitelji imajo možnost izbire že pri obveznih besedilih. Med navedenimi deli, ki so označena s poševnico, izberejo po eno. Samo v 30 primerih je v UN 2008 določeno besedilo, ki ga je treba obvezno obravnavati pri pouku, medtem ko so v UN 1996 vsa besedila obvezna. Prav tako ima učitelj z učenci večjo izbiro pri prostoizbirnih besedilih v UN 2008, saj je vanj vključenih več besedil kot v UN 1996. Še večjo možnost izbire ima učitelj, delno pa tudi dijaki, pri obveznem domačem

branju. Učitelj iz seznama, ki je zapisan v UN 2008, vsako leto določi štiri dela, eno ali dve deli pa s seznama vsako leto izberejo dijaki v dogovoru z učiteljem, medtem ko je domače branje v UN 1996 točno določeno za vsak letnik posebej.

Prav tako lahko potrdimo naslednjo hipotezo, ki pravi, da je v UN 2008 vključenih več avtoric ženskega spola kot v UN 1996. Med obveznimi avtorji v UN 1996 ne najdemo nobene avtorice, po drugi strani pa jih je v UN 2008 vključenih 13, pri čemer je treba upoštevati, da ima učitelj skupaj z dijaki izbiro pri obravnavanju obveznih besedil, zato skorajda ni mogoče, da bi dijaki spoznali besedila vseh 13 avtoric. Prav tako je precej manj avtoric vključenih v UN 1996, če ga pogledamo z vidika prostoizbirnih besedil, kjer jih zasledimo 6, v UN 2008 pa 25.

Tudi hipotezo, da ima UN 2008 natančneje opredeljene elemente za interpretacijo kot UN 1996, lahko potrdimo. Elementi za interpretacijo so v UN 2008 razdeljeni na tri enote: literarnointerpretativne prvine, oznaka obdobja, aktualizacije in pomen za sodobnost (zadnja se od obdobja do obdobja razlikuje), že s tem so natančneje opredeljeni kot elementi v UN 1996, kjer so ti zapisani skupaj. Prav tako je teh elementov več v UN 2008, kar smo v diplomskem delu dokazali s tremi tabelami.

Zadnjo hipotezo o tem, da je bil UN 1996 deležen več negativnih odzivov v javnosti kot tisti iz leta 2008 ne moremo ne potrditi in ne ovreči. Mnenja učiteljev o analizi stanja in predlogih za spremembe (1996) so edina, ki se nanašajo na UN 1996, edino negativno mnenje v tej analizi je, da ima slovenščina premalo ur, kljub temu pa bi učitelji več besedil dodali kot izvzeli, kar je protislovno. Negativno mnenje so o osnutku UN 1998 (1997) mdr. podali Marko Juvan, Alenka Koron, Janko Kos, očitali so mu časovno in vsebinsko omejenost, evropocentrizem, resnobnost obveznih besedil, slabo zastopanost žensk, krčenje svetovne književnosti ipd. Kritike o UN 1998 smo vključili zato, ker, kot je razložila Boža Krakar Vogel (1999), UN 1998 ne prinaša poglobitvenih novosti glede vsebine, ampak dosledneje razčlenjene funkcionalne in izobraževalne cilje. Silvo Fatur (1998) je glede UN 1998 izpostavil še terminološke zadrege glede poimenovanja vrste/zvrsti, zvrsti/vrste; Miran Štuhec (2000) pa preobsežnost književnega pouka ter domačega branja. Podobnih negativnih odzivov za UN 2008 nismo našli.

Zagotovo lahko trdimo, da UN 2008 ni zadnji posodobljeni gimnazijski UN za slovenščino.

8 POVZETEK/SUMMARY

V diplomskem delu je obravnavana primerjava gimnazijskih učnih načrtov za slovenščino (UN 1996 in UN 2008) za področje književnosti, ki sta nastala v okviru Zavoda RS za šolstvo. Ko je leta 1991 Slovenija postala samostojna država, so se zaradi novega položaja Slovenije na področju šolanja začele dogajati intenzivne spremembe, med drugim so pri književnosti odpadle jugoslovanske književnosti. Zaradi nezadovoljstva javnosti s poukom slovenščine, se je leta 1995 začela prenova slovenskega jezika in književnosti, rezultat prenove pa je bil tudi UN 1996, ki je predmet našega diplomskega dela, poleg UN 2008, pri katerem gre za posodobitev UN 1998.

Ker nas je zanimalo, v čem se UN 1996 in UN 2008 razlikujeta in v čem sta si podobna, smo s pomočjo primerjave in analize predstavili razlike in podobnosti obeh UN.

UN sta najprej opisana in primerjana glede na koncept. Oba UN namenjata pouku slovenščine 560 ur, pri čemer sta podobno zasnovana, s tem da je UN 2008 bolj kompetenčno naravnan kot UN 1996, kar se kaže v usmerjenosti na razvoj različnih dijakovih zmožnosti, v seznamu vključenih prostoizbirih vsebin, ki je mnogo daljši, v mnogih predlaganih aktualizacijah, v tem, da vsebuje poglavje o dosežkih in rezultatih, prav tako vsebuje poglavje, ki je namenjeno vrednotenju dosežkov ter poglavje o medpredmetnem povezovanju ipd.

Cilji so v obeh UN ločeni na splošne (globalne) ter etapne oz. procesnorazvojne. V novejšem UN so splošni cilji, ki jih je osem, navedeni skupaj za jezikovni in književni pouk, medtem ko so v UN 1996 ločeni, in sicer vsebuje UN 1996 dva splošna cilja za jezikovni pouk in pet za književni pouk. Pri etapnih oz. procesnorazvojnih ciljih najprej opazimo razliko v samem poimenovanju, kar je posledica tega, da je UN 1996 razdeljen po etapah, posameznih letnikih, UN 2008 pa navaja skupen seznam ciljev za vse letnike, ki so navedeni v štirih sklopih. Po vsebini so ti cilji zelo podobni, s tem da UN 2008 navaja v zadnjem sklopu cilje, ki jih v UN 1996 ne najdemo, in sicer gre za širjenje spoznanj o književnosti, kritično aktualizacijo ter njihovo uvrščanje v širši kulturnorazvojni kontekst.

Vsebina obeh UN je primerjana in analizirana glede na uvod v obravnavo književnosti, obvezna besedila, prostoizbirna besedila, domače branje ter glede na elemente za interpretacijo. Pri obveznih in prostoizbirnih besedilih ter domačem branju je primerjava in analiza namenjena v UN vključenim avtorjem in besedilom, besedilom in avtorjem, ki so enaki v obeh UN, besedilom in avtorjem glede na vključenost v literarnozgodovinsko obdobje/smer, številu del posameznega avtorja, vključenosti slovenskih in tujih avtorjev, spolu avtorjev ipd. Več besedil in posledično avtorjev je vključenih v UN 2008, tako z vidika obveznih kot prostoizbirnih vsebin, prav tako je vanj vključenih več avtoric, sklopi so v njem bolj natančno oz. podrobno razdelani, tudi sama poimenovanja literarnozgodovinskih obdobj so natančnejša in bolj določna. Pri obeh UN prevladuje slovenska književnost pred svetovno. UN 1996 je glede porabe ur točno opredeljen, prav tako je določena obravnava uvodnega sklopa, vsebinskega sklopa ter domačega branja. Po drugi strani pa ima učitelj v UN 2008 več avtonomije, saj mu ta ne predpisuje vrstnega reda obravnave sklopov, prav tako nima predpisanega števila ur, tudi obvezna besedila so delno izbirna, kakor tudi domače branje. UN 1996 je poimensko predpisoval 6 del za domače branje v prvih treh letnikih, medtem ko je v UN 2008 navedenih več del, izmed katerih učitelj določi štiri, učenci pa si izberejo vsaj eno oz. dve, tako da učenci v UN 2008 načeloma preberejo eno knjigo manj kot so jo prebrali učenci po UN 1996. V UN 2008 je med obvezna besedila vključenih veliko besedil, ki so bila v UN 1996 prostoizbirna. Z vidika interpretacije so predstavljeni in primerjani pojmi/elementi, ki so vključeni v oba učna načrta. V UN 1996 so vsi pojmi/elementi zapisani skupaj, v UN 2008 pa so zapisani v treh točkah, glede na literarnointerpretativne prvine, glede na oznako obdobja in glede na aktualizacije in pomen za sodobnost, in so s tem tudi bolj pregledni ter podani natančneje. Pojemov/elementov za interpretacijo je v UN 1996 manj kot v UN 2008, zato je v UN 2008 mnogo več točno določenih pojmov/elementov, ki jih morajo oz. bi jih morali učenci znati.

Na koncu so zapisana še mnenja, odzivi, kritike ter zapisi o učnih načrtih za slovenščino v gimnazijah. Že v srednjem usmerjenem izobraževanju so nastajale polemike glede učnih načrtov in predlogov za njihovo izboljšanje. Preden je izšel UN 1996, je bilo izvedenih več evalvacijskih študij, ki so pripomogle k oblikovanju UN. Veliko polemik je nato povzročil osnutek novega UN, ki je izšel leta 1997, na katerega so se mdr. kritično odzvali Marko Juvan, Alenka Koron ter Janko Kos, in mu očitali npr.

evropocentrizem, krčenje svetovne književnosti, slabo zastopanost ženskih avtoric. Skozi leta je bilo veliko polemik o zmanjševanju števila ur v vseh UN za slovenščino, kar ni sprejemljivo, ter vključenosti ženskih avtoric, ki so še vedno v manjšini. V novjšem času pa se avtorji opredeljujejo do tega, kar je bilo novega vključeno v UN 2008, npr. do uporabe sodobne tehnologije, medbesedilnosti. Veliko je o UN napisala Boža Krakar Vogel, ki je sodelovala pri nastajanju obeh UN.

9 VIRI IN LITERATURA

VIRI

- Ambrož, Darinka idr., 2002: *BRANJA 1: berilo in učbenik za 1. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Ambrož, Darinka idr., 2002: *BRANJA 3: berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Ambrož, Darinka idr., 2006: *BRANJA 4: berilo in učbenik za 4. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Cuderman, Vinko idr., 2002: *BRANJA 2: berilo in učbenik za 2. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Krakar Vogel, Boža idr., 1996: *Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v gimnazijah in drugih štiriletnih srednjih šolah (560 ur)*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Krakar Vogel, Boža idr., 2008: *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija, klasična, strokovna: obvezni predmet in matura (560 ur)*. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_slovenscina_gimn.pdf. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Kos, Janko, 1994: *Pregled svetovne književnosti*. Ljubljana: DZS.
- Wikipedija: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Wikipedija>. (Dostop 15. 9. 2015.)

LITERATURA

- Andlovic, Anita idr., 1997: Slovenski literarni ustvarjalci in strokovnjaki o srednješolskem pouku književnosti. *Slovenščina v šoli 2/1*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 26–33.
- Blažić, Milena Mileva: *Etičnost Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ter pravice otrok*. https://sl.wikiversity.org/wiki/Eti%C4%8Dnost_Ministrstva_za_izobra%C5%BEeva_nje,_znanost,_kulturo_in_%C5%A1port_ter_pravice_otrok_--_znanstveni_%C4%8Dlanek. 37–45. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Cuderman, Vinko, 1997: Literarna veda pri pouku književnosti v srednji šoli. *Slovenščina v šoli 2/1*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 37–45.

- Fatur, Silvo, 1998: Dve, tri pobude učniškim komisijam in (tudi strokovnim) svetom. *Slovenščina v šoli* 3/1. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 21–22.
- Ivanuš Grmek, Irena idr., 2009: NAČRTOVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA – KONCEPTI NAČRTOVANJA KURIKULA. *Zaključno poročilo raziskovalnega projekta (V5-0437)*. http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&ved=0CCIQFjACahUKEwjCLN2e573HAhUG6xQKHZMddI&url=http%3A%2F%2Fwww.mizs.gov.si%2Ffileadmin%2Fmizs.gov.si%2Fpageuploads%2Fpodrocje%2Frazvoj_solstva%2Fcrp%2F2010%2Fcrp_V5_0437_Porocilo.doc&ei=wgDZVcKrHIbWU5O7vJAO&usg=AFQjCNG1caiK6194Gce7IxSXUztNEn_9kw&sig2=8C4PThv_fvaqeiEL7dX94g. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Ivšek, Milena, 1996: O novih učnih načrtih za srednje šole. *Slovenščina v šoli* 1/1. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 60–63.
- Jesenovec, Ana in Lenardič, Jaka, 2005: *Književnost na maturi 2006*. Mengeš: Ico.
- Jesenovec, Ana ter Lenardič, Jaka, 2006: *Časovna premica svetovne književnosti*. Mengeš: Ico.
- Juvan, Marko, 1998: Dejavnosti Slovenskega društva za primerjalno književnost pri prenovi gimnazijskega pouka slovenskega jezika in književnosti. *Primerjalna književnost* 21/1. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-VXAAUC3V>. 83–90. (Dostop 15. 9. 2015.)
- jvo/av, 2015: *V CD posvet o pomanjkanju ženskih literarnih imen v učnih načrtih*. <https://www.sta.si/2127120/v-cd-posvet-o-pomanjkanju-zenskih-literarnih-imen-v-ucnih-nacrth>. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Kalin, Jana, 2. 3. 2008: Neodgovorno in neresno spreminjanje učnih načrtov. *Mladina* 8. <http://www.mladina.si/95642/neodgovorno-in-neresno-spreminjanje-ucnih-nacrto/>. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Kolšek, Peter, 1982: O pouku književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju. *Primerjalna književnost* 5/2. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-RYUXIZVH/?query=%27keywords%3dprimerjalna+knji%C5%BEevnost+1982%27&pageSize=25>. 77–79. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Kos, Janko, 1984: Književni pouk v srednjem izobraževanju. *Primerjalna književnost* 7/1. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SP3ZYHXE/?query=%27keywords%3dprimerjalna+knji%C5%BEevnost+1984%27&pageSize=25>. 62–66. (Dostop 15. 9. 2015.)

- Kos, Janko, 2000: Problemi književnega pouka. *Primerjalna književnost* 23/2. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-KM61SB5W>. 6–8. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Kos, Janko, 2001: *Svet književnosti I*. Maribor: Obzorja.
- Krakar Vogel, Boža, 1998: Odlog uvajanja novega učnega načrta za slovenščino. *Delo* 74/XL. str. 4.
- Krakar Vogel, Boža, 1999: Konservativnost in inovativnost novega učnega načrta za pouk književnosti v gimnazijah. 35. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. Erika Kržišnik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnost Filozofske fakultete. 161–178.
- Krakar Vogel, Boža, 2003: Spremembe v srednješolskem pouku književnosti ob koncu 20. stoletja. 39. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. Boža Krakar Vogel. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 109–123.
- Krakar Vogel, Boža ter Blažić, Milena Mileva, 2013: *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Krakar Vogel, Boža, 2001: Srednješolski pouk književnosti s postprenoviteljske perspektive. *Materni jezik na pragu 21. stoletja = The mother tongue on the doorstep of 21 st century. Mednarodni simpozij*. Ur. Milena Ivšek. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 82–93.
- Kranjc, Tomaž ur., 1996: *Analiza stanja in predlogi za spremembe: stališča ravnateljev in učiteljev slovenskih gimnazij*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- M. K, 2015: "V učnih načrtih premalo slovenskih avtoric in ljudskega izročila". <http://www.rtv slo.si/kultura/drugo/v-ucnih-nacrtih-premalo-slovenskih-avtoric-in-ljudskega-izrocila/368689>. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Novak, Bogomir, 2009: *Prenova slovenske šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/10_09_prenova_slovenske_ole.pdf. (Dostop 15. 9. 2015.)
- O pouku književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju. *Primerjalna književnost* 6/1. 1983. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TXRSKXHD/?query=%27keywords%3dprimerjalna+knji%C5%BEevnost+1983%27&pageSize=25>. str. 70. (Dostop 15. 9. 2015.)

- Pevec, Metod idr., 2015: *Zapisnik 5. redne seje, ki je potekala dne 30.6.2015.* http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAAahUKEwiblbXn4b3HAhWBuxQKHecDDTA&url=http%3A%2F%2Fnskslo.si%2Fimages%2Fuploads%2FZAPISNIK_5_SEJE.doc&ei=EPvYVZvNEYH3UueHtIAD&usg=AFQjCNF_W4383WfmuiImpIDEoVD76WPtrA&sig2=HkcNLok_zVONwrFpmuN1pA. (Dostop 15. 8. 2015.)
- Pirc, Mirijam, 2015: *Projekt e-Šolska torba na ŠC Nova Gorica.* <http://www.sirikt.si/2015/04/projekt-e-solska-torba-na-sc-nova-gorica/>. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Plahuta Simčič, Valentina, 2015: *Knjiga je ženskega spola, pisatelj pa moškega? Delo.* <http://www.delo.si/kultura/knjiga/knjiga-je-zenskega-spola-pisatelj-pa-moskega.html>. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Polanc Podpečan, Gizela, 2008: *Interdisciplinarnost in šolska praksa. Književnost v izobraževanju - cilji, vsebine, metode. Obdobja 25.* http://www.centerslo.net/l3.asp?L1_ID=4&L2_ID=38&L3_ID=218&LANG=slo. 389–392. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Sentočnik, Sonja, 2012: *Analiza učnih načrtov obveznih predmetov v gimnaziji z vidika vseživljenjske karijerne orientacije s priporočili.* http://www.ess.gov.si/_files/3932/analiza_gimnazije.pdf. 6–9. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Starašinič, Eva, 2013: *Književnost evropskega realizma in naturalizma v gimnazijah.* Diplomsko delo. Ljubljana.
- Špacapan, Adrijana, 2008: *Medbesedilnost pri književnem pouku. Književnost v izobraževanju - cilji, vsebine, metode. Obdobja 25.* http://www.centerslo.net/l3.asp?L1_ID=4&L2_ID=38&L3_ID=218&LANG=slo. 393–398. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Štefanc, Damijan, 2012: *Od standardov znanja do pričakovanih rezultatov – in nazaj? Sodobna pedagogika 2.* https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAAahUKEwjVja2anfzHAhWChiwKHcmLA5I&url=http%3A%2F%2Fwww.dlib.si%2Fstream%2FURN%3ANBN%3ASI%3Adoc-OTOMRUEC%2F1e7dc6dc-c834-4241-a6e2-bee056a56495%2FPDF&usg=AFQjCNGeaaAYRvWPgJ9jN4KtJPKcuc9DHA&sig2=XfuG5_7wtYAszmRlr70Odw. 16–32. (Dostop 15. 9. 2015.)

- Štuhec, Miran, 2000: Književnost v srednji šoli (gimnaziji). *Primerjalna književnost* 23/2. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-8KCTHOTT>. 9–11. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Zaplotnik, Matjaž ur., 2007: Zmanjševanje ur slovenščine v šolskih programih. *Kronika Slavističnega društva Slovenije*. <http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/sds/kronika73.doc>. 375–377. (Dostop 15. 9. 2015.)
- Žakelj, Amalija, 2007: Posodobitev učnih načrtov in vpeljevanje novosti v prakso. https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAAahUKEwjx2MfqkfvHAhVBaxQKHfSuB8M&url=http%3A%2F%2Fwww.zrss.si%2Fdokumenti%2Fzajavnost%2FPosodobitev%2520UN_%25C5%25BDakelj%252007-11-13.ppt&usg=AFQjCNHUSZzKROxzTnvxT-he_Ima4dhWMA&sig2=-9_XMgd2BwkA2sQngIrPng. (Dostop 15. 9. 2015)
- Žbogar, Alenka, 2015: Gimnazijski pouk književnosti v luči prenove in posodobitve. *Jezik in slovstvo* 60/3–4. 113–120.

IZJAVA O IZBIRI TEME

Spodaj podpisana Deja Dšuban izjavljam, da sem si temo za diplomsko delo z naslovom *Primerjava gimnazijskih učnih načrtov za slovenščino (1996 in 2008) za področje književnosti*, pri mentorici izr. prof. dr. Alenki Žbogar, izbrala 29. 6. 2015. Prvo različico diplomskega dela sem mentorici izr. prof. dr. Alenki Žbogar v pregled oddala 19. 8. 2015.

Ljubljana, september 2015

Deja Dšuban

Slavistično društvo Slovenije

JEZIK IN SLOVSTVO

Aškerčeva 2

1000 Ljubljana

<http://www.jezikinslovstvo.com>
jezikinslovstvo@ff.uni-lj.si

Ljubljana, 7. september 2015

POTRDILO O OBJAVI ZNANSTVENEGA PRISPEVKA

Potrjujemo, da je bil znanstveni članek Alenke Žbogar **Gimnazijski pouk književnosti v luči prenov in posodobitve**, ki ga je uredništvo prejelo 13. 4. 2015, po dveh pozitivnih recenzijah 21. 6. 2015 sprejet v objavo in bo objavljen v številki 3–4 60. letnika revije *Jezik in slovstvo*.

dr. Durda Strsoglavec

glavna in odgovorna urednica revije *Jezik in slovstvo*

**IZJAVA O AVTORSTVU, O IDENTIČNOSTI ELEKTRONSKE IN PISANE
VERZIJE IN O OBJAVI DIPLOMSKEGA DELA**

Spodaj podpisana Deja Dšuban izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Primerjava gimnazijskih učnih načrtov za slovenščino (1996 in 2008) za področje književnosti*, pod mentorstvomizr. prof. dr. Alenke Žbogar, v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Nadalje izjavljam, da sta elektronska in pisana verzija diplomskega dela identični.

Obenem izjavljam, da dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Ljubljana, september 2015

Deja Dšuban